

tribuna

december 2009

ISSN 0041-2724

www.tribuna.si

stari prdci, novi prdci, enako smrdijo

NASLOVNA ILUSTRACIJA Luka Seme

Izdajatelj
 Šou v Ljubljani
 Kersnikova 4
 1000 Ljubljana
 Slovenija
 telefon: +38614380200
 faks: +38614380202
 elektronski naslov: info@sou-lj.si
 spletni naslov: www.sou-lj.si
 matična številka: 5133734
 davčna številka: 55049745
 ID za DDV: SI55049745
 TRR: SI56 02010-0018933202

Za izdajatelja
Roman Didovič, direktor
Jernej Štromajer, predsednik

Uredništvo
 Anej Korsika, odgovorni urednik
 Aleš Guid, namestnik odgovornega urednika
 Tanja Peček, članica uredništva
 Robert Bobnič, član uredništva
 Aljaž Vindiš, likovni urednik
 Miha Erjavec, urednik fotografije

Tehnična podpora
Uroš Petek

Lektorica
Petra Jordan

Priprava na tisk
Luxuria

Papir
Vipap Videm Krško

Tisk
Set Vevče

Naklada
10.000 izvodov

Distribucija
Društvo za promocijo glasbe

Darko Štrajn

Četrta prepoved Tribune letnika 1971/72 nas je presenetila. Pri vseh treh prejšnjih prepovedih smo bili v takratnem uredništvu na reakcije oblasti pripravljeni in smo velik del naklade razprodali v ulični prodaji in je tudi razposlali naročnikom, še preden so miličniki prišli prevzet »začasno zaplenjene« izvode. Pri prvih treh prepovedih je šlo bodisi za kritiko nedotakljivega Josipa Broza Tita bodisi za kritične stavke na račun Zveze komunistov ali na račun samoupravne družbene stvarnosti. Četrta prepoved pa se je – kar nas je presenetilo – nanašala na ilustracijo na naslovni strani številke, ki je bila zadnja v tistem šolskem letu. Risba, prekopirana iz nemške levičarske revije Konkret, je v dokaj stilizirani obliki prikazovala Lenina, ki se je v svoji značilni govorniški pozici opiral na golo žensko, v »oblačku« pa je dejal: »Tovariši ne pozabite na ljubezen!« Ilustracijo smo uporabili za tematično številke, ki smo jo v redakciji interno imenovali za seksualno, v njej pa smo poleg ankete med študentkami in študenti, ki smo jih povprašali, kaj mislijo o spolnosti, objavili še nekaj feminističnih in drugih kritičnih besedil na temo meščanske družine in seksualnega moralizma. Tožilec je v utemeljitvi menil, da je ilustracija primer »politične pornografije«, v samem besedilu utemeljitve pa je poskrbel za opis risbe, kakršnega bi mu lahko zavidal marsikateri pisec erotičnih zgodb. Še danes ni povsem jasno, zakaj se je zares zgodila zadnja prepoved v tistem letu. V vsakem primeru pa je po tej prepovedi univerzitetni komitei ZKS sprejel stališče, da uredništvo Tribune »ni sposobno« urejati študentskega časopisa.

Tako se je končala zgodba najbolj politično radikalnega in kulturno provokativnega letnika študentske Tribune. Pred tem, že v šestdesetih letih, je bila Tribuna pod lupo ideološkega nadzora bodisi zaradi kakšne »nerazumljive« pesmi bodisi zaradi objave kake »predzrnce kritične izjave. Toda naposled je vendarle bila glasilo intelektualno živahnega in prodornega dela študentov, pri čemer bilo je prevladovanje študentov Filozofske fakultete v uredništvih pogosto povod za očitke o monopolizaciji glasila ali tudi za očitke o pretirani količini »prezahtevnih« filozofskih besedil, ki da ne zanimajo povprečnega študenta. Po znamenitih dogodkih l. 1968 pa se je krepilo kritično pisanje o družbeni realnosti takratnega socializma. Tribuna je v letih od 1968/69 do 1970/71 na teoretskih straneh skorajda prevladujoče objave besedil, inspiriranih z mislijo Martina Heideggerja, vse bolj zamenjevala z novolevičarskimi besedili, prevodi in izvirnimi besedili; seveda pa je Tribuna vseskozi objavljala tudi bolj »banalne« članke, ki so se nanašali na delovanje študentske organizacije in na vsakdanost kakih 15.000 takratnih študentov v Ljubljani.

Člani uredništva, ki je začelo delovati jeseni leta 1971 smo v celoti izhajali iz kroga, ki je bil dejava n v akcijah študentskega gibanja, katerega vrhunec je bila zasedba Filozofske fakultete na pomlad 1971. Po »ukinitvi« redakcije letnika 1971/72 se temeljna usmeritev Tribune ni spremenila, spremenila pa se je taktika, v kateri so se na terenu svojevrstnega žurnalizma preizkusili vzorci družbenega in javnega delovanja, ki so se potem v osemdesetih letih vpisali v okvire gibanj civilne družbe. Skratka, lahko bi rekli, da je bila Tribuna v svojih najboljših (ali vsaj najbolj zanimivih) letih medij mlajših intelektualcev, ki so v ozki slovenski prostor prenašali kozmopolitske impulze in dajali prostor izvirnim umetniškim invencijam. Sicer pa je Tribuna predvsem širila meje prostora svobode tiska. To vlogo je z različnimi vsebinskimi in oblikovnimi premenami igrala vse do začetka osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko je ta prostor »bolj profesionalno« zasedel tednik Mladina, v katerem pa so kot uredniki in pisci nastopali mnogi nekdanji sodelavci Tribune.

Večina drugih sodelavcev Tribune bi se tega glasila verjetno spomnila podobno kot jaz v zgornjih vrsticah, iz katerih je razvidno, da je bila Tribuna pravzaprav predvsem glasilo razmišljujočih, intelektualno in družbeno angažiranih študentov. Zato je danes berljiva glede na svojo zgodovinsko vlogo, ki jo je opravila v procesih konfliktov in družbene modernizacije v času socialističnega režima. Odgovor na vprašanje, kako to, da je bil prepoznavno opozicijski glas takratne Tribune obarvan levičarsko, pa je stvar podrobnejše razlage, kakršne se slovenska zgodovina v svoji trenutni »nacionalni« miopičnosti še ni lotila.

Kako pa je ta še nepojasnjena zgodovina Tribune lahko izhodišče za novo Tribuno, ki bo nastala po dolgoletnem presledku, ko so si študentje v Ljubljani (za razliko od mariborskih) v spletu okoliščin in političnih neodumljivosti slovenske tranzicije pravzaprav pustili vzeti glas in se praktično odpovedali eni od možnosti lastnega vpisa v zgodovino? Jasno je predvsem to, da v povsem spremenjeni medijski krajini tak profil časopisa, kot je bila nekdanja Tribuna, ki se jo je slišalo, ker »si je upala«, ni več mogoč in kot tak tudi ni potreben. Toda v teh povsem drugih medijskih okvirih, prenasilenosti z depolitizacijo in antiintelektualizmom se novo uredništvo Tribune lahko loti intervencij v javnosti, ki bodo spodbudile refleksivni in kritični pristop k realnosti. Z uporabo možnosti kombiniranja novih medijev pa nemara lahko vtisne svoj izvirni pečat času, v katerem je vprašanje prihodnosti enako aktualno kot je bilo pred štiridesetimi in več leti.

Igor Lukšič

Tribuna je bila del velikih turbulenc tudi v osemdesetih. Neposredno pred našo ekipo sta Tribuno vodila Aleš Debeljak in Marcel Štefančič. Njihova kritika je dosegla vrhunec z odprtim pismom predsedstvu SFRJ. Vsebina ni bila sporna, grdo je bilo to, da neki študentski časopis piše mimo delegatskega sistema in predpisanih poti neposredno javno pismo vrhovnemu kolektivnemu komandantu. Po polletnem prerivanju smo oblikovali ekipo, ki sta jo vodila odgovorni urednik Iztok Vilič in glavni

urednik Andrej Klemenc. Sodelovali so še Dejan Verčič, Andrej Rus, Robert Boteri, Stane Vidovič, Ali Žerdin, Janez Škrabec, Nela Malečkar, Mojmir Ocvirk, Zoran Thaler idr.

Naša ekipa je torej nastopila kot umiritev razmer. No, prva številka je imela na naslovnici osmrtnico Jugoslaviji, na zadnji pa zahvalo vsem, ki smo jo imeli radi in smo jo priporočili v blag spomin. To je bilo marca 1984. Številka ni bila zaplenjena, ker so organi budnosti smatrali, da bo naša uredništvo vodilo pravoverno uredniško politiko. Po štirinajstih dneh se je na nas usul ves bes pravoverne Jugoslavije. Najbolj so nas napadli v Bosni. Pritisk iz ostalih delov Jugoslavije je bil tako močan, da so nas postavili na sodišče. Mnogi iz uredništva smo hodili na zaslišanja in tovariške kritike, odgovorni urednik pa je dobil na sodišču pogojno kazen. Vse skupaj nas je dobro pretreslo. Od tedaj naprej so nas budno spremljali in nam zaplenili kar nekaj števil. Franjo Frantič je v nekem literarnem članku zapisal, da je komandant prijahal na konju, na spolnem organu pa je imel tri zvezdice. Pa Tribuna ni smela med ljudi. Nekako so nam povedali, da kar koli pišemo o armadi, ni spodobno. To temo smo odpirali v Tribuni predvsem po zaslugi Janeza Janše, ki je z insajderskimi informacijami pod psevdonimom komentiral ključna dogajanja na področju armade. Kasneje je Mladina prevzela tovrstno kritiko in JLA je razglasila sleherno pisanje o tej temi za napad na armado.

Eksplozivni so bili tudi eksperimentirali smo do onemoglosti. Eno od števil
smo natiskali in v zmanjšanem formatu Dela. Eno se je brala od
zadaj naprej. Take številke so praviloma končale na sedežu ured-
ništva. Večino števil smo namreč prodajali na ulici. Med pro-
dajalci je bil najbolj uspešen Pavel Bračko. Tribuna se je sama
prodajala, če je bila napovedana zaplemba. Če smo pisali kritično
ali pa korektno, nam ni pomagalo. Bralo tega ni veliko ljudi.
Včasih je bil samo kak članek vzlet iz tiska, da je številka smela
na trg, pa se je članek v fotokopirani obliki bral na veliko.

Iz uredništva Tribune smo tedaj sodelovali v veliki politiki. Tako se nam je zdelo, tako so nam dali vedeti, tako so nas obravnavali in to smo doživljali na sebi. Dovolili smo si, kar smo lahko prenesli. Socializacijska vloga Tribune je bila neizmerna.

Danes je drug svet. Medij ne živi iz politike in za politiko, ker bi posegal na ravni uredniškega in novinarskega dela v razmerja sil. Medij danes lahko živi predvsem prek lastninske politike in zato uredništva in novinarje bolj instrumentalizira. Postavljene so fronte po vzoru prve svetovne vojne, zato v teh razmerah globlja vojna, kot smo se jo šli mi, ni več možna. Ali pa? Novi Tribuni želim pri iskanju novih poti veliko uspehal

Lev Krefit

Ja, fino bi bilo spet imeti Tribuno. Sam sicer nisem bil kaj veliko zraven, sodelavec pač, nikdar urednik. Sem se gibal bolj po Mladini, Problemih, Radiu Študent ...Tribuna je tako ali tak prišlo z atmosfere Študentske Ljubljane, po lokalih in kafičih, po avliah in vogalih, po cestah z demonstracijami in plakati in seveda v tisti Kazini, za katero se zdaj dajejo, ali bodo v njej samo tiho in mirno zgodovинili ali tudi kaj živahnega pesali: za študentarijo, ki ji je hiša dejansko pripadala, je ostal samo še ljudski pesni koraj. Prej pa se je vse dogajalo tam zgoraj, kjer sta bila partijski univerzitetni komite in redakcija Tribune, vmes v sendviču so bile študentske prostovoljne in prostoačasne dejavnosti, neke skrit pa še inštitut za zgodovino delavskega gibanja, ki ga sredi študentskih gibanj pogosto sploh ni bilo opaziti. Danes je očitno vse narobe: imamo poln kufer novejše zgodovine, gibanja pa nobenega.

Tribuna je bila vedno v gibanju, nikdar z eno samo trdnjo uredniško politiko, ves čas v menjavah in spremembah in bila je s gibanjem, kadar koli je že bilo. V tem je bila vedno pred študentsko organizacijo, ta je pogosto capljala zadaj, nekaj časa pa je tako ali tako skorajda ni bilo, ko so njeno samostojnost po študentskem gibanju leta 1974 po partijskem sklepu ukinili in jo skušali utopiti v takrat nastali zvezi socialistične mladine.

Bila je v gibanju, ker si je vsakič izbirala profil in usmeritev med različnimi koncepti, ki so bili na voljo. Trije so bili v ospredju: generacijski, sindikalni in univerzalni. Generacijski koncept je združeval dve nasprotujoči si sestavin: moderno in socialistično. Moderna vloga vsake nove generacije je v negaciji vsega predhodnega, socialistična vloga pa v hoji po sledi velikih starejših bratov. Sindikalna pomeni omejitve na vprašanja študentskega življenja na univerzi, štipendijsko politiko, število sob in postelj, ceno študija in seveda študentsko kulturo in študentski šport. Kadar koli je prišlo do pritiska, ki se je skoraj vedno kanaliziral prek univerzitetnega komiteja zks, je bila ozko sindikalna usmeritev Tribune tisto, kar so oblasti terjale. Vendar tudi ta profil ni bil brez nevarnosti, saj je bila univerza pogosto socialna bomba ali pa so se vsaj bali, da bi to utegnili postati, saj za pogoje študija na ljubljanski univerzi nikdar ni bilo spodobno poskrbljeno. Univerzalna usmeritev pa je šla vedno najbolj v nos: kritično ukvarjanje z vsem aktualnim. Kadar je ta usmeritev prevladala, je bila Tribuna študentski časopis po avtoricah in avtorjih, urednicah in urednikih, nikakor pa ni bila zamejena v študentstvo in na univerzo po svojem dometu. Odpirala je javni prostor mišljenja, izmenjave pogledov in predvsem razsvetljenski univerzitetni pristop: »Držni si misliti javno«

Ker je šlo za študentski medij, so se ljudje v njem že po logiki stavov od časa do časa zamenjali, vendar to očitno ni bilo dovolj: doživela je vrsto posegov od zunaj, pa tudi v lastnem okrilju je vedno imela programske skupine, ki so bile med seboj v konfliktu. To je bilo pri njej pravzaprav največ vredno: gojila je konflikt in s tem vsakič znova, ne glede na menjave usmeritev in poudarkov, s prstom in tudi s samo vsebino kazala k teoriji, ne k opredeljevanju brez teoretske podlage.

Kajti vsak, ki se misli resno ukvarjati z žurnalizmom, ve, da je tudi kar iz riti potegnjjen konflikt vreden več kot tisoč preverjeno resničnih novic. Srečno znova na pot, Tribuna!

Leonardo
Tamayo
Núñez,
soborec
Ernesta Che
Guevare

Mislite kot Che. Delajte kot Che. Obnašajte se kot Che. In ne dajajte drugim takšnih nalog, ki jih niso sposobni opraviti. Ne recite ene stvari, naredite pa drugo. Potem ne boste kot on. Che je začel, vi, ki ste mladi, pa lahko nadaljujete njegovo pot. Tudi če se bo za to borilo osem, dvanajst, dvajset ljudi. Tudi če vas bo malo, se ne dajte. Pojdite naprej. Govorim vam iz izkušenj. Ko se je Castro izkrcal v Sierrri Maestri, je bilo dvanajst ljudi in sedem pušk. Najprej smo jih imeli samo pet, in ko smo dobili še dve, je Fidel rekel, da bomo zmagali. In tako smo začeli revolucijo.

uredništvo
Tribune

Tribuna. Časopis znamenitega slovesa. Rojen leta 1951. Najprej konvecionalno korekten in jugoslovansko predan. Malo študentov, veliko entuziazma. Najde se kakšen Tine Hribar, pa njegova Spomenka, fotke Joco Žnidaršič. To je prva generacija starih prdcev. Proti koncu šestdesetih pa počasi, kot mali debelinko, začena loviti sapo za velikim Majom 68. O, veliki Maj 68, sveti gral naših staršev, kako smo te danes že vsi siti! Dobro travo ste kadili, ampak danes imamo skunk. Imeli ste svojo seksualno revolucijo, mi imamo pa zastojni porniče. Zaprašena revolucija v modnih izložbah, mar nam je zate! Mi imamo svoje probleme, živimo v svojem času.

Konec osamdesetih. Čudni časi. Janši pravijo rdeči kmer, Pahor je maneken, Berlinski zid se krha in kavbojke lahko dobi že vsak smrkavec. Kdo bi vedel kakšna generacija starih prdcov je že bila na sceni? Kosovski rudarji se upirajo, Bavčar rešuje Janšo, Kučan taktizira med civilno in jugoslovansko družbo. Ampak Tribuna ostaja zvesta svojim načelom, mednarodna solidarnost, ideološka ostrina, družbena akcija. To je to!

In potem je prišla osamosvojitve. Naše mokre sanje, zaradi katerih je prenekal Slovenec takšne in drugačne omike, v preteklosti že močil posteljo. Ampak tokrat je šlo zares. Tribuna je doživela tudi ta pretres, ampak začela izdihovati. Le kdo pa bi preživel ob vsej medijski kloaki, ki se je začela zlivati po prostem trgu? Svojo kosmato dušo je naposled izdihnili leta 1998. Posmrtni prdec je bil spušen na črno sredo leta 2006, potem pa smo se dokončno usmradili. Ko je naš pokojnik že lep čas počival v miru, so ga nepravilpravi spet začeli bockati in si domišljati, da ima danes spet kaj za povedati.

Tribuna. Časopis znamenitega slovesa. Vstal od mrtvih leta 2009. Spoštovana zalega, zdaj smo spet tu. Smrdimo še bolj kot vsi stari prdci skupaj, le kako ne bi, če smo enajst let gnili? Mi smo prišli. Stojimo na štacjonu, v roki nosimo prazen kufer, v vratu dva šraufa, naš pogled je steklen.

Mi smo za akcijo. Ste vi?

Uredništvo se iskreno zahvaljuje vsem, ki so nam po enajstih letih stagnacije časopisa priskočili na pomoč ob njegovem prepородu in skupaj z nami verjeli vanj, ko je bil njegov ponoven izid še utopična želja.

puncam in ljubicam
fantom in ljubimcem

Jerneju Štromajerju
Ranku Novaku
Oliverju Vodebu
Lucijanu Bratušu
Samu Ačku
Janezu Štembergerju
Poloni Pucihar
Narodno-univerzitetni knjižnici
Tonetu Stojku
Borutu Krajncu

starim Tribunašem

Tribunal: Ivan Svetlik

FOTOGRAFIJA Borut Krajnc / Mladina

Ljudsko sodišče razglaša sodbo v imenu ljudstva! Obtoženi Ivan Svetlik, obtožnica vas bremeni:

1. arogantnega, nespoštljivega in neresnega odnosa do študentov socialnega dela in celotnega resorja za socialo.
2. Namena uvedbe drastičnih sprememb na področju študentskega dela in posledično poskusa poslabšanja že tako mizernega položaja študentov in dijakov brez predhodne izdelave in uvedbe načrta o načinih državne pomoči socialno ogroženim mladim pri pridobivanju izobrazbe in pri prvi zaposlitvi.

Minister Svetlik je po protestu študentov socialnega dela dejal, da je odgovornost vsakega posameznika in tudi fakultete, za kateri študij se odloči, in s tem vso odgovornost za neurejeno pripravništvo prenesel izven svojega ministrstva. Pri tem pa je še posebej sporno to, da število zaposlenih v socialnem varstvu v večini držav Evropske unije v zadnjih letih narašča, v Sloveniji pa se zmanjšuje. Izjava ministra Svetlika torej istočasno poleg popolne brezbrzičnosti do nezaposljivosti socialnih delavcev, ki bodo pristali na zavodu za zaposlovanje, kaže tudi na to, da nima namena prisluhniti in upoštevati opozoril socialnih delavk in delavcev ter ostalih zaposlenih v njegovem resorju, ki opozarjajo na preveliko obremenjenost, izgorelost in popolno kadrovsko podhranjenost, kar izredno negativno vpliva na njihovo kvaliteto dela in posledično pod vprašaj postavlja pojem socialne države.

Predlog zakona o malem delu je zanimiv. Predvsem, ker naj bi se po novem predlogu študentsko delo istočasno drastično zmanjšalo in hkrati štel v delovno dobo, kar je popolnoma nelogično. Še mnogo bolj zaskrbljujoče pa so njegove izjave, da »še vedno želijo ohraniti temeljne funkcije študentskega dela: dodaten zaslužek, omogočanje financiranja obštudijskih dejavnosti ter pridobivanje delovnih izkušenj«. To pa kaže na problem, ki ga minister Svetlik očitno popolnoma ignorira, in sicer, da zaradi neurejenosti socialne politike pri nas, kar prav tako sodi pod njegovo ministrstvo, študentsko delo mnogim omogoča bazično preživetje med študijem in predstavlja pogoj, da sploh lahko študirajo. Na podlagi tega in njegovih dosedanjih izjav lahko sklepamo, da je namen ministra očitno onemogočiti možnost študija revnejšim študentom, saj hoče najprej z obljubami o boljšem sistemu štipendiranja in večanju socialne države zmanjšati obseg študentskega dela, hkrati pa pred uvedbo tega zakona (in po našem mnenju tudi po njej) nima nikakršnega resnega načrta niti namena izboljšati nezadostnega štipendiranja, kaj šele po pomoči mladim pri iskanju prve zaposlitve.

Obsodi! – izreži obtožnico in jo na ulici nalepi na drog ali steno!

Zala Primc Ne plen, um!

Koliko volivcev potrebujete, da bi zamenjali žarnico? Nobenega. Če bi volivci lahko kaj spremenili, jim ne bi dovolili voliti. Demokracija, kot so nam jo, mutirano in zavito v celofan, podtaknili že nekaj časa nazaj, je popolnoma isti ideološki konstrukt, ki služi odvrčanju odgovornosti od odgovornih, kot nebuloza, imenovana »svoboda«. Posameznik je vpjet v sistem, pri katerem sodeluje enkrat na štiri leta ob svobodni izbiri med levimi in desnimi enojajčnimi dvojčki, med programi, ki jih nihče ne bere, saj že od malega vemo, kje poteka edina zaznavna ločnica: med cerkvenimi ovčicami in komunističnimi bogokletneži, med izganjalci južnjakov, izbrisanih, muslimanov, homoseksualcev in azilantov ter tistimi, ki si jih želijo še naprej zgolj zatirati. Nekdo za nas pripravi celo(s)ten sistem, v katerega bomo vpeti, ki je seveda identičen prejšnjemu, vse, kar nam preostane, je en krožni zamah s pisalom po lističu (bohneđaj, da bi volili po posameznih točkah programa, veste koliko dela bi bilo s tem?!) in stvar je opravljena.

Neoliberalizem in XXI-kapitalizem sta nas pripeljala celo do takšne bede, da so nekateri začeli razumeti vso bizarnost vsiljenosti sistema, posledico odtujenosti od dela in od soočanja ter v končni fazi skozi tekmovalni individualizem tudi nezaupanje v sočloveka. Celo pri nas! Poleg delavcev se je zmigala tudi slovenska mladež. No, to se je dogajalo že pred leti s poskusom privatizacije visokega šolstva, zavrelo je tudi na Fakulteti za socialno delo, pa tudi primorski kolegi so bolj kot ne ves čas aktivni, na kar se rado pozablja. Zadnje dogajanje v Ljubljani se je začelo nekako z javnimi tribunami in odločilnim sestankom različni iniciativ, ki so se prelevile v prvi študentski plenum na Filozofski fakulteti v začetku novembra, ki mu vedno pogostejše sledijo novi. Plenumi namreč, zborovanja študentov in vseh zainteresiranih, ki skušajo po principu direktne demokracije spreminjati in ustvarjati lastno realnost. Vsi prisotni enakovredno izražajo svoja mnenja, podajajo predloge in v vseh pogledih sooblikujejo javno zborovanje. Sklepi in vse odločitve se oblikujejo s konsenzom. Tako se želi uveljaviti nov način sodelovanja med ljudmi, ki gre mimo vladajočih praks in se ne okvirja z birokratskim, sistemskim in medijskim načinom izražanja mnenj ter ne sodeluje v vnaprej določenih pravilih iger.

Sodelovanje, ki ustvarja avtonomno prakso, je samoiniciativno organizirano, zato tudi nima predstavništva, ki si ga tako zelo želijo vodstva fakultet, kjer študentje zasedajo, da bi lahko na preverjeno učinkovit način pritisnili na izoliranega posameznika. Predstavništvo študentsko gibanje zavrača, kaj hitro se namreč zgodi, da se to giblje le še po različnih pisarnah vladajoče elite in ne med ljudmi, ki so jih postavili na omenjeno mesto (sindikalno vodstvo, na tem mestu vas lepo pozdravljam). Predstavnikov niti ne potrebujemo, za operativnost, kot so zapisnikar in moderator, je namreč poskrbljeno z rotacijo funkcij.

Prvi plenum je bil številčno močen, zabeležili smo okoli 70 ljudi, večinoma študentov, a mu je zaradi prve tovrstne izkušnje velikokrat zmanjkala struktura, saj se je debata razvijala v različne smeri. Kljub temu je privedla do ključnih sklepov. Avtonomno študentsko gibanje je eden izmed ventilov vseh izkoriščenih, zato smo solidarni z delavci, upokojenci, brezposelnimi in drugimi marginalnimi skupinami, ki delijo z nami isto usodo. Študentje smo namreč prav tako delovna sila, zato se je razvila tudi ideja o študentskem delavskem protestu, s katerim bi jasno pokazali, kako močno smo vpeti v sam trg dela. Študentsko delo je za večino eksistencialna nuja in ne pomoč države, kot ga rada predstavlja vladajoča politika, in je v sedanjih obliki eno bolj izkoriščenih. Študentje smo v prvi vrsti delavci, študij in izobrazba

sta postala drugotnega pomena, o čemer priča tudi tendenca bolonjske reforme k oblikovanju študentov v konkurenčne, jasno profilirane tržne subjekte. Naša vizija izobrazbe je drugačna! Namenjena je ustvarjanju sposobnosti razumevanja in kritičnega razmišljanja, ne pa oblikovanju posameznikov po merah trga, kapitala in po želji različnih ekonomskih, političnih, vojaških ali drugih interesov družbene elite.

Drugi plenum, ki je potekal v luči incidenta na Fakulteti za družbene vede, kjer je na (ne)akademski razpravi o prihodnosti Nata prišlo do grobega obračuna s protestniki na predavanju, verbalnih groženj, nelegitimnega popisovanja študentov s strani oborožene policije, ki je v avtonomne prostore fakultete tudi vstopila, odtujevanja transparentov in načrtnega oviranje brezplačnega deljenja hrane v akciji »Hrana, ne bombe«, se je zato logično odvil in loco. Oddajanje fakultetnih prostorov za razne Petrolove in Natove kongrese, vzpostavljanje ameriških koticov, ki si jih s podkupnino, pardon, donacijo zagotovi ameriško veleposlaništvo, marširanje uniformiranih in tudi oboroženih subjektov po avtonomnih prostorih fakultete, samovoljno ne-transparentno odločanje kolegija dekana in s tem izključevanje tako profesorjev kot tudi študentov iz sooblikovanja Univerze, kar pomeni direktno kršitev statuta, je le nekaj izmed večjih dokazov, da je avtonomija Univerze že zdavnaj padla. Zato se je drugi plenum ukvarjal prav z vprašanjem, kaj pomeni avtonomija Univerze, ki je (namerno) tako megleno zapisana v statutu, zakaj do sedaj študentje, profesorji in ostali (ne)delavci na fakultetah nimajo avtonomnih prostorov za samoiniciativno in obštudijsko (so)delovanje. Plenuma, ki je simbolno potekal v okupirani predavalnici oz. avtonomnem koticu, so se udeležili tudi nekateri profesorji in asistenti, ki, drugače kot vodstvo fakultete, pozdravljajo prebujene študentske glave, iniciativnost in delovanje kritične misli, ki sega preko golega opravljanja študentskih dolžnosti in korakanju skozi sistem z linijo najmanjšega odpora, refleksije in brez kakršnega koli vnašanja lastne vsebine v proces izobrazbe. Drugemu plenumu bodo in so v času izdaje teh besed sledili tudi tretji, ki se je ukvarjal predvsem z lastno strukturo, četrta, tokrat na Fakulteti za socialno delo, kjer imajo poleg vsefakultetnih tudi lastne probleme, pa peti, šesti, sedmi ...

Princip avtonomnih študentov pa ostaja enak: delimo mnenja, debatiramo in s tem ustvarjamo nove vidike, ideje in osmišljanja lastne realnosti ter v konsenzu določamo sklepe. Poleg direktne demokracije, odprtosti, enakovrednosti mnenj in posameznikov vidim prednost tudi v fluidnosti plenumskega delovanja, ki alternativo prakticira na povsem novi ravni. Zabetonirane strukture ali sistema ni, ta se vedno znova analizira, spreminja in izboljšuje. Učimo in oblikujemo se sproti. Zato bi bilo tudi povsem smešno etiketirati tovrstna gibanja z temi in onimi – izmi, saj se z ideološkimi konstrukti in identificiranjem, kdo je kakšno mnenje ali prakso že izrazil, poimenovali ali si jo ideološko prisvojil, ne ukvarjamo. Avtonomija je prioriteta. V prvi vrsti imajo podobna avtonomna gibanja, bodisi zapatisti bodisi alternativni projekti, kot je časovna banka, dovolj neoliberalnih pritiskov, dovolj vsiljenega načina življenja, ki nas postavlja v pasivno vlogo, nam jemlje dostojanstvo in možnost do soočanja ter še zadnje atome energije za kreativno, netržno delovanje. Zato to gibanje! Zato se ne kalupi! Ne potrebujemo eminentnih doktorjev znanosti, političnih nastavljenec, menedžerjev in dekanov, da nam govorijo, kaj je za nas dobro in kako je treba živeti. Zato s(m)o stvari vzeli v svoje roke na legitimen, demokratičen in miroljuben način.

Minister za visoko šolstvo in znanost opozarja: Sodelovanje na plenurnih škodi zdravi pameti.

Jurij Smrke

Študentski tisk

kot način

družbenopolitične

participacije

Kriza prehoda med adolescenco in odraslostjo, zgodovinski sij preteklih študentskih generacij ter vloga študentov kot prenašalcev in urejevalcev sociokulturnega kapitala družbo prepričujejo, da so prav študentje tista skupina, ki bi morala biti najbolj aktivna na družbenopolitičnem področju. Vendar to vsaj v tisku ni tako. Kot bralci so študentje pretežno pasivni, kot ustvarjalci pa usmerjeni v »zabavljajstvo« in ozkogledo obravnavanje študentske problematike. To je slabo, kajti družbenopolitična aktivnost in morebitne spremembe so v osnovi komunikacijski proces, ki ga v veliki meri krojijo množični mediji. In če zatajijo mediji, ki so najbolj razširjeni informatorji in komentatorji, kaj lahko pričakujemo od ostale javne sfere? Kakšna je v tem pogledu odgovornost študentskega tiska? Kakšen je potencial?

Ne samo da je študentski časopis (ali radio) lahko družbeno relevanten medij nasploh – ima tudi možnosti in obveze, ki jih drugi množični mediji nimajo.

»Potencial študentskega tiska je velik, vprašanje je le, a – kako se ga izkoristi – in b – ali je volja na obeh straneh,« je komentiral dr. Marko Milosavljevič, predstojnik katedre za novinarstvo na FDV. »Teme so večne, problemi obstajajo. Je pa vprašanje, ali obstajajo ljudje, ki si to želijo shematično in dobro obdelati, in na drugi strani, kakšen je interes pri sami študentski populaciji. To je vprašanje njihovega angažmaja in energije, vprašanje, ali se s temi problemi soočajo ali pa se odločajo za neko blaženo stanje ignorance.«

Je torej vprašanje participacije. Na eni strani imamo bralce. Za del teh lahko rečemo, da so pretežno pasivni. Mirovni inštitut Mediawatch je leta 2008 med bruci treh največjih univerz pri nas izvedel raziskavo o spremljanju in vrednotenju medijev. 48 odstotkov vprašanih je odgovorilo, da v zadnjem letu nobeno javno vprašanje ni zbudilo njihove pozornosti. Poleg tega 68 odstotkov anketiranih nobeno vprašanje ni toliko izzvalo, da bi se odločili ukrepati. Ostali so se udeležili razprave na forumu (10 odstotkov), bojkota (3 odstotke), protestnega shoda (2 odstotka) ali pa so podpisali peticijo (4 odstotke). Trinajst odstotkov na vprašanje ni odgovorilo. Zanimiv za razpravo je tudi podatek o poseganju po tednikih, saj je njihov pristop do obravnavanja dogodkov podoben kot (potencialni) pristop nekaterih študentskih časopisov. Zaradi manjše aktualnosti je poudarek na poglobljeni analizi, mnenju, raziskovanju, kar pa brucev očitno ne zanima. Raziskava je namreč pokazala, da dobrih 76 odstotkov anketirancev ne bere nobenega tednika. Največ, 6 odstotkov, jih poseže po Mladini.

Na drugi strani imamo študentski tisk. V Sloveniji je lani izhajalo devet študentskih časopisov (samoopredeljenih) s širšo distribucijo. V Ljubljani so bili na voljo Element, Klin, Študent, Katedra in Neo. Vsi razen slednjega so za študente brezplačni.

Element je do decembra leta 2008, ko je zaradi zamrznitve sredstev šou nehal izhajati, imel dvanajest števil. Povprečno je nosil 25 odstotkov tekstov, ki so pokrivali širše družbenopolitične

teme. Tadej Buzeti, bivši urednik, si je revijo sprva zamislil kot liberalen in odprt medij, ki konstruktivno zastopa različna mnenja: »Sam sem sicer pogrešal več političnih tem, a je bila odločitev uredništva taka, da temu ne posvečamo prevelike pozornosti.« Družbeno odgovornost študentov vidi predvsem »v samem pristopu, odnosu do procesov, ki se odvijajo v družbi, pa se jih pogosto spregleda, se ne odzove na njih«. Pravi, da je vzdrževanje kritične refleksije pri tem ključno: »Da študentje ne požrejo vsega, kar jim je servirano, hkrati pa poskušajo sami razmišljati o stvareh, ki zahtevajo spremembe na bolje.«

V tem duhu dodaja, »da sama beseda študentska revija ne sme predstavljati ovir glede tematik, saj se da dobro združiti študentsko tematiko in druga področja«. S tem se strinja Milosavljevič, ki pravi, da je »ukvarjati se le s svojim vrtičkom lahko huje kot ukvarjati se z ničemer, saj s tem ustvarjaš mentalno omejeno sliko.«

Milosavljevič in Buzeti povzameta dve težavi študentskega tiska. Na eni strani imamo publikacije, ki izhajajo redno, z veliko naklado in so v svoji družbeni angažiranosti omejene na informiranje o študentskih praktikalijah (boni, delo, status), na drugi strani pa širše družbeno angažirane medije, ki imajo težave z denarjem in rednim izhajanjem (tabela). Iz tega kroga izvzemam Katedro, ki ima izrazito visok odstotek tekstov (85 odstotkov), ki pokrivajo širše družbenopolitične teme, in izhaja redno.

Besedno zvezo širše družbenopolitične teme lahko razumemo na dva načina. Osnovni pojem je družbenopolitično, ki ga v kontekstu tiska dobro opredeli delitev novinarjev na »journalists« in »entertainers«. Novinar je v službi javnosti oziroma demokracije, ki posreduje za obstoj in razvoj teh relevantne teme. Ostali delavci v medijih to niso. Od tu naprej gre lahko pojem v dve smeri. Razlika temelji na razumevanju besede »širše«. Prvo opiše Milosavljevič: »Nobena od študentskih problematik v družbi ne deluje izolirano. Delo študentov, na primer, je neposredno

povezano s stanjem ekonomije, socialnimi pravicami, zavarovanjem, recesijo, politiko, vladnimi ukrepi in tako naprej. Le zorni kot je nekoliko drugačen.«

Torej, študentje globlje raziščejo lastne probleme in premislijo njihov vpliv na druge socialne skupine. Lahko pa delujejo še širše. Ne le da svojo problematiko navezujejo na širšo družbo, pač pa obravnavajo širšo družbeno problematiko samo. Ta razširitev pomeni tudi povečanje kroga bralcev s študentov na širšo javnost, s čimer študentski časopis ni več nekaj, kar se ustvarja za študente, pač pa predvsem nekaj kar ustvarjajo študentje (in kar ustvarja študente). Obe vrsti ravnanja pomenita aktivno novinarsko delo, zato sem pri preštevanju upošteval obe. Med družbenopolitične so se torej uvrstili tisti teksti, ki so ali širše obravnavali študentske teme ali pa so govorili o družbi nasploh. Oboji so bili v manjšini.

Torej: izmed vseh študentskih časopisov, ki so na voljo študentom na največji univerzi v Sloveniji trenutno le eden pomeni stalno družbenokritično prisotnost v širšem medijskem prostoru. Tudi če raziskava med bruci ne pomeni reprezentativnega vzorca vseh študentov in so ti širše gledano manj pasivni, se težava začne že pri ponudbi. Študentom z željo po angažiranosti je na voljo ozek prostor, kjer lahko vidijo svoje vrstnike razpravljati še o čem drugem kot o »lastnih vrtičkih«. Tako stanje ne izpolnjuje pričakovanja družbe do študentskih piscev in družbene odgovornosti, ki iz tega izvira. Ne samo da je študentski časopis (ali radio) lahko družbeno relevanten medij nasploh – ima tudi možnosti in obveze, ki jih drugi množični mediji nimajo. Edini lahko sporoča identiteto študenta kot aktivnega državljana, ki ga skrbi za prihodnost družbe. Edini lahko vedno znova daje prostor inventivnemu študentskemu mnenju, raziskovanju, analizi. Na eni strani pomeni aktivnost per se, na drugi pa jo spodbuja. Z drugimi besedami: edini lahko krepi študentsko participacijo z identiteto in študentsko identiteto s participacijo.

revija	naklada	številka v letu	na voljo v	odstotek družbenopolitičnih tekstov	število strani	povrpečno število oglasov na številko
Študent	15.000	10	UL, UP	4%	42 do 50	30
Neo	10.000	6	kioski, predprodaja	9,5%	27	14
Klin	1.500	3	FDV, FU, EF, PF	35%	30	1
Katedra	8.000	12	trafike, UL, UM, UP, razvojni centri, inštituti, izobraževalni zavodi, nekateri javni organi, mladinski in študentksi klubi, partnerska podjetja UL	85%	39	2
Element	10.000	3	UL	25%	68	11

Robert Bobnič

Zaprašeni koti Ameriških kotičkov

Preživeli smo čase tovarišic in tovarišev, skorajda tudi gospe in gospode, stojimo v eri menedžerjev in menedžerk. Rdeče zvezde so ugasnile, zažarele so tiste bele na modri podlagi. Prišli so časi, ko lahko študirajoči in zaposleni na Fakulteti za družbene vede v baru Amerika pod fakulteto srkajo kavnice, sedaj očitno prihajajo še časi, ko bodo lahko še malce poklepetali, morda prebrali kakšno knjigo v nastajajočem Ameriškem kotičku. Slednji seveda ne označuje novosti kakšne posebne kulinarčne ali katere koli druge ponudbe, pač pa prostor na izobraževalno-raziskovalni ravni. Kolegij dekana je namreč pred časom brez širšega sozvočja zaposlenih in študentov podpisal memorandum o sodelovanju med Veleposlaništvom Združenih držav Amerike in FdV, ki veleva ustanovitev prostora z omenjenim imenom. S tem se niso na široko odprla samo vprašanja vstopa politične volje in interesa na univerzitetno polje, pač pa tudi sprejemanja ter legitimiranja takšnih odločitev. Za kaj pravzaprav sploh gre?

Kot pravi vodstvo FdV bo Ameriški kotiček nastal ob donaciji (letošnja vrednost je okoli 27.000 evrov) več kot 1.000 monografij, različnih naročnin na serijske publikacije, dveh podatkovnih zbirk in opreme. Tovrstno financiranje tako sodi v sklop sodelovanja s tujimi institucijami, kamor spadajo tudi mednarodne štipendije ali obiski tujih predavateljev, velik del pa predstavljajo donacije knjižnega in neknjižnega gradiva Osrednji družboslovni knjižnici Jožeta Goričarja. Knjižnica na svoje police postavlja zbirke, ki jih je prejela tudi preko veleposlaništev Indije, Rusije ali Španije. Če govorimo konkretnije, tudi zadnja donacija s strani ameriškega veleposlaništva ni nič novega, saj z veleposlaništvom sodelujejo že vse od leta 1996. Tokratni memorandum, ki sodelovanje vzpostavlja za dobo treh let, naj bi bil potemtakem le še en nedolžen niz v vrsti vodenja institucije, kot je fakulteta, ter sočasnega nabavljanja znanstvenega gradiva.

Vendar pa moramo kljub temu oziroma ravno zaradi tega v ta kolesja sistema vstaviti palico. Očitno je namreč, da Ameriški kotiček nastaja v zameno za omenjeno donacijo. Dekan fakultete dr. Anton Grizold namreč navaja, da memorandum FdV »zavezuje, da bo poskrbela za prost dostop uporabnikov do gradiva ter v ta namen zagotovila prostor«. Takšen prostor seveda na fakulteti že obstaja in ima poleg tega tudi dokaj poznano obče ime: knjižnica. Gradiva iz tokratne donacije bi se tako lahko glede na ustrezno področje enostavno razdelila po obstoječih knjižnih policah, ne pa da se postavljajo v posebne prostore, odišavljene z določeno politično-ekonomsko ideologijo. Kljub temu da naj bi bil Ameriški kotiček del mednarodne čitalnice, pa je potrebno poudariti, da fakulteta ni prostor za razparceliranje v različne (veleposlaniške) kotičke sveta, pač pa prostor produkcije in preno-sa znanja. Protiargumenti tipa, zakaj ne stoji zraven Ameriškega še na primer Iranski kotiček, so tako nekompetentni in odveč.

Gre potemtakem pri vsem skupaj za neko vrsto oddaje fakultetnega prostora predstavištvu ameriškega zunanjega minist-rstva? Kljub temu da točnejša vloga ameriškega veleposlaništva v (so)oblikovanju, upravljanju in koordiniranju Ameriškega kotička (še) ni znana, pa lahko problematiko speljemo že na samo naravo tokratne donacije. Fakulteta je kot del univerze avtonomna javna ustanova, kar pomeni, da naj bi bila od samega vira financira-nja (večinško iz javnega denarja) popolnoma neodvisna. Hkrati mora to veljati tudi za vsakršne donacije, saj sodelovanja med znanstveno-izobraževalnimi ustanovami in drugimi subjekti ne potekajo na ravni podjetje – stranka. Vsakršna donacija mora biti brezpogojna, saj je zagotovi sredstva, s katerimi potem fakulteta upravlja v skladu s svojim znanstvenim namenom.

Ker postavitev nečesa, kot je Ameriški kotiček, ni stvar kakšnega hitropoteznega birokratskega zamaha, temveč vsebinska zadeva, ki ne nazadnje kaže na določeno usmeritev same fakulte-te, na njeno mrtvo plavanje s postanimi ideologijami ali kritično družbeno reflektiranje, se to v največji meri tiče vseh sodelujočih pri ustvarjanju in prenosu znanja. Če bi odmislili vso ostalo težo Ameriškega kotička, se torej vse problem naplete že okoli avtoritar-ne in samovoljne vzpostavitve sodelovanja brez širšega posve-tovanja z zaposlenimi in študenti. Medtem ko so bili prvi o nameri podpisa memoranduma obveščeni v »piar« sporočilih preko elek-tronske pošte, so slednji za sodelovanje izvedeli šele iz neformalnih govoric. Vztrajen zagon, da bi vsakršne informacije že oklestili, pa tudi v nadaljevanju ne pojenja. Pred kratkim so študentje vložili uradno zahtevo za vpogled v memorandum, v času pisanja tega sestavka pa smo izvedeli, da bo vpogled pod strogim nadzorom dovoljen v začetku decembra. Na tem mestu nam preostane samo, da se ironično sprašujemo, v kolikšni meri bomo v Ameriškem ko-tičku na novo prebirali dela Michaela Hardta, Noama Chomskega, Naomi Klein ali časopisov The Nation ter Z-magazine.

Zadeve pa je potrebno – tako kot vedno – pogledati še malo širše, iz priče perspektive. Dandanašnji neoliberalni kapita-

lizem namreč vztrajno proizvaja depolitiziranje družbe, na mesto legitimiranja upravljanja z rečmi, znanjem in ljudmi pa postavlja ekonomsko/menedžersko logiko. Govor, ki podpira takšne odloči-tve, kot je postavitev Ameriškega kotička, torej »uspešno sodelova-nje«, »inovativnost«, »dodana vrednost«, ni tako nič drugega kot izraz dominirajoče neoliberalne logike. Fakulteta je podjetje, vod-stvo pa menedžerska klika, ki podpisuje pogodbe. Zaposlenih – de-lavcev – se pri tem ne vprašuje, saj oni samo proizvajajo vrednost.

Če torej ob Ameriškem kotičku prevprašujemo kršenje 8. člena statuta Univerze v Ljubljani, ki pravi: »Na univerzi ni dopustno delovanje političnih strank«, glede na to, da je ameri-ško veleposlaništvo del ameriškega zunanjega ministrstva in tako predstavlja voljo trenutnega političnega vodstva Združenih držav Amerike, potem moramo ob deavtonomizaciji, politizaciji in eko-nomizacije univerze postaviti še naslednjo abstraktno delitev. Med-tem ko lahko Ameriški kotiček s svojo ideološko kompozicijo deluje na manifestativni ravni, se deavtonomizacija univerze in znanja dogaja tudi na nekakšni latentni ravni: bolonjska reforma, prilaga-nje znanja trgu, hierarhiziranje ter birokratiziranje postopkov, pa-noptično discipliniranje obnašanj, izginjanje teoretičnih znanj itn.

Da odločitev o vzpostavitvi Ameriškega kotička predsta-vlja resno bojazen politiziranja in deavtonimiziranja univerzitetne institucije ter regresije znanstveno-raziskovalnih/pedagoških pro-storov v političnopropagandne, nam priča tudi podoben primer na Univerzi na Primorskem. Tam namreč Ameriški kotiček obstaja že vse od julija 2008, izbor knjig ter publikacij pa se v končni fazi pre-pušča odločitvi ameriškega veleposlaništva! Študentje in študentke primorske univerze tako opozarjajo, da veleposlaništvo onemogoča in cenzurira vso kritično literaturo do ZDA, v času volilne kampa-nje pa so celo delili propagandni material točno določene politične opcije (glej <http://alternativa-obstaja.blogspot.com>). Kljub temu da na FdV trdijo, da se pri vsaki donaciji za izbor gradiva prosi peda-goge ter raziskovalce, pa ni jasno, ali bo pri izboru vsebine prostora sodelovala tudi kakšna druga neakademska institucija.

Ne nazadnje pa gre pri Ameriškem kotičku za grob od-vzem t. i. družabnega prostora zaposlenim na fakulteti, saj se je vodstvo fakultete brez njihove privolitve odločilo, da bo Ameriški kotiček kar v teh prostorih. Zaradi takšnega ukinjanja družabne sobe oz. preobraženja v Ameriški kotiček, je tudi pri zaposlenih mogoče detektirati nezadovoljstvo. Ravno v teh dneh pa je avtono-mno gibanje študentk in študentov na fakultetno vodstvo naslovilo zahtevo po avtonomnih prostorih ter proti vzpostavitvi Ameri-škega kotička. Namreč, vodstvo fakultete, medtem ko podpisuje pogodbe o oddajanju prostorov izvenfakultetnih institucijam in to potem celo ponuja kot odprte prostore za vse, že vrsto let vztrajno zavrača zahteve študentov (in tudi zaposlenih) po avtonomnem, nenadzorovanem, nehierarhičnem, ne-pod-ključem prostoru. Ob tem velja poudariti še vso absurdnost, ki je v ozadju takšnih zahtev po dejansko avtonomnih prostorih in kritičnem procesu proizva-janja znanja, saj je namreč ravno prostor fakultete tisti, ki bi se moral dvigniti nad družbeno stvarnost, odpreti refleksivni pogled, ne pa predstavljati model družbe-tovarne z vsemi sofisticiranimi panoptičnimi mehanizmi. Zahtevani prostori bi morali biti dol-žnost, ne pa darilo in korektiv.

Ob vsem skupaj lahko vidimo, s kakšno lahkoto so dan-danes določene vednosti zlizane z dominantnimi ideologijami ter na kakšen način se skuša vzpostaviti toleranco do takšnih pobud. Zadnji dogodki nam tako morajo služiti kot imperativ, da se tudi študentje zavemo, da kritična misel ne leži pod kakšnimi zvezdi-cami ali v kotih raznih kotičkov, marveč jo že ves čas držimo v rokah. Škoda le, da imamo roke toliko po žepih. Morda je čas, da jih dvignemo v zrak.

Preživeli smo čase tovarišic in tovarišev, skorajda tudi gospe in gospode, stojimo v eri menedžerjev in menedžerk. Rdeče zvezde so ugasnile, zažarele so tiste bele na modri podlagi.

Bojana Selinšek

Očistimo univerzitetni prostor neoliberalne in strankarske navlake

Funkcionarji Študentske organi-zacije Univerze na Primorskem naj bi bili po svoji definiciji predstavniki študentov Univer-ze na Primorskem. Njihova na-loga je, da se borijo za pravice študentov in si prizadevajo za izboljšanje študijskih ter social-nih razmer. Ne le da tako ime-novana predstavniška organi-zacija tega ne opravlja, temveč celo onemogoča tiste, ki si za te cilje prizadevajo tudi brez ma-stnih plač, ki jih sicer vestno v žep spravljajo samooklicani štu-dentski predstavniki.

To pišemo zato, ker je predsednik Socialnih demokratov v Kopru in obenem direktor Študentske organizacije Univerze na Primor-skem Sebastjan Kokl skušal na svojevrsten način zaščititi svoj položaj in udoben »fotelj« na organizaciji, ki letno razpolaga z več kot 900.000 evrov prihodkov (večinoma iz koncesij študentskega dela). Na vsak način hoče zatreti kakršno koli kritiko na svoj ra-čun, predvsem pa opozarjanje, da gre v njegovem primeru za kon-flikt interesov in kršenje členov Študentske ustave, ki zagotavlja vsem študentskim organizacijam neodvisnost in avtonomnost.

Pri svojem početju je šel že tako daleč, da nekateri študen-tje prejemajo na domači naslov »grozilna« pisma Koklove odvetni-ce, ki naključno izbrane študente (Tomaža G., Samuelo F., Majo K. in Mileta Z.) bremenijo »kaznivih dejanj iz skupine Kazniva dejanja zoper čast in dobro ime«. Navedeni študentje naj bi junija letos napisali anonimno pismo, ki je kritiziralo delovanje in ravnanje Sebastjana Kokla ter opozarjalo na konflikt interesov omenjene osebe pri opravljanju funkcije predsednika stranke sd Koper in direktorja Študentske organizacije Univerze na Primorskem.

V začetku novembra se je Sebastjan Kokl ponovno odločil z ukrepom zastraševanja lotiti študentov, ki so pred leti že javno kritizirali njegovo ravnanje in celo sprožili sodne postopke zoper ŠOUP zaradi sumov nepravilnosti glede volitev v Študentski zbor Študentske organizacije up. Mileta Zukića so tako obiskali koprski kriminalisti in ga zaradi grafitiranja gesel z vsebino, ki je kriti-zirala Sebastjana Kokla oziroma Študentsko organizacijo up, ki jo omenjeni upravlja, obravnavali kot osumljenca za poškodova-nje tuje lastnine. Več o ostalih podrobnostih in o tem, kakšna so bila gesla, lahko preberete na http://slovensko-morje.net/index.php?page=news&view_news=10781.

»Vse dokler ne bomo zmožni videti onstran lastnega zidu – in to je možno samo, če znamo nastalo situacijo misliti – bo vsak

boj proti nepravicinosti ostal v primežu partikularnosti.« je povedal Tomaž Gregorc,eden izmed »osumljenih«. Študentska organizaci-ja Univerze na Primorskem ne predstavlja študentskega mnenja, temveč strankarske interese, ki pridevnik »študentska« v besedni zvezi študentska organizacija izkorišča le takrat, ko določena po-litična opcija potrebuje »študentsko« podporo.

Poleg tega si študentske organizacije ne predstavljajo kot pridobitno organizacijo, ki preko svojih zasebnih podjetij (Hostel Korte, Univerzitetna spletna trgovina, Kantina) služi na račun študentov. Prav tako ne sodelujejo pri »največjih« šour-ovih projektih; to so masovna pijančevanja (Brucovanje, Martinovanje, Čista desетка, Cvetoča desетка, igre pretakanja bambusa itd.), kjer z alkoholom in igrami prispevajo k popolni apatiji študentske popu-lacije do perečih družbenih problemov in preprečujejo študentom dojemanje krute neoliberalne realnosti.

Študentje zahtevajo vrnitev Študentske organizacije Uni-verze na Primorskem v njihove roke, da bodo lahko s svojim zna-njem, veščinami in idejami prispevali k dobrobiti študentov in h krepitvi njihove kritične misli. Menijo, da je skrajni čas za odstop Sebastjana Kokla skupaj z njegovo strankarsko ekipo.

Problemi s šour-om pa niso edini, ki zadevajo mlado univerzo. Julija se je podpisovala peticija zoper iracionalno kadro-vsko politiko Fakultete za humanistične študije Koper Univerze na Primorskem. Šlo je za kadrovsko čistko na podlagi zasebnih simpatij ali antipatij. Edino merilo za sodelovanje v pedagoškem procesu katere koli univerze sta lahko izključno pedagoška in znanstvena dejavnost ter izpričana kompetentnost. To bi moralo veljati tudi za rednega profesorja dr. Igorja Ž. Žagarja, še posebej zato, ker je eden redkih slovenskih jezikoslovcev, ki je mednaro-dno uveljavljen na zelo visoki znanstveni ravni. Prepoditi tak kader z univerze ali ga zamenjati za povprečneža pomeni pri-krajšati študente in študentke za vrhunsko znanje in odličnega predavatelja, univerzo pa za duha avtonomije in akademske svo-bode. Ampak to očitno ne šteje, saj omenjenega profesorja letošnje študijsko leto ni več na fakulteti.

V prvi vrsti je potrebno poudariti, da problemi na uni-verzi niso enoznačni in niso plod neodgovornega ravnanja le ene osebe, res pa je, da nosijo določeni posamezniki večjo odgovornost. Vse skupaj je rezultat neustreznega nekritičnega odobravanja in nepremišljenega apliciranja neoliberalne paradigme ter politično (strankarsko) vmešavanje v univerzitetni prostor. Zaskrbljujoče pa je, da stranka sd in stranka »Olika« funkcionarjev Sebastjana Kokla in Patrika Peroše, ki tvorita »dvočlansko upravo« Študentske organizacije Univerze na Primorskem, preko svojih oprod vplivata tudi na delovanje »Študentske« organizacije Slovenije.

V prvi vrsti je potrebno poudariti, da problemi na univerzi niso enoznačni in niso plod neodgovornega ravnanja le ene osebe, res pa je, da nosijo določeni posamezniki večjo odgovornost.

Dare Pejić

Študent naj bo!

»Študentsko delo ne omogoča nobene socialne varnosti, je na neki način napaka na trgu dela, ki dela neupravičeno diferenciacijo med različno zaposlenimi. Zato bodo imeli mladi težave pridobiti pogoje za upokojitve, zaradi umetno podcenjenih stroškov zaposlitve pa tudi izpodrivajo normalno zaposlitve te mlade generacije.« Tako je minister Mitja Gaspari poleti opozoril na večletni, že dolgo znani problem študentskega dela, ki je po svoji obliki mezдно delo, se pravi delo brez pravic, izhajajočih iz rednega delovnega razmerja in socialnih pravic, pridobljenih v preteklih in sedanjih bojih za delavske pravice. Slovenski (zgrešeni) družbeno-razvojni model zaenkrat opisujejo zgolj starejše generacije sociologov in ekonomistov, kot so Matjaž Hanžek, Mirjana Ule, Franček Drenovec, Rastko Močnik, Metka Kuhar ... Pri postavljanju diagnoz uvidijo tisto, kar naša »posttranzicijska« »nategnjena« generacija napol odraslih oseb, starih tam nekje do 30 let težko preslika na splošni družbeni razvoj, čeprav bi pri analizi današnjega stanja lahko izhajala kar iz lastnih, vsakodnevnih izkušenj. Namesto tega se raje prepuščamo brezvoljnosti. Članek Metke Kuhar z naslovom »Nategnjena« generacija vsebuje konkretno analizo položaja današnje mladine in fenomena dolgoletnega nabiranja formalne izobrazbe kot varovalke pred vstopom na trg delovne sile. Članek je bil v Sobotni prilogi objavljen kako ironično poleg oglasa za zeliščna pomirjevala. Populacija, ki se izobražuje v času, ko življenjski ritem mladine kroji slogan Ni statusa, ni panike, bi morala opozarjati na probleme, namesto da se ob njih pusti uspravati brez pravilnice za lahko noč.

So se torej študenti pripravljeni boriti za svoje pravice, tudi za tiste, za katere menijo, da se jih ne tičejo? Ne glede na to, da za vse bodoče izobražence ni delovnih mest. Kaj je v tej navidezni družbi znanja tako narobe, da mladi po diplomi životarijo v obliki negotove zaposlitve, z delom preko agencij, za določen čas ali kar prek študentskih napotnic? Po podatkih Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve o zaposlenosti mladine za države EU je Slovenija s 6,4 % na samem dnu lestvice. S tem predstavlja študentsko delo alternativo visokim stroškom dela pri rednih zaposlitvah, hkrati pa je učinkovit herbicid za razvoj družbe in že nekaj let pridno kosi med mladimi. Zgornja izjava ministra Gasparija opozarja zgolj na najbolj očiten simptom naše družbe,

kjer niti sindikatom ni popolnoma jasno, kaj naj s pridobljenim znanjem nove generacije bodočega prekariata in v katero smer naj peljejo družbo. Kaže, da je edina smer najbližji študentski servis. Univerzitetna sfera pa s tem deluje kot cokla v razvoju, ko mora blažiti stranske učinke razvojnega modela družbe brez vsakršne vizije, kam s tolikšnim številom diplomiranega kadra. V izogib nesporazumom zapišimo, da moramo biti brez utvar glede tega, kaj se »splaa« študirati ali pa da bi navidezno svobodni trg določal izobrazbeno strukturo populacije. Danes torej družno vegetirajo, tako študenti ekonomije ali prava kot tudi brezposelna oziroma v negotovih oblikah zaposlena izobražena mladina.

Minister Gaspari sicer ni delal razlik med študenti, ki delajo, da bi sploh lahko študirali, in študenti, ki »študirajo«, da bi lahko sploh dobili poceni pravico do dela. Slednji v danih razmerah kratkovidne strategije preživetja ravnaJo skrajno racionalno in so po številu praktično nevidna masa, ki jo uradno statistike brezposelnega prebivalstva ne zajamejo, je pa o njihovem številu možno samo ugibati iz razlike med na evropski ravni nadpovprečnim številom vpisanih študentov in številom kasnejšega osipa. Po podatkih iz poročila Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) za leto 2008 je Slovenija po številu diplomantov med zadnjimi na lestvici, čeprav je po podatkih Unicefa v terciarno izobraževanje vključenih kar 83,2 odstotka mladih, starih od 18 do 24 let. Osip študentov, ta je po podatkih OECD višji od povprečja članic, znaša okoli tretjino.² Iz priloženih podatkov BURS-a o obsegu dela dijakov in študentov preko študentskih napotnic za zadnjih deset let (za l. 2009 podatki še niso na voljo), je razviden opazen porast števila dijakov in študentov. Ta porast je primerjalno v nesorazmerju s porastom bruto zneska vseh nakazil preko študentskih napotnic, glede na število vseh študentov in dijakov. Obseg izplačil se je od leta 2005 konstanto zviševal, čeprav je število šolajoče se mladine naraščalo manj strmo. Za konec letošnjega leta napovedane spremembe, ki bodo vsebovane v zakonu o t. i. malem delu, naj bi spremenile obliko in omejile študentsko delo, vendar se zgolj z izpodrivanjem študentov s trga delovne sile na dolgi rok še ne more rešiti problemov bodoče prekerne3 populacije.

Študentsko delo v svoji izvorni inačici je bil socialni korektiv za študente, ki si študija niso mogli privoščiti in so si

pokrivali stroške s priložnostnimi deli. Danes se je študentsko delo izrodilo v nevarno orodje v rokah izkoriščevalskih delodajalcev, ki pridigajo svoj neoliberalni evangelij iz perspektive periferne3 slovenskega gospodarstva, ki meni, da svetu lahko konkurira le s poceni delovno silo ter tako znižuje stroške zaposlitve na plečih mladine, ki zaradi negotovosti živi v strahu in se fiktivno vpisuje na študij zaradi možnosti dela na napotnice. Nič nenavadnega ni več, da študentski servisi iščeJo kakšnega primerne3 študenta, ki bi v Kliničnem centru opravljal rentgen ali nekoga za vodenje poslovalnice. Ker državi takšen socialni mir v pat poziciji, brez dodatnih štipendij, a zato s kakšnim vpisnim mestom več, očitno ustreza, ljudi namesto na zavodih za zaposlovanje ali na ulicah raje vidi na študentskih napotnicah ter s privilegiji, kot je pravica do subvencionirane prehrane, bivanja, zavarovanja. Najhuje, kar se v izogib tovrstni »napaki« na trgu dela lahko zgodi, je gašenje požara na napačnem koncu – z uvedbo šolnin za redni študij, da bi zaje3ili fiktivne vpise, kar pomeni začetek konca javne3 šolstva. Podobno gašenje požara na drugem koncu se je že zgodilo s »poslovenjenjem« uvedbe bolonjske reforme s kompromisno uvedbo absolventskega staža po vsaki zaključeni stopnji študija. Možnost umetnega podaljševanja študija je tako le obliž na rano, ki jo je zarezala bolonjska reforma ter potrdila trende spreminjanja univerz v neka3šne neformalne podaljške socialnega servisa.

Zaradi današnjega položaja študentov in študentk ne moremo več govoriti samo o eni študentski politiki, ki bi aktivno ohranjala in krepila študentske pravice (subvencionirana prehrana, bivanje, gradnja novih domov ipd.), temveč tudi o delavskih pravicah že obstoječih študentov delavcev, ki bodo postali »težko zaposljiva mladina« v okolju brez kakršnekoli dolgoročne vizije glede družbe znanja. Situacija je namreč za takšne primere študentov še bolj brezupna, saj ne gre za klasične pogoje delavskega boja, temveč za pravico do dela nasploh, saj niso redki delodajalci, ki zaposlujeJo izključno študente, kjer ti delajo zgolj za svoj osebni dohodek, brez vplačevanja socialnih dajatev. Stanje, ki ni od včeraJ, temveč se vleče že nekaj let deluje kot »naravno« in je odlična dresura za bodoče prekerne3 in negotovo delo t. i. kognitariata, kjer se znanje, pridobljeno v javnem šolstvu za razvoj celotne družbe vrednoti zgolj po nizki ceni dela in ne po koristi

Za politično emancipacijo v prihodnosti je potrebna refleksija sedanjega položaja mladine. V današnjem boju, da nam ne odrežeJo veje, na kateri sedijo študenti, pa ne gre spregledati dejstva, da je deblo že gnilo!

za celotno družbo. Vprašanje, zakaj se mladi pušćamo izkorišćati, moramo razširiti in se vprašati, zakaj kot družba pristajamo na izkorišćanje nasploh. Ravno to je grenka, a neprecenljiva lekcija študentskega dela, poleg nabiranja dragocenih izkušenj, po možnosti iz lastne stroke.

Pasivnost študentske populacije, ki se jo rado opisuje kot apatično, je le navidezna, saj je pri vztrajanju v apolitičnem konformizmu v novem družbenem redu še kako aktivno. Politična abstenenca mladine, ki se statistično kaže v precejšnji volilni neudeležbi, je samo po sebi politično sporočilo, saj je neizbira med ponujenimi politikami, ki ne zastopajo interesov mladine, vselej že izbira. Ker delo razumemo ne zgolj kot eno od oblik zasluska, temveč tudi vključenost v družbo, smo vsi skupaj pristali na odvriganje mlade generacije v medsebojno nesolidarnost ter životarjenje na družbeni margini. Najraje kar v zavetju svojih staršev, nekdanjih »naravnih sovražnikov« (le kdo si danes upa živeti in dihati po načelu že zaprašenega gesla generacije 68: Ne zaupaj nikomur, ki je starejši od 30 let?). Javno šolstvo, ki naj bi izobraževalo v korist celotne družbe in ne za asocijalne interese, pa je tako obsojeno na ogroženost s strani države, ko grozi s krčenjem študentskih pravic in uvedbo šolnin (za dodiplomske študije) ter s strani kapital3skih interesov, ki vdirajo v univerzitetno okolje. Za politično emancipacijo v prihodnosti je potrebna refleksija sedanjega položaja mladine. V današnjem boju, da nam ne odrežeJo veje, na kateri sedijo študenti, pa ne gre spregledati dejstva, da je deblo že gnilo!

Špela Suhadolc

Sanje o službi, bitka za zaposlitev!

vir Zavod za zaposlovanje Republike slovenije, za leto 2009

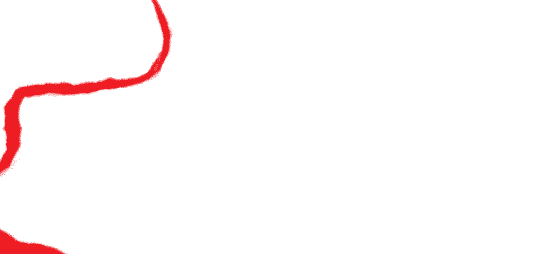
Programi ZZS	Prejete ponudbe delodajalcev	Sklenjene pogodbe z delodajalci	Vključitve v program
Zaposli.me	Več kot 3.300 vlog (februar-september)	Več kot 1.700 pogodb	Več kot 2.000 brezposelnih
Spodbujanje zaposlovanja za krajši delovni čas	Več kot 1.600 vlog (februar-september)	Več kot 800 pogodb	Več kot 1.000 brezposelnih
Usposabljanje na delovnem mestu	Več kot 1.800 ponudb (april-september)	Več kot 1.500 pogodb	Več kot 1.800 brezposelnih

Stanje gospodarske podobe Slovenije se zaradi nedavne finančne krize še vedno nagiba proti negativnemu polu. Tako je tudi z brezposelnostjo. Kontradiktorno, za mlade ni dovolj delovnih mest, starejšim neprestano podaljšujejo njihovo delovno dobo. Mladi in izobraženi so tisti kader, ki težko najde redno prvo zaposlitev. Število študentov diplomantov iz dneva v dan narašća, vendar se število primernih delovnih mest zanje ne povečuje hkrati! Poudarjam, zaradi gospodarskega kaosa se je število primernih prostih delovnih mest za diplomante še dodatno zmanjšalo!

Tamara Voštinić

Bolonjska d(r)eklaracija

Bilo je leta '99, ko je ne manj ne več kot štiristranska pogodba že dobila epilog implementacije v območje, kateremu je bila namenjena. Države, natančneje predstavniki teh držav, so brez predhodnega zburjanja pozornosti zadevo podpisali, kot da pri tem univerza, profesorji in v prvi vrsti študentje nimajo nič. Kot da gigantska sprememba ne bi segala v bit njihovega delovanja. In tako smo se ležerno in nevedno sprehodili skozi desetletje, letos pa so kot zadnje programe spremenile še najbolj uporne fakultete.

položaju so diplomanti, za katere ne univerza ne podjetja ne poskrbijo niti za pripravnostjo niti za prakso.

Politika zaposlovanja se danes takšnim vprašanjem in problemom raje izogne in prevali krivdo na študente same. Krivda je na nas, če smo po naključju izbrali smer izobraževanja, ki ne nudi zagotovljene zaposlitve po končanem študiju. Kako le? Že od majhnih nog nam pridigajo, naj študiramo, kar nam je všeč, da bomo delo, »tisto veš, ki ga boš opravljal celo življenje!«, opravljali z veseljem. V letih, ko se mladi še iščejo, naj bi si torej začrtali donosno prihodnost, kljub temu da se ne ve, kakšno bo stanje na trgu dela čez nekaj let, po zaključku študija!

Vrženi smo v »narekovane« družbeni razvoj (šola, zaposlitev, poroka, družina, upokojitve), ki naj bi se ga kljub vsem polenom pod nogami trdno držali. Lahko potem na tem mestu sploh še govorimo o osamosvojitvi? V kolikšni meri naša življenjska pot ostaja stvar lastne izbire in lastne odgovornosti?

Študentsko delo rešuje

Študentsko delo je pomemben akter, ki nadomešča pomanjkanje ustreznih podpor (štipendij) ter mnogim študentom omogoča sredstva za študij in osnovno preživetje (študentske sobe, malice, ...). Dobro je, da se študentje z delom preko študentskega servisa seznajajo z organizacijo, delom v njej in pridobivajo dragocene izkušnje. Naberejo dragocene stike, pridobijo priporočila, delodajalci pa spoznajo potencialne kandidate. Delo v času študentskega statusa pripomore k večji odgovornosti in hitrejši osamosvojitvi.

Študent je ustrezna delovna sila, za prehodno pomoč, ki ne potrebuje dolgotrajnega uvajanja in ni zahtevna. Zato vsi sih prihaja tudi do izkoriščanj mladih z obremenitvami dela za majhen zaslužek. Prav tako študente nepravilčno obsojajo, da odjedamo delo svežim diplomirancem in redno zaposlenim, kot najcenejšo delovno silo pa nas z veseljem najamejo!

»Stopnja zaposlenosti med mladimi je zaradi vpetosti v izobraževalni sistem nižja kot v celotni populaciji. Stopnja delovne aktivnosti med mladimi (15-24 let) je bila v letu 2006 35-odstotna, kar je (glede na EU) veliko manj v primerjavi s 55,8-odstotno stopnjo delovne aktivnosti populacije med 15 in 64 let,« razlaga ŠOS v knjigi Analiza stanja.

Prihaja tudi do zlorab študentskih napotnic in podaljševan] statusa z namenom obdržati delo prek študentskega servisa, kar ni težko razumeti, saj študentje brez statusa ne dobijo nikakršnega dela, pa tudi bonov za prehrano ne.

Ministrstvo za delo opozarja, da že pripravljajo nov zakon za sistem študentskega dela. Na okrogli mizi v okviru Študentske arene je minister dr. Ivan Svetlik predstavil načrte ministrstva za delo, družino in socialne zadeve na področju študentskega dela, ki ga nameravajo, kot je dejal, v prihodnje urediti v posebnem zakonu, z delovnim naslovom Zakon o malem delu. Študentsko delo naj bi bilo obremenjeno s plačilom prispevkov za zdravstveno zavarovanje in za delovno dobo. Minister za visoko šolstvo Gregor Golobič je študente seznanil z delstvom, da

Informiranja, če naj to tako imenujemo, s strani medijev, študentskih predstavnikov in štirih vlad, kolikor se jih je v tem času zvrstilo, torej družbeno odgovornih segmentov za dotično temo, ne moremo oceniti niti kot analitično niti poglobljeno. Razsežnosti in resnosti vprašanja popolnoma neprimerno. Članki in komentarji, ki so osamljeni gladovali od številke do številke, in okrogle mize na recept pač ne rodijo nikakršne širše družbene debate, ki bi ji v osnovi moral pripadati pridevnik evforična. Ne, zbledela je v monotoniji odlične družbene prilagodljivosti. Najtesnejši in najpristnejši stik študentov s kritiko bolonjske reforme se je pravzaprav dogajal za zaprtimi vrati, v predavalnicah in prek tarmanja profesorjev zavzel formo medlega občutka o nestrinjanju z reformo, ki pa prilagajanja žal ni zaustavil. Bolj šokantna, malodane usodna, je bila vest o dražitvi bonov. Ker vprašaj o smotru in naklepu reforme ni bil serviran, se študent z njim ni ubadal. V javnosti so se in se še vedno kot kritični pomisleki pojavljajo poimenovanje in enačenje stopenj izobrazbe, degradacija in trajanje študija, vrednotenje po sistemu kreditnih točk ... Medtem pa je s strani vlad padala bolonjohvala in pritiski, naj fakultete – ob sicer vedno manjšem budžetu za visoko šolstvo – že pohitijo z uvedbo novosti, s tem da je samoumevnost uvedbe dogmatično visela nad visokošolsko sfero. Kako tudi ne, ta je po potrebi kot prednostne izzive obravnavala nesmisle tipa nastajanje katoliške univerze in privatnih univerz, financiranje javnih in zasebnih fakultet, zapostavljanje družboslovja, proračunsko žepnino, tih prihod šolnin ... In tako je vrtnec omenjenih nesmislov rezultiral v (upravičeni) skrbi za ohranitev javnega in torej vsem dostopnega visokega šolstva, medtem pa se je nespornost eksistence same bolonjske reforme zažirala v splošno mnenje. A je zadeva še kako sporna, če razjasnimo, da je bila bolonjska deklaracija podpisana v okviru postopka mehkega prava »odprte metode usklajevanja« (Open Method of Coordination) in pomeni, da je pravno povsem nezavezujoča. »Odprta metoda usklajevanja je proces oblikovanja politike, ki ne vodi do zavezujočih zakonodajnih ukrepov in ne zahteva, da države članice spremenijo svoje zakone. /.../ Gre za prostovoljni, medvladni mehanizem oblikovanja politike, ki nima pravil, ampak prej odprte smernice, ne predvideva for-

študentsko delo ni napaka, potrebno pa ga je sistemsko urediti. Poudaril je, da se že vrsto let ve, da področje študentskega dela ni najbolje urejeno, nihče pa ga doslej še ni lotil zares urediti. V prihodnjem šolskem letu bodo uvedli poostren nadzor nad izvajanjem študentskega dela. Novi rektor Univerze v Ljubljani dr. Stane Pejovnik ministra podpira in dodaja, da če želimo slediti bolonjski reformi, študentsko delo v tem obsegu kot poteka doslej, ne bo mogoče.

Na ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve na zastavljena vprašanja odgovarjajo, da so prepričani, da bo nova regulacija študentskega dela s predvideno časovno omejitvijo malega dela prispevala k večjemu številu prostih delovnih mest za mlade diplomante.

Neurejenost prakse in pripravištva

Pripravištvo po zakonu o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 42/2002) v Sloveniji od leta 2002 ni več obvezno, razen v primeru, ko ga kot takega določi zakon ali kolektivna pogodba na ravni dejavnosti. Še vedno je obvezno v pravosodju, upravi, zdravstvu, šolstvu itd., v zasebnem sektorju samo, če je tako določeno s kolektivno pogodbo. Med pripravištvom s sklenjenim delovnim razmerjem in volonterskim pripravištvom ni vsebinskih razlik, so samo denarne! Na podlagi Uradnega lista RS, št. 72/1993 znaša plača pripravnika do višine 70 odstotkov plače, določene za delovno mesto, za katerega se pripravnik usposablja; mesečne nagrade učencem in študentom za obvezno prakso pa do višine 15 odstotkov povprečne mesečne plače zaposlenih v Republiki Sloveniji. Praksa in pripravištvo tako nista povsod obvezno ali dobro plačana. Veliko je odvisno od »dobrosrčnosti« delodajalcev, ki znajo mlade pripravnike izrabiti za visokokvalificirano, slabo plačano delovno silo. Izkušnje, pridobljene v času študentskega statusa, zato večinoma niso izkušnje s področja študija. Mladi se morajo zadovoljiti z manjvredno službo, ki velikokrat že zahteva določene predhodne izkušnje ali pa so zanj celo prekvalificirani.

Študentje s prakso in pripravištvom imajo večjo prednost pri izobraževanju. Nekaterim praksa ali pripravištvo po končanem šolanju zagotovi zaposlitev. So zato privilegirani? Naučijo se praktičnih spretnosti in imajo vpogled v delo.

Vse študijske smeri nimajo predpisanega obveznega pripravištva (predpisanega imajo predvsem visokošolski programi). Družboslovne ter humanistične fakultete na univerzitetnem nivoju ne razpisujejo ne obvezne prakse ne pripravištva. Študentom bi takšen način spoznavanja dela pomagal pri razumevanju stroke in odprl pot k zaposlitvi. Ne samo teoretično, potrebujemo tudi praktično zanje! Če je namen praks in pripravištev vključevanje v delo podjetja, zakaj ni omogočeno vsem študentom? Praksa ali pripravištvo je za marsikoga odskočna deska za razvoj kariere.

V Sloveniji pripravištvo ni dobro urejeno. Karmen Jereb iz kabineta ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo pravi: »Na ministrstvu lahko odgovorimo, da evidenc visokošolskih zavodov, ki zahtevajo prakso in pripravištvo po

malnih sankcij za države članice, ki ne ravnajo z njim v skladu, in ni izvršljiv,« je zapisano v delovnem dokumentu Odbora za pravne zadeve Evropskega parlamenta. To pomembno dejstvo je ostalo neznano kje in tako je bila brezmadežna manipulacija v popolnosti omogočena. Dodatno zaskrbljujoče pa je to, da se bo realnost sistema, ki se je pritihotapil skozi zadnja pravna vrata, dotaknila le nekaj generacij študentov in potem izzvenela v zgodovinsko luknjo.

Ob tako razpasenem neproblematiziranju, nekritičnem odnosu in neukrepanju postane sprememba sprejemljiva in nespremenljiva, sama po sebi umevna, kot smo bili naučeni, da je barva trave zelena in da je Evropa demokratična, nato pa bo naslednjo vsiljeno alternativo mogoče ponovno še lažje pričakovati od neke oddaljene institucije, brez prejšnje notranje konsolidacije ali celo možnosti zavrnitve.

Bolonja je le pljupek na evropskem ideološkem agarju, kjer se v imenu prostega trga in konkurenčnosti množijo restrikcije in zapovedi. Na agarju, kjer ima trg večjo svobodo kot posameznik, pa je istemu posamezniku očitno možno prodati tudi to, da je zelo dobro prilagajati študij trgu, ki se in ker se domnevno »neprestano spreminja«. OK, svet se vrti, stvari se spreminjajo, pa tudi market, ampak se zaradi tega ne reformira do nedavnega funkcionalnega šolskega sistema. Poleg tega pa, kako lahko z eno reformo prilagodiš sistem »neprestanemu spreminjanju« ?! Zelo lahko. Ko gre za urgriranje na funkcionalno determiniranem področju, v tem primeru je to trg, ki gre tako daleč, da brezaramno poseže in si prilagodi, zakaj pa ne, tudi akademski prostor.

Med in mleko in gotovo še kaj obetajoči cilji so razvidni iz Sedmega okvirnega programa Evropske skupnosti za raziskave, tehnološki razvoj in predstavitvene dejavnosti (70P): »/.../ postati najbolj konkurenčno in dinamično na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, sposobno trajnostne gospodarske rasti s številčnejšimi in boljšimi delovnimi mesti ter z večjo socialno kohezijo.« Študenti kot borci za obstanek imperija, torej. In še dobro, da so se omejili le na svet. Dokument še veli, da sicer dober položaj energijskih tehnologij »sedaj resno ogrožajo konkurenti (zlasti ZDA in Japonska). Zato mora Evropa

diplomi ne vodimo.« Na ostala zastavljena vprašanja odgovorov nismo dobili. Na ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo trdijo, da se ta nanašajo na delovno področje ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, nekatera sodijo tudi v pristojnost Univerze v Ljubljani, medtem ko so na ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve pristojnost naslovili na ministrstvo za visoko šolstvo znanost in tehnologijo. Do danes odgovorov rektorja dr. Staneta Pejovnika nismo prejeli.

Študij in delo nista povezana

Slovensko gospodarstvo danes ni zmorno sprejeti vseh diplomantov, ki prihajajo po začetniške službe. Država je odgovorna za komunikacijo in sodelovanje z univerzo in šolstvom samim ter obratno in tako mora zagotoviti povezanost delovnih aktivnosti študentov s področjem študija. Raziskava EVROSTUDENT SI 2007 - Ekonomski in socialni položaj ter mednarodna mobilnost študentov v Sloveniji, je potrdila, da le 30 odstotkov študentov, ki delajo, opravlja delo s področja, ki je zelo ali vsaj pretežno povezano s študijem, medtem ko pri 44 odstotkih študentov ne moremo govoriti o nikakršni povezavi del s poklicem ali strokovnim področjem, za katerega se izobražujejo.

Andreja Kozmelj na Statističnem uradu Republike Slovenije v svoji raziskavi navaja, da je v koledarskem letu 2008 na višjih strokovnih šolah in visokošolskih zavodih diplomiralo 17.221 študentov. Kot v prejšnjih letih so tudi v tem prevladovali diplomanti družbenih ved, poslovnih ved in prava, in sicer so ti predstavljali polovico vseh diplomantov terciarnega izobraževanja. Najmanj oseb je diplomiralo na področjih znanost, matematika in računalništvo ter kmetijstvo in veterina, le dobrih 1000, kar je komaj 6,5 odstotka vseh diplomantov. Če opazujemo gibanje števila novih diplomantov terciarnega izobraževanja v času, lahko ugotovimo, da je začelo po letu 1994 močno naraščati. Do leta 2008, razloži Andreja Kozmelj, se je število vseh diplomantov v primerjavi z letom 1996 podvojilo, v primerjavi z leti pred 1990 pa kar potrojilo. Splošno znano je, da imajo v gospodarstvu prednost pri zaposlitvi študentje naravoslovnih znanosti. To pomeni, da število zaposlitev iz naravoslovne in družboslovne stroke ni skladno uravnoteženo s številom diplomantov iz omenjenih strok, prav tako število zaposlitev ne raste skupaj s številom mladih iskalcev zaposlitev.

Šos glede na raziskave v knjigi Analiza stanja poudarja: »Slovenska ekonomija s pozitivno gospodarsko rastjo ne ustvarja novih delovnih mest, temveč nasprotno, še dalje se njena osrednja ureditev varnejših delovnih mest krči. Signal je jasen: dosti delovnih mest se po upokojitvi preprosto zapre, kar še zmanjša zaposlitvene možnosti novoprihajajočih generacij.«

Prihodnost?

Brezposelnost diplomantov je tesno povezana s stanovanjskim problemom, problemom možnosti ustvarjanja družine, proble-

ohraniti in razvijati svoj vodilni položaj, kar zahteva znaten napor in mednarodno sodelovanje.« Gre za univerzalizem, ko se kvaziblagostanje postavi pred voljo in svobodno izbiro posameznika, kjer je prihodnost trga že začrtana in ga mi dejno ne soustvarjamo, stremi k enemu cilju, ni prostora za dvom ne za kritiko. Evropa odgovarja planetnemu gospodarskorastnemu paradiranju (t. i. konkurenca) in v to gonjo brezkompromisno vključuje tudi nas. Tako kot je zverina šolstva in športa v prejšnji vladi hotela v bizarno nizke razrede osnovne šole »uštlutiti« predmet podjetništvo, visokošolski brezupan pa se je podal na obhod slovenskih srednjih šol, nagovarjajoč bodoče študente, naj se odločijo za naravoslovni študij, ker da je le v tem prihodnost. Prikladno miselnosti EU in skladno z njenimi direktivami 70P: »EU je priznana vodilna vloga na področjih, kot so nanoznanosti, nanotehnologije, materiali in proizvodne tehnologije, ki se morajo še okrepiti, da bi zagotovili in okrepili položaj EU na visoko konkurenčnem svetovnem prizorišču... Poleg tega se bodo s prožnim odzivom na novo nastajajoče potrebe politike med trajanjem Sedmega okvirnega programa obravnavala vprašanja ustrezne politike, ureditve, standardizacije in vpliva.« V duhu »prožnega odzivanja« se bo dogajalo vlaganje v izključno profitomolzne projekte in sektorje, kar pomeni, da ne gre za udejestvovanje posameznika v neki spontani kontinuiteti razvoja, kjer ima svojskost kritičnega mozga svoje mesto in predvsem funkcijo, ampak za udejestvovanje na točno tistem mestu, kjer smo v taistem trenutku najbolj uporabni. Seveda(!), ne na svoji način.

»Usklajeno in prožno« določena prizadevanja nam zgovorno nakaže tesno priprta finančna pipica za družboslovje in humanistiko: sredstva, namenjena družboslovju, so kar petnajstkrat manjša od tistih za informacijske in komunikacijske tehnologije.

Jasno je, da je po takšnih načrtih študent le del sestavljanke, ki ga je potrebno primerno umestiti v šovinistično sliko EU, je sredstvo za doseganje že postavljenih enounmih ciljev po enounmih kriterijih. Despotsko butanje EU po svojih prsih s pomočjo studentske miselne prostitucije ... Nismo tu, da gladimo njihov ljubavni tepih!

mom pridobitve kredita, razvijanjem samozavesti, odraščanjem in osamosvajanjem. Zato jih veliko ubere lažjo pot in raje podaljšujejo študentski status, kot da več let čakajo na zavodu za zaposlovanje.

Študentska organizacija Slovenije v knjigi Strategija zaposlovanj mladih v družbi znanja (Analiza stanja) obvešča: »Demografskim pritiskom se Slovenija zagotovo ne bo mogla izogniti. Mladi med 15. in 24. letom predstavljajo 13,7 odstotka celotne populacije Slovenije v letu 2006. Projekcija za leto 2050 nakazuje zmanjšanje tega deleža na 9,1 odstotka (EUROSTAT).

Mladi ocenjujejo, da so nujni pogoji za odločitev za otroka – redna služba, urejena stanovanjska situacija (kar je povezano tudi s kreditno sposobnostjo) in ugodni finančni pogoji (ki so tudi povezani z rednimi prihodki).

Stisko mladih brezposelnih je Študentska organizacija Slovenije uslišala. Pod njihovim okriljem je nastal projekt »Absolvent – aktiviraj in zaposli se!«, za izboljšanje zaposlitvenih možnosti mladih diplomantov. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je predlog vključilo v svoj program in zagotovilo sredstva. V projektu je za obdobje 2009-2011 na voljo skupaj 2,7 milijona evrov, načrtuje pa se vključitev 600 oseb v usposabljanje in zaposlitev, ki jo bodo izvajali delodajalci, izbrani glede na pogoje javnega razpisa. Glavni namen projekta, ki se financira preko Evropskega socialnega sklada, je olajšati vključevanje diplomantov na trg dela ter okrepiti povezovanje gospodarstva in izobraževanja. Subvencije prinašajo korist delodajalcem v obliki finančne podpore, pospešijo postopek redne zaposlitve, študentom pa omogočijo pridobiti nova znanja in spoznati delodajalca. Za udeležbo na usposabljanju absolvent prejema dodatek za aktivnost, tri evre za vsako uro dejanske prisotnosti. Znesek je majhen, toda naredi korak bližje k hitrejši in lažji zaposlitvi.

Na strani Zavoda RS za zaposlovanje lahko najdemo podatke, da izvajajo v okviru aktivne politike zaposlovanja naslednje programe, v katere se lahko vključijo mladi oziroma mlajši odrasli med študijem ali po njegovem zaključku: poleg že omenjenega še Zaposli.me, Spodbujanje zaposlovanja za krajši delovni čas in Usposabljanje na delovnem mestu ter druga pomožna svetovanja. Tanja Podobnik Zec z Zavoda RS za zaposlovanje sporoča: »V prvih desetih mesecih letos se je zaposlilo 5.981 brezposelnih diplomantov s VII. stopnjo izobrazbe, lani v istem obdobju pa 5.798.«

Problem tiči v načinu ureditve zaposlovanja in nepovezanosti gospodarstva s šolstvom ter kriči po ureditvi. Podjetja želijo »sveže« diplomante iz šolskih klopi, ki že imajo praktično znanje in sposobnosti. Povezovanje s fakultetami in univerzami bi pripomoglo, da bi se študentje lahko vključili in z novim pristopom sodelovali pri njihovih projektih, raziskavah. Možna rešitev bi bila tudi večje zaposlovanje na fakultetah ter dejavnosti v študentovi stroki na univerzah. Pomagalo bi tudi večje vključevanje države in univerze v zagotavljanje pripraviških mest in spodbujanje k opravljanju le tega, vendar morajo biti pripravištva ustrezna, plačana ali vsaj štipendirana. Želja po delovnih izkušnjah ostaja, želja po zaposlitvi tudi!

ILUSTRACIJA Matjaž Komel

Gal Kirn

Ofenziva ekstremne desnice

Kriza sama po sebi ne prinaša rešitev, a težko bi bilo zanikati dejstvo, da je po začetku ekonomske krize marsikje po svetu zavel drugačen veter. Realne spremembe so trkale na vrata sedanjosti. Za trenutek smo zaznali celo socialistične sunke v samem centru kapitalističnega svetovnega sistema, marsikdo se je začel obračati nazaj v preteklost. V začetku letošnjega leta je Obama uvedel politiko državnega intervencionizma, da bi rešil, kar se rešiti da. Ne glede na to, da je večji del državne pomoči spet prišel v roke vodstvom podjetij, pa se je zdela gesta intervencionizma uvertura v nacionalizacijo industrije. Četudi bi do tega res prišlo, ne ge pozabiti, da se vse skupaj dogaja pod kapitalističnimi pogoji. Državni odkupi so se začeli vrstiti v Evropski Uniji. Prav gotovo bi se še pred letom dni tovrstnim napovedim zgolj nasmehnili. A marsikdo, ki je polagal upe v krizo, se lahko danes ugrizne v jezik. V Evropi ni prišlo do nikakršnega zasuka v levo, ravno nasprotno, priča smo plejadi desničarskih pobud. Ofenziva desnice se je zgolj kristalizirala v času krize. Zgolj hitra primerjava s krizo s konca 20. let prejšnjega stoletja jasno pokaže, da je današnja situacija, objektivno rečeno, mnogo slabša. Na takratni zgodovinski sceni je bila revolucionarna Sovjetska Zveza, institucionalna in zunajinstitucionalna levica sta bili radikalni, srčika političnega organiziranja pa je ostajala vez med delavstvom in progresivnimi intelektualci. Obstajalo je pravo mednarodno delavsko gibanje, ki je bojevalo bitke proti kapitalizmu. Ti časi so seveda minili, bržkone pa je zgodovinsko prizorišče izginilo vsaj dobro desetletje pred samim padcem berlinskega zidu. Realnega socializma ni bilo več, institucionalna levica pa je zašla v krizo, iz katere si je donkihотовsko izbojevala »tretjo pot«. Boji so se premestili, politični cilji pa postali manj ambiciozni.

Pa pojdimo spet nazaj v prihodnost. Medtem ko se danes brezposelnost vztrajno viša, eksploatacija delavcev pa vedno bolj zastruje, Evropska Unija pripravlja nekakšen konzervativni socialdemokratski model, ki naj bi v prihodnje reguliral ekscese trga. Spekulate in tajkune je potrebno kaznovati, v logiko samega kapitala pa se vendarle ne bomo vtikali. Sistem v samem temelju deluje, treba ga bo zgolj delno korigirati in kolesje napredka se bo začelo spet samodejno premikati. Na drugi strani nas mnogi mnenjski voditelji skušajo prepričati, da smo stopili tudi v čas moralne krize, kar kakopak kaže, da se z novim modelom vladanja obeta moralna prenova zahodnega človeka. Kako namreč prebroditi krizo brez boljšega spoznavanja sebe in drugih? Dandanes moralnih odgovorov seveda ne manjka, simptomatski in popularni pa so zlasti primeri večjih filmskih blockbusterjev. Tako nas v Surrogate skušajo prepričati, da virtualnega sveta pravzaprav ni. Sedaj ko je balonček počil, je čas za pravo resnico. Ostaja le še realnost, nam govorijo v filmu, in z njo se je treba spopasti – pričakovati je treba tudi žrtvovanje za to realnost. A katera Ideja je v ozadju takšnih zastavkov, za kaj naj bi se na primer evropski državljani danes žrtvoval? Nikakor ne Ideja Matrice. Izredno prozoren odgovor na zagato današnje konstelacije dobimo v nizozemskem filmu The Storm, ki prikazuje največjo katastrofo, ki je leta 1953 prizadela Nizozemsko, ko je morje poplavilo celotne pokrajine. Seveda v času krize ne bi bilo dobro preveč govoriti o drugih travmah, recimo o masovnem sodelovanju nizozemskih oblasti ob eksterminaciji Židov ali pa soodgovornosti za genocid v Srebrenici, sedaj je čas za selektiven spomin in homogenizacijo nacionalnega telesa. Obujanje nacionalne travme kot način izgrajevanja narodne zavesti je seveda ena od poznanih strategij vladanja – sporočilo pa je podobno kot pri prejšnjem filmu: kako v času krize definirati pravo realnost – ustvariti kolektivni imaginarij, ki nagovarja k vztrajanju pri nacionalni enotnosti: »le skupaj bomo prebrodili krizo«, le skupaj nam bo uspelo. In yes, we can še vedno odmeva v ozadju. Ne smemo pozabiti, da se obujanje narodne enotnosti – narodne sprave in blagra – ustvarja na račun neke druge pozabe, pozabe razrednih konfliktov, ki so središčno protislovje današnje krize. Nacionalna substanca proti razredni razcepljenosti kot stara formula novega evrokonzervativizma?

Narodnospravaško ozračje v Evropi je še kako politično nevarno. Konzervativizma ne moremo enostavno izenačiti s fašizmom, pač pa ga razumemo kot eno ključnih ideologij, ki nevtralizira leve kritike in odpira diskurzivni prostor v desno. V času krize se je ideološka hegemonija neoliberalizma izpela, časi postkomunizma in tranzicije pa so gotovi. Danes malodane ne srečaš več idealistov, ki bi slepo verjeli v tržno logiko. V času krize govoriti o tranziciji in prostem trgu enostavno ni ne racionalno ne seksi; izpraznjeni ideološki prostor je tako postal tarča desničarskih invazij. Letošnje volitve v Evropski parlament so to zgolj potrdile: ekstremna desnica se krepi tudi v evropskih institucijah. Nič več klovnov na margini ali pa kot subkulture in skinheadi, tokrat se njihovi beli zobje prikazujejo na velikih zaslonih vsakega gospodinjstva. Ne glede na manjšo udeležbo evropskih volivcev, si ni treba delati iluzij, da »levica« pač ne hodi na volitve ... Tisti, ki so polagali upe v Evropo kot zibelko demokracije, zibelko, ki nas bo varovala pred domačimi tirani, se lahko spet ugriznejo v jezik. Nova Evropa dobiva nov obraz in gradi

nove meje. Vsaki politični skupnosti je inherenten proces ustvarjanja spomina in tu so se v letošnjem letu zgodili pomembni premiki. Zmago nad nacizmom vse bolj zamenjuje poudarjano spominjanje totalitarizma. 20 let po padcu berlinskega zidu je bilo potrebno sešiti novo moralno preobleko. Tega simbolnega pomena so se zavedali »disidentje« iz bivšega socialističnega bloka in ključno pripomogli k sprejetju Resolucije o evropski zavesti in totaliarizmu. 23. avgust je postal dan obsodbe totalitarističnih zločinov. Evropski parlament je rokohitrsko sprejel pobudo, ki enači fašizem s komunizmom. Tako se v enem zamahu pozabi, da je bila zmaga nad nacizmom zmaga širokega bloka zaveznikov, ki so jo sestavljale komunistične, partizanske, krščansko-socialistične in ostale demokratične formacije. Brez Sovjetske Zveze bi bila zmaga nad nacizmom nemogoča in tega so se zahodni zavezniki takrat in malo kasneje dobro zavedali. A resolucija je to zgodovinsko dejstvo vrgla na smetišče zgodovine in raje uvaja zgodovinski redukcionizem, ki pod označevalec totalitarizem baše vse, kar je drugačnega od kapitalizma in parlamentarizma. Resolucijo moramo torej brati v luči nove evropske memorializacije, spominjanja, ki poleg fiskiranja totalitarne preteklosti deluje kot blokada kakršne koli emancipacije prihodnje Evrope. Če bi se kdor koli preveč zavzel za kakšno komunistično idejo ali razlastitev kapitalistov, mu je potrebno takoj odvzeti besedo in ga opomniti na gulag. Sedanja evropska politika spomina nevtralizira leve emancipacijske politike, s tem pa pozablja na fašizem, ki že na stežaj odpira vrata evropskih institucij. Da taborišča, deportacijska taborišča in zbiralni centri na obrobjih Evrope niso fenomen zgolj »totalitarnih« režimov, temveč so notranji evropskemu režimu varovanja in nadzora – o tem seveda raje ne bi.

Seveda je politična situacija v mnogih državah EU zaskrbljujoča, primera Italije in Grčije bijeta v oko, saj se krepiata tako fašizem na terenu kot institucionalna desnica. A vzemimo na videz eno od najbolj urejenih, bogatih in multikulturalnih držav blaginje, ki naj bi bila zgled demokratične kulture. V starem centru zahodnega kapitalizma, na Nizozemskem, se je pregovorna toleranca in odprtost v zadnjih letih dobesedno strgala iz verige. In volitve v Evropski parlament so zgolj eden od pokazateljev zadnjih trendov na Nizozemskem. Tehnica se je zasukala še bolj v desno, ko je šampion ekstremne desnice Geert Wilders, postal druga največja stranaka na volitvah. Še včeraj klovn je danes postal legitimen sogovornik, ki se pojavlja po vseh medijih in brez dlake na jeziku Koran enači s Hitlerjevim Mein Kampf, Nizozemsko pa skuša očistiti imigrantov. V atmosferi huntingtonovskega »spopada civilizacij« ne preseneča javna diskusija, ki skuša uzakoniti možnost, da voznik avtobusa ne spusti v vozilo ženske s pokrivalom. Če bi bila recimo preveč pokrita, je v njegovi moralno-politični jurisdikciji odločitev, da nekoga segregira. Kdo bi si mislil, da bo politika apartheida zavita v nošenje oblačil. A vendarle je ekstremnim desničarskim iniciativam uspelo priti v ospredje zgolj zaradi neaktivnosti leve in aktivnosti desnice. Konzervativna agenda je začela pravcato ofenzivo proti liberalni tradiciji. Tako so po uspešni uvedbi protikadilskega zakona in prepovedi prodaje čudežnih gobic začeli še s »čiščenjem« rdeče četrti. Center Amsterdama res ne bi smel biti nevaren, na obeh imaš poleg trume turistov tudi džankije, brezdomce in ostalo »drhal«, kar seveda ne pušča ravno najboljšega vtisa. Mestne oblasti bodo sčasoma rdeče založbe premestile na margine mesta, bivši prostori pa že postajajo ateljeji za umetnike. Slednji naj bi seveda delali na integraciji s soseso in v svoje aktivnosti vključevali prostitutke. Naslednji veliki napad je napad proti skvotom. Nizozemska je ena redkih držav, kjer je skvotiranje zapuščenih zgradb legalno dovoljeno že desetletja. V parlamentu je trenutno v obravnavi predlog, ki ima večinsko podporo: skvotiranje naj bi kmalu prepovedali. To bo velik udarec skvoterski sceni, ki je v zadnjem desetletju izolirana in v stalnem upadanju. Ena od zadnjih domislic največje stranke, krščanskih demokratov, pa je odkrito pogovarjanje o prepovedi splava. Ta domislica bo vendarle naletela na velik odpor, in kot kaže, ne bo šla skozi, a vendarle kaže na določen moralni zasuk, da je o tem spet mogoče govoriti.

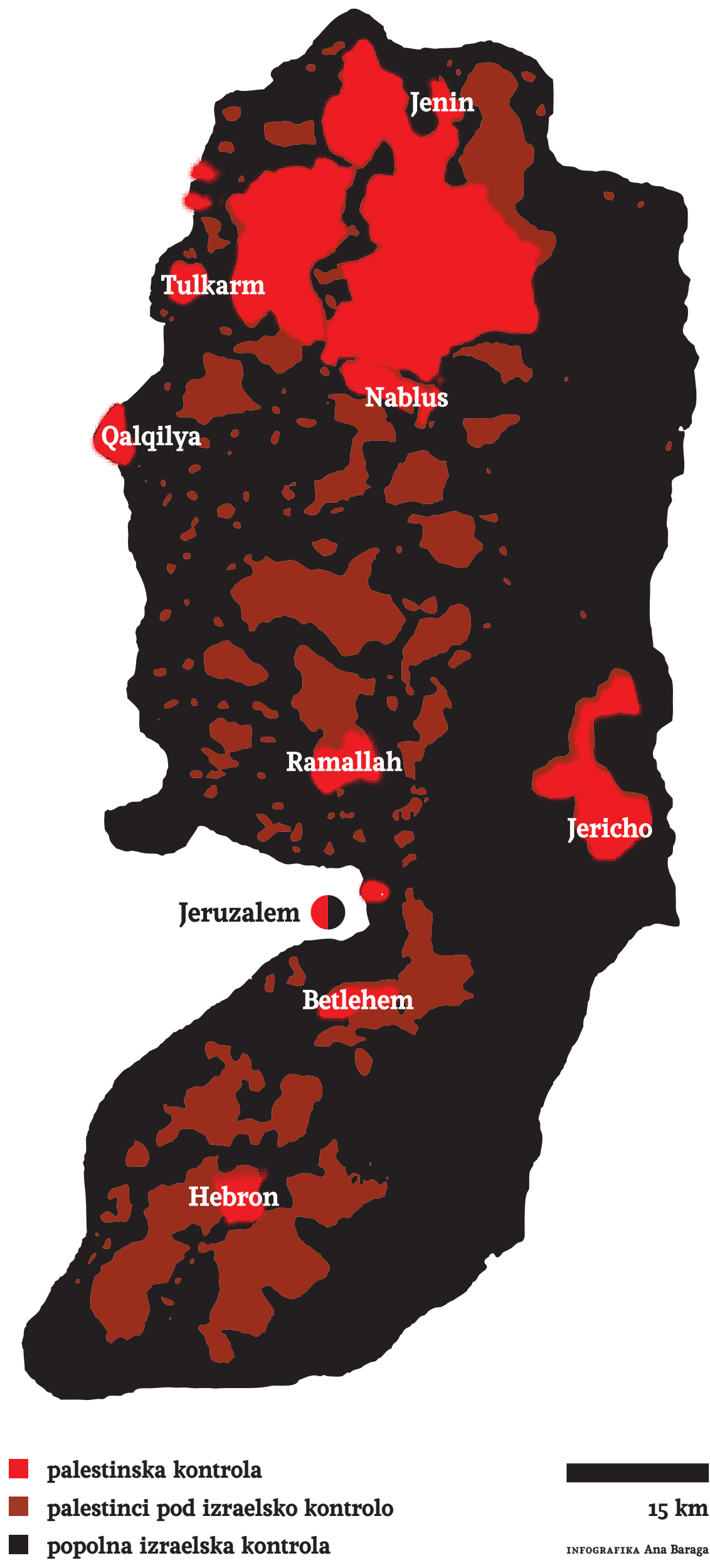
Situacija torej ni tako slaba, kot smo mislili na začetku, pač pa še slabša. Novi jezdec Evrope, evrokrtati, folkloristi in menedžerji bi nas radi v imenu narodne sprave in obsodbe totalitarizma odpeljali iz krize. Ekonomska, politična in moralna prenova že potekajo. Nova preobleka jih do neke mere razlikuje od starega fašizma. Tako ne moremo misliti fašizma zgolj kot nacionalsocializem, temveč si ga moramo predstavljati bolj kot nekaj nacionalnemenadžment. A vse vendarle ni tako črno. Na drugi strani se okorno, a prav tako vztrajno formirajo povezave med vedno bolj radikalnim sindikalnim gibanjem in zunajinstitucionalnimi alterglobalizacijskimi formacijami. Ne pozabimo tudi na številne zasedbe tovarn, delavske in študentske upore, ki so se zgodili letos in ostajajo inspiracija bodočim bojem. A taki boji morajo poleg novih organizacijskih oblik zadobiti tudi teoretsko moč, ki poleg kritike kapitalizma opravlja tudi s kritiko narodne sprave.

Primož Velikonja

Čakajoč Obamo

ali palestinska

drama absurda?

Od imenovanja Baracka Obame za predsednika ZDA si je ves svet obetal veliko. Američani so v Obami videli mladane odrešenika, ki bo na noge postavil škripajoče ameriško gospodarstvo, končal vojno v Iraku in Ameriki povrnil ugled v očeh mednarodne skupnosti . Evropa je v njem videla partnerja, pripravljenega na sodelovanje, zavezanega spoštovanju človekovih pravic, ki bo zaprl Guantanamo in prepovedal mučenje. Rusija je v njem videla moža, ki bo končal novo (orožarsko) tekmo in se predvsem dokončno odpovedal raketnemu ščit v Evropi. Neverjetno, toda Obame so se najbrž veselili celo v Teheranu, saj so verjeli, da bo ostre grožnje Georgea Busha zamenjala politika prigovarjanj in novih pogajanj. Ob veselju, ki je zajelo mednarodno skupnost ob prepotrebnih menjavi v Beli hiši, je žarek upanja posvetil tudi na Palestino. Tudi Palestinci so namreč začutili, da je to njihova priložnost za nadaljevanje in mogoče celo zaključek bližnjevzhodnega mirovnega procesa, s katerim bi pridobili samostojno in neodvisno palestinsko državo.

Konflikt med Palestinci in Izraelci se vleče že od konca druge svetovne vojne, ko je mednarodna skupnost, morda tudi pod težo moralne odgovornosti za holokavst, določila Palestino – takratni britanski protektorat – za prostor za oblikovanje bodoče judovske države. Med judovskimi priseljenci in Palestinci so se kmalu začele sovražnosti, ki so se sprevrgle v oborožene spopade za ozemlje. Leta 1948 je Izrael razglasil neodvisnost in se nemudoma znašel v vojni z vsemi svojimi arabskimi sosedami. Po letu spopadov so dosegli premirje, oblikovane so bile začasne meje – t. i. zelena linija, Jordanija je priključila Zahodni breg, Egipt pa je zasedel Gazo.

Po skoraj dvajsetih letih (l. 1967) je sledila šestdnevna vojna, v kateri je Izrael zmagovito obračunal s svojimi sosedi in zasedel Zahodni breg, Gazo, Golansko planoto, vzhodni Jeruzalem ter Sinajski polotok (temu se je kasneje sicer odpovedal), zelena linija pa je postala administrativna meja med državo Izrael in okupiranimi področji. Leta 1973 sta Egipt in Sirija sicer še enkrat poskusila zavzeti izgubljena ozemlja, a sta bila pri tem neuspešna. Usoda Palestinec je bila tako zapečatena.

Palestinci so postali narod, zaprt v dveh ločenih »rezervatih«: v manjši enklavi ob Sredozemskem morju, imenovani Gaza, in na ozemlju med Izraelom in Jordanijo – na Zahodnem bregu. Za večino Palestinec, idejo pa podpira tudi večina Izraelcev, predstavljata ti dve entiteti, čeprav med seboj ločeni z Izraelom, osnovo za bodočo samostojno in neodvisno državo Palestinec. Sicer gre za neprimerljivo manjše ozemlje, kot so ga poseljevali nekoč, toda v trenutnih razmerah obstaja resna nevarnost, da utegnejo izgubiti tudi to.

Problem na prvi pogled niti ni videti preveč zapleten – Izraelci naj bi okupirana ozemlja preprosto predali palestinski oblasti, ki bi nato vzpostavila oblast nad celotnim ozemljem in oblikovala institucije države. V teoriji bi bilo ob primerni podpori mednarodne skupnosti to celo izvedljivo, če ne bi Izrael v dolgih desetletjih okupacije Zahodnega brega prepredel z judovskimi naselbinami. Te so navadno locirane na strateških položajih – na vzpetinah, ob vodnih virih in na rodovitni zemlji. Naselbine so z Izraelom povezane s posebej za to zgrajenimi cestami, namenjenimi izključno naseljencem in vojski. Izraelski infrastrukturi se morajo Palestinci seveda na daleč ogniti, kar dobesedno preprečuje normalno mobilnost ljudi, ki jo še dodatno onemogočajo neštete nadzorne točke izraelske vojske.

Toda s še tako slikovitim opisom ni mogoče prikazati dejanskega stanja v deželi ob reki Jordan. Šele na zemljevidu je mogoče videti, da so ozemlja, ki jih vsaj v teoriji obvladujejo palestinske oblasti, med izraelskimi naselji, cestami in nadzornimi točkami razpršene in nepovezane kot drobci eksplodirane granate. Prisposoba, ki jo tamkajšnji prebivalci še predobro razumejo.

Tu je še slavnjarnostni zid, ki ga Izrael gradi ob meji z Zahodnim bregom. Pravzaprav je lociran na palestinskih ozemljih, saj se razteza v Zahodni breg in zaobjema judovska naselja, zgrajena na palestinski zemlji. Zid je sicer mogočna obmejna konstrukcija, obdana z jarki, nadzornimi sistemi in strelskimi točkami, ki teče po palestinski zemlji in seka na pol palestinske vasi. Ko bo obmejna konstrukcija končana, bodo tudi Palestinci na Zahodnem bregu dokončno zaprti v svoje taborišče.

Zid bo namreč ločeval državo Izrael od zasedenega ozemlja, celoten pas ob meji z Jordanijo pa nadzoruje izraelska vojska. Torej celotno mejo Zahodnega brega – tako mejo z Izraelom, kot mejo z Jordanijo – nadzoruje Izrael (!) in tako seveda odloča o pretoku ljudi in blaga. Nekaj podobnega se je zgodilo z Gazo: Izrael je celotno mejo med državo in palestinsko enklavo ogradil z varnostno ograjo, da bi tako preprečil napade skrajnežev, obenem pa je pregradil tudi neposredno mejo med Gazo in Egiptom. Pregrada nima nobenega varnostnega pomena – služi le za to, da lahko Izrael tudi na drugem koncu (bodoče?) palestinske države odloča, kdo vanjo lahko vstopa in izstopa. Palestinci so torej po definiciji zaporniki in to na lastnem ozemlju!

O problemu Jeruzalema, ki si ga lastita obe strani in je bil kamen spotike v mnogih, če ne že kar vseh pogajanjih, pa je škoda izgubljati besede. Izrael se Jeruzalemu preprosto ne namerava odpovedati, zakaj bi se torej sploh pogajal o tem? Jeruzalem je za Palestinec že izgubljen!

Izrael in predstavniki palestinske oblasti so leta 1993 podpisali sporazum iz Osla, ki je Palestincem sicer prepuščal prevzem oblasti na svojih ozemljih, toda vprašanje meje in izraelskih naselbin je bilo namenoma izpuščeno iz pogajanj. Nova priložnost za ureditev odnosov se je ponudila sedem let za tem, ko sta takratni izraelski premier Ehud Barak in palestinski voditelj Jaser Arafat pod pokroviteljstvom ameriškega predsednika Billa Clintona začela pogovore v Camp Davidu na Floridi. Pogajanja so zopet klavrno propadla, ker je Arafat zavrnil Barakov »velikodušni« predlog, ki bi Plestincem prepustil 95 odstotkov Zahodnega brega in Gaze, obenem pa bi Izrael obdržal »začasen nadzor« nad 10 odstotki Zahodnega brega za nedoločen čas. Ko je palestinski voditelj predlog zavrnil, so ga

številni zahodni voditelji obsodili kot glavnega krivca za propad pogajanj. Mediji pa so še enkrat pokazali svojo (ne)pristranskost v poročanju – le malokdo se je namreč vprašal, kaj teh nekaj odstotkov v resnici pomeni.

Arafat bi namreč moral pristati na to, da bo vladal v državi, dobesedno prepredeni z judovskimi naselbinami, nad katerimi ne bi imela palestinska oblast absolutno nobene jurisdikcije. Ta naselja bi bila z lastno cestno infrastrukturo povezana z Izraelom in med seboj, v njih pa bi patrolirali izraelski vojaki skupaj z oboroženimi naseljenci. Ker bi cestne povezave potekale večinoma v smeri vzhod-zahod, Palestinci pa jih ne bi mogli uporabljati, bi to pomenilo, da bi bilo potovanje po novonastali državi praktično nemogoče. To bi bila država z vlado na papirju, v kateri bi se lahko svobodno gibali le Izraelci. Čeprav je Izrael pred leti iz Gaze umaknil vojsko in naseljence, je iluzorno pričakovati, da se bo kaj podobnega zgodilo na Zahodnem bregu. Izraelci si morebitno bodočo palestinsko državo predstavljajo kot med seboj nepovezane otočke, brez oboroženih sil in seveda brez nadzora nad zračnim prostorom!

Kako si lahko kdorkoli predstavlja, da bi takšna tvorba lahko normalno funkcionirala kot država? Arhipelag nepovezanih »suverenosti«, ki jim zunanje meje države ter zračni prostor nadzira in predvsem določa vojska sosednje države.

V naslednjih letih je prišlo še do množice pobud in začerkov pogajanj, a so se vsa izkazala za neuspešna. Tako smo danes še vedno na točki iz leta 1967. Z le eno »majhno« spremembo – z vsakim dnem je Zahodni breg bolj in bolj v rokah Izraelcev, vsak dan zraste novo judovsko naselje na palestinski zemlji, že obstoječa pa so se tako ali tako prisiljena širiti zaradi novih in novih priseljencev in naravnega prirastka. Tudi za Zahodni breg se z gradnjo obmejnega zidu počasi približuje dan, ko bo postal to, kar je danes Gaza – velik zapor, Palestinci v njem pa zaporniki, prepuščeni na milost in nemilost svojim paznikom. In z vsakim dnem so sanje o državi Palestini bolj oddaljene.

Ali lahko kdo resnično pričakuje, da bo Izrael po dolgih desetletjih kraje ozemlja nekega dne to preprosto prepustil, naseljence pa nagnal nazaj v Izrael? Ravno nasprotno – Izrael se niti naseljem niti ozemlju ne namerava odpovedati. Ste se kdaj vprašali, zakaj so vsa pogajanja, pobude in drugi napori mednarodne skupnosti propadla? Morda zato, ker so bili palestinski voditelji preveč naduti in niso bili pripravljeni takoj in brezpogojno sprejeti, kar jim je velikodušni okupator ponudil? Ker so trmasto vztrajali pri tem, da se mora Izrael umakniti in jim vrniti ukradeni zemljo? Ne. Pogajanja, pobude in drugi napori mednarodne skupnosti so propadli in bodo tudi v prihodnje propadali iz enega samega preprostega razloga. Ker Izraelu trenutno stanje ustreza. Kajti prav zdaj, v tem trenutku, ko o Bližnjem vzhodu ne slišimo niti besedice in ko se iz naše perspektive tam ne dogaja nič, je izraelski buldožer porušil še eno palestinsko hišo in delavci so v osrčju Zahodnega brega začeli postavljati temelje še enega judovskega naselja.

In Palestinci? Trenutno so najverjetneje šibkejši kot kdaj koli. Nekdaj enotni in zavezani skupnemu cilju so po dveh neuspešnih intifadah razdeljeni med dve vladi: Fatahom na Zahodnem bregu in Hamasom v Gazi. Nekdaj združene proti skupnemu nasprotniku sedaj pretresajo notranji spopadi med konkurenčnimi skupinami, porast ekstremizma in občutek nemoči.

Ob vsem tem pa je seveda od Baracka Obame, čigar delovanje je bilo po manj kot letu predsednikovanja okronano z Nobelovo nagrado za mir, iluzorno pričakovati, da mu bo uspelo obrzdati Izraelce in Palestincev zagotoviti ustanovitve lastne neodvisne države ali vsaj znova zagnati mirovni proces. Pobudo je sicer že dal, poslal med sprti strani tudi svojega odposlanca, a so prizadevanja kmalu padla v vodo, samo zato, ker izraelska desničarska vlada ni hotela niti slišati za začasno (kaj šele permanentno!) ustavitev širitve judovskih naselbin. Roko na srce, mnogi so od Obame pričakovali preveč, med njimi morda tudi Palestinci. Toda ob splošni evforiji, ki je prevečala svet ob njegovi inavguraciji, se je bilo temu težko upreti. Sprenevedanja pa je bilo kmalu konec: prvi mož Bele hiše je imel že prve dni svojega mandata namreč priložnost pokazati, kakšna bo njegova bližnjevzhodna politika. Medtem ko so ravno tedaj izraelske bombe uničevale Gazo in so se »kolateralne žrtve« med civilisti kopičile, je voditelj svobodnega sveta – molčal.

Kako si lahko kdorkoli predstavlja, da bi takšna tvorba lahko normalno funkcionirala kot država? Arhipelag nepovezanih »suverenosti«, ki jim zunanje meje države ter zračni prostor nadzira in predvsem določa vojska sosednje države.

Aleš Guid

Protestirati? To je vse, kar mi ostane ...

Tanja Peček

Blokadna kuharica = Biblija današnjih študentov

Aleš Guid

Univerzo študentom – in to takoj!

Drage bralke in bralci, pa poglejmo malo naokoli, kako je kaj s študentkami in študenti po svetu. Z malo »googljanja« kaj hitro ugotovimo, da nič kaj rožnato oziroma da na vedno več koncih sveta na študentski sceni vre. Zakaj? Ker kapitalsko-oblastne strukture po vseh koncih sveta pod krinko raznih »bolonjskih reform« uvajajo vse večjo (neo)liberalizacijo visokošolske sfere. In kaj to za nas pomeni z drugimi besedami?

V (javno) univerzitetno sfero vstopa privatni sektor, ki z raznimi metodami (beri: šolnine) univerze elitizira in s tem prispeva k rušenju nekdanj vsem dostopnega visokošolskega izobraževanja. Univerze se tako postopno spreminjajo v »servise« kapitala – torej v »tovarne«, namenjene masovni produkciji bodočih individualiziranih, specializiranih, discipliniranih, prekenih delavcev. Med študente se uvaaja logika, da je za dosego bodočih (nedosegljivih) delovnih mest na od države osvobojenem trgu, potrebno delovati pod geslom »boj vseh proti vsem«. Konkurenčnost, inovativnost, prilagajanje, to so besede, v katere nas silijo verjeti. In kaj se je zgodilo z vednostjo, kritičnostjo in širšo razgledanostjo mladim, ki naj bi imele svoje mesto na univerzi? Postavljajo jo na smetišče zgodovine. Zakaj? Ker s tem kapital in (odtujena) oblast lažje vladata!

Študentje v državah nekdanje Jugoslavije so se po pospešenem posiljevanju s pravljico o prednostih privatizacije šolstva končno uprli. V tem območju je situacija namreč še precej hujša kot v ostalih delih Evrope, saj prihaja do pospešene implementacije bolonjskega sistema v kombinaciji z izredno slabimi gospodarstvi in socialnimi razmerami.

Prvi upor letos se je začel v Zagrebu, in sicer že v začetku pomladi 2009, kjer so se študentje zasedbo fakultet med drugim uprli sistemu šolnin ter preko odlične organizacije plenumov postali dober vzor ostalim. In čeprav je kasneje prišlo do relativno dolgega zatišja, se upori trenutno tudi pri naših sosedih ponovno obujajo.

Še pred ponovnim izbruhom na Hrvaškem, v Makedoniji in v Srbiji, kjer trenutno potekajo študentski upori, pa se je začelo dogajati v Bosni, in sicer najprej v Tuzli. Po vzoru skupine Studenti Tuzle, jedri za druga je kasneje nastal Študentski pokret BiH. Gibanje se je razvilo iz potreb in nemoči študentov samih, njihova posebnost pa je v izključno javnem organiziranju in komuniciranju preko Facebooka. To so kasneje nadgradili tudi z odprtimi debatami po demokratičnih principih. Preko parol: Stop korupciji na univerzah! Stop šolninam za bodočnost! Stop tistim, ki lažno predstavljajo študente! Stop zaščitništvu! Stop manipulacijam! se borijo za regulacijo sprememb, povezanih z bolonjsko reformo, regulacijo izpitnih rokov, za možnost uvedbe sprememb, povezanih s študijem samo na začetku leta, za reševanje in kaznovanje korupcije na univerzah, za izboljšanje materialnih možnosti študija ter za zmanjšanje stroškov študija in vpisnin. Iz tega izhajajo tudi njihovi širši cilji, ki so zaščita študentov pred političnimi in drugimi vplivi in odprava diskriminacije na kakršni koli podlagi ter maksimalno omogočenje izboljšanja pogojev življenja in učenja za prihodnje stebre države. Predstavljajo pa tudi način koordinacije in pomoči avtonomnim skupinam študentov v obeh entitetah.

Avstrijo je, poleg mnogih ostalih držav sveta, od oktobra naprej zajel pravi študentski vihar! Študentje številnih univerz so se z njihovo zasedbo odločno uprli nadaljnji implementaciji bolonjske reforme, ki po njihovem mnenju univerze podreja izključno trgu. Študentje so prav tako rekli odločni ne vse večji privatizaciji visokega šolstva ter hkratnemu uvajanju za mnoge previsokih šolnin. Kot poglavitni cilj so si zastavili vsem dostopne javne in brezplačne univerze, ki bi mladim omogočale krepitev znanja in kritične misli. O dogajanju poročajo na <http://www.unsereuni.at>.

Protestno gibanje se je oblikovalo izven obstoječih institucionalnih okvirjev. Odlikuje ga izjemna heterogenost, saj so v njem aktivni tako študentje kot okoljski aktivisti, feministična združenja, antifašistična in anarhistična združenja. Gibanje deluje po načelu neposredne (plenumske) demokracije, kjer je vsakomur omogočena razprava in enakopravna soudeležba pri odločitvah. Gibanje svoje zahteve oblikuje ob pomoči številnih delovnih skupin, ki na svojih področjih oblikujejo predloge za skupne zahteve in odločitve. Študentje na zasedenih univerzah organizirajo predavanja in delavnice, ki zadevajo preoblikovanje visokošolskega sistema, neenakosti v družbi, finančno-gospodarsko krizo, brezposelnost mladih ipd. Zahteve dunajskih študentk in študentov se tako glasijo:

1. Konec diskriminacije v visokošolskem sistemu glede na spol, spolno orientacijo, raso ali religijo,
2. večja demokratizacija univerz – profesorji, študentje in ostali zaposleni na univerzah morajo biti vključeni v odločevalske procese,
3. preoblikovanje ali zavrnitev obstoječe bolonjske reforme,
4. konec nadvlade neoliberalnih politik znotraj visokošolskega sistema,
5. več možnosti za samouresničevanje študentov med študijskim procesom,
6. prost dostop do študija – ne glede na finančne ovire ali ostale selektivne mehanizme,
7. zadostno financiranje vseh javnih univerz.

Na tem mestu s strani uredništva Tribune izrekamo polno podporo avstrijskim kolegom in jim želimo čim bolj uspešen boj za dosego zastavljenih ciljev! Za vas pa objaljšamo še izjave študentov in študentk, ki smo jih na solidarnostnem obisku tribunasev na Dunaju 28. 10. 2009 uspešli zbrati v času zasedbe sedeža dunajske univerze:

Torej. Če so nam na silo vzeli moč soodločanja, če so nam vzeli dostojanstvo, če nam kratijo naše neodtujljive pravice ... Kaj nam torej ostaja? Nič drugega kot dobri stari protest. Protest proti vsiljevanju logike oblasti in kapitala, protest za javno in vsem dostopno avtonomno univerzo, protest za večjo družbeno enakost, protest za medgeneracijsko solidarnost in mednarodno sodelovanje. Poglobite se v študentsko sceno po celem svetu. Spremljajte boje in vsakodnevno dogajanje. Izrazite svoje mnenje. Protestirajte. Prispevajte. Soodločajte! Ter s tem sooblikujte lepšo prihodnost!

V tem duhu smo pripravili seznam univerz z vsega sveta, ki so bile ali so zasedene s strani študentov. Naj opomnimo, da je naša obveza, da vsebino, ki jo objavljamo v tujem jeziku, objavimo tudi v ustreznem prevodu. Zaradi obsežnosti seznama (omejitev znakov nam dopušča objavo le dela seznama) in dejstva, da smo zavoljo aktualnosti počakali z objavo do zadnjega trenutka, se oprostčamo, da prevod imen institucij ni bil opravljen. Vir navaja imena ali v angleškem prevodu, kadar gre za generična imena, kadar gre za specifična, pa v maternem jeziku institucije. Seznam se nenehno dopolnjuje, spremljate ga lahko na spletnem naslovu <http://maps.google.com/maps/ms?msa=0&msid=116283369278129786033.0004778df81fb402d565>, s priloženim zemljevidom.

Na svoji Facebook strani so objavili, da delujejo za zaščito vseh študentov, njihovi člani pa prihajajo iz vseh bosansko-hercegovskih fakultet. So volunteerski, neprofesionalni in nepolitični, kar ne odgovarja profesionalnemu nevladnemu sektorju v Bosni in Hercegovini, ki jih, po njihovih besedah, provocira in sabotira ter hkrati prevzema njihove iniciative.

Kot smo omenili že na začetku, so v zadnjem tednu v novembru ponovno izbruhnili upori tudi po celotni Hrvaški. Približno istočasno ter povezano so se začeli v Zagrebu, Splitu in na Reki ter predstavljajo enega najboljših modelov študentskih uporov v svetu. Že pred nekaj meseci tim je namreč uspelo zasedsti fakulteto, imeti lastna predavanja ter organizirati dnevne plenume za več kot mesec dni. Ta akcija se je kasneje sicer umirila, saj so se začeli izpiti, ki so razbili študentsko solidarnost. Na podlagi te izkušnje pa so hrvaški uporniki v drugo mnogo bolj preučili čas upora, saj je bil ta v tem primeru mnogo bolj tehno izbran. Na sredini semestra in v politično idealnem času.

Ostale nasvete o tem, kako izvesti najboljši možni upor, pa so zbrali v tako imenovani Blokadni kuharici, ki jo najdemo tudi na internetu. V njej so študentje popisali in analizirali celotno dogajanje v času, ko so bile hrvaške univerze zasedene. Če samo malce preletimo kazalo, lahko vidimo, da nam kuharica ponuja popolno analizo zasedbe. V njej najdemo opise delovanja plenumov, načine zagotavljanja varnosti na fakulteti med zasedbo, program alternativnih predavanj, organizacijo odnosov z mediji, podatke o funkcioniranju tehnične skupine, različne scenarije upora, kodeks obnašanja v času zasedbe, navodila za pisanje zapisnikov plenumov, analizo različnih delovnih skupin (za povezovanje plenumov različnih fakultet, za operativno, logistiko in zaščito, za miniakcije ter za analizo dokumentov) in analizo družbenega konteksta upora ... Prav tako na isti spletni strani kot kuharico najdemo tudi podrobno analizo izobraževanja v vseh evropskih državah in seznam najpomembnejših odločitev plenuma.

»Te demonstracije so zato, ker enostavno nismo zadovoljni z družbo, v kateri živimo. Danes se namreč vse vrti okoli denarja, ljudje se zaradi tega uničujejo in ubijajo. In kaj se zgodi na koncu? Kam gre profit? Profit gre k bankam in šefom. Ljudje na dnu pa se borijo drug proti drugemu. In to ni prav. Tako ne bi smelo biti. Takšnega življenja nočemo. Prvi problem gibanja je, ker delavci ne zaznajo, da smo študentje in delavci povezani in v približno enaki situaciji. Nihče izmed nas nima življenja. Druga težava pa je osamitev. Vsak se mora ukvarjati z lastnim preživetjem. Ampak upamo, da nam bo to uspelo premagati.

Universität Wien	Uni Greifswald	Universität Giessen	Universität Konstanz
Akademie der Bildenden Künste	University of Berkeley, California	Universität Lüneburg	Universität des Saarlandes
tu Wien	Johannes Gutenberg-Universität Mainz	Universität Stuttgart	Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf
bo.ku Wien	Universität Basel	Universität Wuppertal	Universität Regensburg
uni Graz	Freie Universität Berlin	Universität Freiburg	Leinbiz-Universität Hannover
tu Graz	Universität Koblenz-Landau	tu Kaiserslautern	Universita degli Studi di Bologna
Universität Salzburg	wu/Biozentrum	Universität Paderborn	Universität Siegen
Kunstuni Linz	Universität Hamburg	University of Illinois	University of Bayreuth
Universität Linz	HCU Hamburg	tu Braunschweig	Uni Kiel
Uni Innsbruck	uni Würzburg	Universität Erlangen	Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg
Akademie der bildenden Künste München	Universität Göttingen	Uni Jena	Universität Rostock
Universität Münster	Humboldt Universität Berlin	Uni Augsburg	Ruhr-Universität Bochum
Universität Potsdam	Ludwig-Maximilians-Universität	Universität Erfurt	Universität Oldenburg
Universita di Torino	Universiteit Utrecht	Universtät Karlsruhe	City College of San Francisco
Universität Tübingen	Universität Hildesheim	Universität Passau	San Francisco State University
tu Darmstadt	tu Berlin	Universität Zürich	Universität Kassel
Universität Marburg	Universität von Osnabrück	Universität Bern	University of Kopenhagen
tu Dresden	Universität Ulm	Universite de Geneve	Faculty of Humanities and Social Sciences Zagreb
London College of Communication	University of California, Los Angeles	Universität Trier	Faculty of Political Sciences Zagreb
Universität Duisburg-Essen	University of California, Davis	Otto-Friedrich-Universität Bamberg	University of Rijeka
Uniwersytet Marii Curie-Sklodowskiej	University of California, Santa Cruz	Universität Nürnberg	University of Pula

Že to, še posebej pa dejstvo, da so pred drugo zasedbo tudi sami spisali popravke zakona o visokem šolstvu, nam brez dvoma daje vedeti, da gre za enega izmed najbolj argumentiranih in organiziranih uporov s povsem jasnimi cilji, ki so strnjeni v spodnji peticiji.

Izobraževanje predstavlja javno dobrino, ne pa blago, in ta mora biti pod enakimi pogoji dostopna vsem. Zato zahtevamo pravico do brezplačnega izobraževanja, ki mora biti zagotovljeno skozi zakonsko določeno popolnoma javno financiranje izobraževanja na vseh stopnjah; brez znižanja vpisnih kvot.

Zahtevamo spremembo državnega proračuna na področju šolstva, v katerem bosta upoštevana načelo družbene solidarnosti in socialne občutljivosti ter ideja, da izobraževanje predstavlja javno dobrino.

Zahtevamo transparentno financiranje celotnega sistema znanosti in izobraževanja.

Zahtevamo, da se vsi zakoni, povezani z znanostjo in izobraževanjem, pred sprejemanjem v saboru dajo v usklajevanje vsem znanstvenim in visokošolskim institucijam.

Metoda oziroma način dela pa ostajata enaka vse od prejšnje zasedbe. Zasedba fakultet, vsakodnevni plenumi, medtem pa alternativni pouk. Ta se precej razlikuje od klasičnega pouka, saj ga vodijo študentje sami, sestavljen pa je iz vodene joge, ogromnega števila filmov, zunanjih predavateljev ter predvsem seminarjev starejših kolegov, ki poučujejo mlajše. Izmed zunanjih predavateljev so povabili kar nekaj bleščečih imen, iz slovenskega prostora na primer Žilka in Močnika. Čeprav so študentje komentirali, da organizirajo alternativni pouk predvsem zaradi tega, ker ob klasičnem ne bi imeli dovolj časa za organizacijo plenumov in izdelavo strategije, je vsaj na nekaterih družboslovnih smereh vprašljivo, če je takšen način pouka sploh manj kvaliteten od klasičnega, glede na to, da vsebuje predvsem višje stopnje znanja po Bloomu (analiza, sinteza, uporaba ...), na katerih bi naj temeljil univerzitetni študij v teoriji, v praksi pa je tega izredno malo.

Sicer pa se trenutno vse skupaj komaj začinja. Ampak povezali se bomo in uspelo nam bo.«

»Najprej bi rad povedal, da se mi zdi neverjetno in odlično, da je do takšne organizacije sploh prišlo. Res pa je, da vidim v gibanju tudi precej šibkosti. Po mojem mnenju je ideja okupacije nastala bolj kot fetiš. Okupacija je zagotovo zelo pomembna za gibanje, saj daje prostor, da se lahko organiziraš, postaviš zahteve, se pogajaš. Ampak ravno ta del okupacije ni najbolj uspel, saj so plenumi precej kratki, celo gibanje pa je razdeljeno po delovnih skupinah. Ostane torej malo prostora za skupen javni

Kakor koli, v času zasedbe hrvaški študentje enkrat dnevno organizirajo plenum. Glede na definicijo, ki so jo uporabili v svoji kuharici, je plenum osrednje telo odločanja na fakulteti v času zasedbe. Na njem se vse odločitve sprejmejo direktno demokratično, vključno s to o zasedbi in koncu te na fakulteti. Plenum je skupščina vseh zainteresiranih študentov in drugih meščanov. Na njem ima vsakdo pravico tako do izražanja mnenja kot tudi do glasovanja. Vse odločitve se sprejmejo z večino glasov. Plenum vsakič vodi ta različna moderatorja, ki se izbereta na začetku vsakega plenuma. V času blokade se plenum izvaja vsakodnevno, drugače pa enkrat tedensko (po potrebi pogostej).

Ob posameznem plenumu sestavijo tudi izjavo za medije. V tisti s 26. 11. so recimo povedali: »Ministar je izjavio kako nije u redu da studenti onemogućuju nastavu onima koji se ne slažu s blokadom. Takvo reduciranje problema studentske akcije na interni sukob oko metode taktika je za međusobnu podjelu studenata, ali i manevar izbjegavanja govora o sistemskom nasilju u sustavu visokoškolskog obrazovanja. Koliko god bila neugodna, metodu blokade odabrali smo da ukažemo upravo na postojanje tog nasilja, nakon što su sve ostale metode uporno i dugotrajno ignorirane.

Diskusije o privremenim neugodnostima blokade skreću pažnju s ključnog pitanja trajnih i teških posljedica onemogućavanja pristupa visokoškolskom obrazovanju najširim slojevima socijalno ugroženih. Zbog toga, važno je ne gubiti iz vida o čemu se točno radi: nikako o sebičnoj borbi nekolicine komotnih hobi-prosvjednika, već o demokratskom političkom pokretu čiji je cilj zaustavljanje destruktivne politike komercijalizacije, privatizacije i destrukcije univerzalnih socijalnih prava.

Takva politika nije, međutim, ograničena samo na visokoškolsko obrazovanje. U svom povijesnom kontinuitetu ona progresivno zahvaća sva društvena polja i proizvodi učinke koji su poželjni za manjnu privilegiranih, a idu na štetu ionako već ugrožene većine. Ukidanje prava radnika, privatizacija javnih

prostor, za oblikovanje skupne diskusije in strategije gibanja. Prav tako pa na fakulteti tudi istočasno poteka klasičen pouk. Imaš torej svoboden prostor tukaj, ampak večina študentov je na predavanjih. Težava je tudi, ker ni nobene strukture, zaradi česar se zdi meni najbolj smiselno, da se izvoli neka akcijska skupina, ki se na določen čas menjuje. Težava je namreč tudi v tem, da čeprav uradno ni vodje, v posameznih skupinah prevladujejo določeni močni neformalni posamezniki. Trenutna situacija je popolnoma grozljiva. Istočasna implementacija bolonje in močno zmanjšanje javnih sredstev, hkrati pa ogromne

dobara, destrukcija institucijâ socijalne države, ili komercijalizacija visokoškolskog obrazovanja, samo su dio njenih učinaka koje ne treba promatrati izolirano, kao pojedinačne probleme stvorene slučajnim pogrešnim odabirom, već kao povezane dije-love sustavnih promjena koje se uvode pod krinkom 'europaizacije', 'povećanja produktivnosti', 'protočnosti', 'konkurentnosti', i sličnih fraza.

Nedavne promjene i odluke Vlade u sklopu programa "izlaska iz krize" ukazuju na nastavak agresivne politike koja nas je u ovakvu ekonomsku situaciju i dovela. Njen je apsurd lako uočiti: ako dopustimo da štetu saniraju upravo oni koji su na osnovu nje i profitirali, ne možemo očekivati da će sanacija biti išta više od privremenog zakrpavanja.

Novi zakon Ministarstva obrazovanja, znanosti i športa jedno je takvo zakrpavanje. Pod snažnim pritiskom odozdo koji je proizvela studentska akcija uz pomoć brojnih solidarnih društvenih grupa, izvršna je vlast priznala da postoje problemi u sustavu visokog obrazovanja, ali i dalje ne priznaje da se njihovo rješavanje ne može izvesti unutar postojećih okvira. Svaki zakon koji ostavlja mogućnost uvođenja tržišnih modela, komercijalizacije i privatizacije u nužno egalitaran sustav regulacije socijalnih prava od javnog interesa, opasan je i destruktivan za socijalno najosjetljivije i za interese društva u cjelini. Zvao se on Zakon o znanstvenoj djelatnosti ili Zakon o zdravstvenoj zaštiti, njegove će negativne posljedice uvijek osjetiti većina. Izabrani predstavnici vlasti pred tim posljedicama uporno gledaju na drugu stranu. Mi nećemo. Učinit ćemo sve da se njihov učinak preokrene, a većinu koja je njime zahvaćena pozivamo da nam se u toj borbi pridruži.«

Poleg teh izjav pa njihova medijska skupina izredno dobro skrbi tako za sodelovanje z mediji kot tudi za obveščanje študentov, saj poleg premnogih izjav za medije sestavljajo tudi zloženke z razlago zasedbe, zakona, politike šolstva ... prav tako pa imajo tudi več verzij odgovorov na najpogostejše zastavljena vprašanja.

vsote podarjene bankam in korporacijam. Celotna Avstrija je popolnoma zadolžena in zaradi tega potrebujemo resno strategijo. Najprej bi bilo treba iti v predavalnice in zvleči študente ven, prav tako pa je nujno tudi, da se razširimo s fakultete na različne družbene skupine. Tudi profesorji so trenutno pod hudim pritiskom vlade, saj jim hočejo zmanjšati sredstva. Podobna kriza je tudi v vrtcih, kjer so pred kratkim organizirali demonstracije. Dejansko je enako v celotnem šolskem sistemu. Enaka pa je tudi situacija pri delavstvu, nedavno tega so bile demonstracije delavcev v kovinski industriji, ki nas prav tako podpirajo. Ka-

Pravzaprav bi težko našli kakšno pomanjkljivost študentskega gibanja na Hrvaškem, ki ne bi bila predvidena, strogo premišljena in bi že imela pripravljenih več alternativnih rešitev. Tako da jim enostavno mora uspeti. Zanje in konec koncev tudi za vsa ostala gibanja v Evropi, saj hrvaška zgodba predstavlja nek klasičen model dobre prakse. In če malce predvidimo scenarije, tisti, ki si ga vsi zaželimo in ki je tudi precej verjeten je, da jim uspe, da vlada izpolni njihove zahteve. Toda pri tem se nam zastavlja vprašanje, kaj se bo potem zgodilo z gibanjem. Se bodo zadovoljili z uspehom ali bodo upor tudi razširili na delavstvo, prekerce, socialna vprašanja? Glede na njihovo spletno stran in tudi glede na odločitve na določenih plenumih (na primer podpora sindikalnih demonstracij v Sloveniji ...) in zelo dobro mednarodno povezanost želja verjetno ostaja, vprašanje pa je, koliko je realna.

Kaj pa lahko gre narobe? Eno izmed najpomembnejših vprašanj je zagotovo, ali jih bodo tudi tokrat podprli profesorji, katerih velik del se je na prejšnjih protestih boril skupaj z njimi. Ta odločitev bo zagotovo precej povečala ali zamajala njihovo moč. Predvsem pa je eno izmed najtežjih in najpomembnejših vprašanj, kakšna je sploh njihova medsebojna povezanost in solidarnost. Konotacija teh izrazov namreč v teh nekdanj komunističnih predelih precej variira. Od popolne idealizacije pa vse do lovov na namišljene čarovnice. Kljub temu zaenkrat večina podpira študentske zasedbe. Po poročanju njihove lastne internetne televizije pa se že pojavljajo določene skupinice, ki sami zasedbi nasprotujejo, pri čemer del teh predstavljajo tudi študentje petega letnika, ki si želijo čim prej diplomirati. Prav njihova podpora ali nepodpora pa je precej ključna za njihov uspeh, istočasno pa odpira večno vprašanje skupinske solidarnosti ...

Celotnemu dogajanju lahko sledite na www.slobodnifilozofski.com oziroma še bolje: »Pojdite v Zagreb, podprite jih ter se učite od njih ... In ko zmagate, pridite še v Slovenijo.«

kor koli, trenutno ni čas, ko bi se študentje osredotočali nase, ampak moramo reagirati navzven. Mislim, da je čas za državni dan stavke in akcij.«

»Zagotovo podpiram proteste. Pravzaprav smo vse skupaj začeli ravno na naši fakulteti, s tem ko smo se uprli bolonjski reformi. Ta je namreč popolnoma diskriminatorna. Sam imam namreč majhnega otroka in oba z ženo študirava. Najin sin je pred kratkim zbolel, pri čemer nihče od naju ni mogel ostati z njim doma. Zaradi bolonjske sva morala iti oba z ženo pred več komisij, da so nama dovolili ostati za en teden doma.«

Evropa ukročena

Vprašam vas, na kaj povprečen Evropejec pomisli ob besedni zvezi Evropska unija? Je to svobodni trg? Izvrstna politična priložnost? Socialna pravičnost? Varna prihodnost? Morda celo vsesplošna blaginja? EU-optimisti so v Sloveniji dokaj razširjena vrsta in kako tudi ne bi bili, saj sloganov, ki oglašujejo zgoraj naštete možnosti, ne manjka. Za lepo donečimi besedami pa se včasih skriva nekaj popolnoma drugega.

Birokratska nujnost

Razumeti birokratski sistem EU je že samo po sebi umetnost. Ljudje nenazadnje študirajo zapleten politični sistem, ki so ga ustvarili evropski politični veleumi. Večini ljudi pa se s tem preprosto ne ljubi ukvarjati. Je dovolj dela že z domačo politiko, kaj bi silili v Bruselj. Hm, kako prikladno za tiste v Bruslju. Celotna EU prispeva za njihove plače, medtem ko oni počnejo – kaj natančno? Ni čisto jasno, ampak tega najbrž nihče razen njih ne more razumeti, zato si raje ne belimo glav. Glede na to, da imajo moč korenito vplivati na naše življenje, pa bi si jih kar morali. Kljub temu da je birokracije vedno preveč, pa se mi zdi, da je v okviru EU ta »preveč« dobil nove razsežnosti. Morda je priložnosti, ki jih ponuja EU, res veliko, a si je zanje potrebno vzeti čas, kakšnega svetovalca za evropske zadeve in veliko mero potrpežljivosti. In potem se nekateri še sprašujejo, zakaj ne izkoristimo neštetih priložnosti, ki nam jih nudi EU.

Podpiramo demokracijo

Udeležba na volitvah v evropski parlament, posredne volitve komisijonarjev in pa referendum na Irskem o sprejetju Lizbonske pogodbe – drugič. Je sploh potrebno izgubljati besede? Demokracija je v EU spolzek pojem. Velikokrat elegantno zdrsne vstran in naredi prostor drugim interesom. Sporno je, da se tako ponajša z njo, da ustvarjajo vstis neke demokratične družbe, o kateri pravzaprav ni ne duha ne sluha. Poglejte samo Lizbonsko pogodbo. Me je kdo vprašal, kaj menim o podpisu? Ljudje, ki sem jih volila, očitno menijo, da sem svoje povedala s svojim volilnim glasom zanje. Zdaj pa najvažnejše – kaj lahko jaz naredim glede tega? Najprej, napišem tale članek. Pokažem, da mi ni vseeno. Da spremljam njihovo politiko in sem pripravljena povedati svoje mnenje. Grem na volitve. Se informiram. Ne pustim, da upravlja jo z mano, kot se jim zahoče. Posebej mladim EU predstavlja samo še eno dolgočasno temo več na televizijskih poročilih in kakšno stran več v časopisu, ki jo preskočijo. Ob tem se ne zavedajo, da ima EU na njihovo življenje večji vpliv kot kaprice slovenskih estradnikov ali aktualna nogometna tekma. Če nam je všeč ali ne, vsi smo člani EU. To lahko izkoristimo, ali pa pustimo, da nas izkoristijo oni.

Krepitev vojske v humanitarne namene

Seveda se da na karto varnosti in obrambe pridobiti kar nekaj volilnih glasov. Vsi bi radi živeli kar se da varno in uživali vsakdanji mir. Ker velika večina izmed nas v predalu z nogavicami ne skriva strelnega orožja, se počutimo nekoliko nemočne in bi radi zagotovilo, da nas bo v kritični situaciji branil nekdo, ki ima v lasti orožje in ve, kako z njim ravnati. Naš strah ni nič drugega kot pasivna podpora militarizma. Zgodovina kaže, da se kopičenje orožja v še tako demokratični družbi ne obnese najbolje. Demokracija in tanki pač ne gredo skupaj. In kako bi lahko šli? Gesla tako urejene družbe bi morala biti: »Vsakemu svoj tank, brzostrelko in revolver!« Lepa družba bi bila to. Če se vrnemo v realnost, vidimo, da taka družba morda le ne bo vedno predmet znanstvene fantastike. Poglavlje o varnostnem in obrambnem delu Lizbonske pogodbe je izredno obsežno, kar pristojni utemeljujejo s prepotrebним humanitarnim posredovanjem. Pod ta termin naj bi spadale ustavitve in preprečevanja nasilja, terorizma in vojn. Ne bom se zapletala v polemiko reševanja nasilja z nasiljem, mislim, da lahko rečem le, da je argument nadvse predvidljiv, neizviren in prozoren.

Radi bi pomagali državam v razvoju

Seveda si lastijo zasluge za to, da v zadnjih šestdesetih letih v Evropi ni bilo nobene vojne. Preden se ovenčajo s še kakšnim odličjem, naj se ozrejo tudi na druge kontinente. Res ni potrebno iti daleč. Imajo se za superiorne, torej je njihova dolžnost po svojih najboljših močeh urejati tudi zunanje konflikte. Tudi gospodarska »pomoč« je vprašljiva. Kmetje iz držav članic EU prejemajo subvencije. Vse lepo in prav. Nihče pa ni pomislil na že tako revne kmete iz Afrike in Latinske Amerike, ki o podobnih subvencijah lahko samo sanjajo. Trg je neizpros en in tako se neevropski kmetje zadolžujejo in živijo na robu propada. Če lahko nekako razumemo to, da želijo najprej poskrbeti zase, pa vendarle ne moremo dopustiti, da se to zgodi na račun propada drugih. Skoraj neverjetno je, da takih posledic ne bi predvideli. Očitno je njihova sposobnost empatije nekoliko zatajila.

Finančna sredstva projektom

Vsi govorijo o nekih visokoletečih projektih, za katere se bo sredstva izčrpalo iz evropske blagajne. Bolj malo pa se sliši o rezultatih takih projektov. Pravzaprav skoraj nič. Iz tega lahko sklepamo, da nekdo pobira mastne vsote denarja za prazno blebetanje in načrtovanje nečesa, kar se nikoli ne realizira ali na kakršen koli način koristi širši družbi. Čakajte malo, peščica ljudi, ki je zasipana z denarjem, in navadna raja, ki je na njihov račun oškodovana? Zveni znano. In ko sem nazadnje preverjala: v stanju razsula.

Hakuna matata (vse je v redu)

Afrika, pozabljena celina, žrtev kolonialnega stampeda evropskih velesil in še vedno ujetnica korporativnih interesov. Kontinent piramid, Pigmejcev, blatnih hišic, čarobnih plesov ob ognju pozno v noč in skrivnostnega brbljanja vračev. Bogata z diamanti in drugimi naravnimi bogastvi ter zanimivimi živalskimi vrstami. Polna aidsa, malarije, lakote, revščine in bede ... Morda smo pozabili še kakšno stereotipno oznako, ki jo zmeraj znova slišimo, ko posplošujemo skupne značilnosti tega kontinenta, o katerem še danes vlada ogromno predsodkov. Ob vsem zgoraj naštetem se često pozabi, da govorimo o resničnih ljudeh in resničnih usodah, ki jih živijo. V naši Internacionali vam zato podajamo nekaj novičk o afriških državah, ki ne prodrejo skozi množične medije, zato pa najdejo mesto v naši Tribuni.

Kongoški minister proti goljufivim univerzam!
Léonard Mashako, minister za šolstvo v Demokratični republiki Kongo, je ostro nastopil proti obstoju in ustanavljanju visokošolskih institucij, ki ne dosegajo nikakršnih standardov. Kongo, dvanajsta največja država na svetu in bivša belgijska kolonija, se danes sooča s problematiko univerzitetnih centrov, ki so usmerjeni zgolj v kovanje dobičkov in ne v sistematizirano podajanje znanja s strani za to kvalificiranih predavateljev in v temu primerem okolju. Po poročanju kongovskega Le Phare jih minister Mashako opisuje kot »goljufiva zbirališča denarja«, ki nimajo nikakršne veze z univerzitetnimi standardi. Mashako je konec novembra postavil ultimát, vse visokošolske institucije dvomljivega slovesa morajo najkasneje v dveh mesecih bistveno izboljšati svoje standarde, sicer jim grozi zaprtje. Kot rezultat tega čiščenja se lahko zgodi, da bo na cesti ostalo med 4.000 in 6.000 kongovskih študentov, katerih predavalnice bodo vrata zaprle čez noč.

Nogomet poslabšal odnose med Egiptom in Alžirijo
Po tekmi, ki sta jo reprezentanci Egipta in Alžirije 18. novembra odigrali na kvalifikacijah za Svetovno prvenstvo v Južni Afriki 2010, so se odnosi med državama drastično poslabšali. Tekmo je z 1:0 dobilo moštvo Alžirije in se s tem uvrstilo na svetovno prvenstvo. S strani Egipta so takoj padle obtožbe, da je Alžirija na tekmo načrtno poslala huligane in bivše obsojence z namenom teroriziranja Egipčanov. Presenetljivo je, da je celo sindikat egiptovskih univerzitetnih profesorjev izjavil, da namerava prekiniti z vsakršnim znanstvenim sodelovanjem z Alžirijo in da obsoja nasilje Alžircev. Ponovno so odprli strani zgodovine in Alžirce obsodili, da so še zmeraj pretirano navezani na Francoze, svoje bivše kolonizatorje. Na mnogih egiptovskih univerzah so se v preteklih tednih zbirali jezni študentje, egiptovska policija pa se je pred alžirskim veleposlaništvom v Kairu spopadla s protestniki. V bojih je bilo poškodovanih več policijskih in privatnih avtomobilov. Egipčani so celo zagrozili, da bodo izstopili iz mednarodne nogometne zveze FIFA. Če svoje grožnje ne bodo uresničili, obstaja velika verjetnost, da se Alžirci in Egipčani na zelenici spet srečajo. Čez tri mesece se namreč obeta prvenstvo afriških držav.

Kaj bruha, vse močnejši Zmaj na Afriški celini?
Kitajska se je z 49 afriškimi državami dogovorila o triletnem načrtu za vzpostavitev strateških partnerstev na področju visokošolskega izobraževanja, znanosti in tehnologije. Načrt je bil sklenjen v začetku novembra na četrti ministrski konferenci foruma za kitajsko-afriško sodelovanje, ki je potekal v egiptovskem letovišču Šarm el Šejk. Kaj to v praksi pomeni? Kitajska bo afriškim študentom do leta 2012 namenila 5.500 štipendij več, učiteljem kitajskega jezika bo omogočila študij na Kitajskem, več kot 100 postdoktorskim študentom iz Afrike pa bo zagotovila opravljanje prakse na Kitajskem. Obenem bo v naslednjih treh letih izvedenih več kot 100 skupnih raziskovalnih in znanstvenih projektov. Poleg vsega naštetega bodo 3.000 zdravnikom in medicinskim sestram ponudili dodatno izobraževanje in usposabljanje. Njihova velikodušnost s tem ni končana ... Kitajski premier Wen Jiabao je na konferenci obljubil še 10 milijard dolarjev razvojnih posojil, še dodatno milijardo za razvoj malih in srednjih podjetij in, da bo mera polna, še odpis kitajskih kreditov najrevnejšim državam celine. Sliši se fenomenalno in v duhu Casablance bi lahko dejali: »Louis, I think this is the beginning of a beautiful

friendship!« Seveda pa ima tudi ta zgodba svojo drugo plat in pri kitajski zavzetosti za razvoj Afrike nikakor ne moremo govoriti o človekoljubnih motivih. Prav nasprotno v tej zgodbi zlahka najdemo veliko neokolonialnih elementov. Na državni ravni se zdi, da ni težav in da tako afriški kot kitajski voditelji usklajeno žvrgolijo pesmi o sodelovanja Juga z Jugom. Kitajski investitorji so tudi sicer precej manj nadležni kot zahodni. Svojega kapitala namreč ne pogujejo s političnoekonomskimi spremembami v duhu liberalnega kapitalizma, pa tudi okolijskih standardov ne razumejo tako rigorozno. Na nižjih ravneh pa se stvari bistveno bolj zapletejo in običajni državljani Nigerije, Ekvatorialne Gvineje, Mozambika in drugih držav so kitajskemu pohodu izrazito nenaklonjeni. Za razliko od zahodnih korporacij, ki se zanašajo na lokalno delavno silo, kitajske korporacije v državo uvažajo svoje delavce. S tem med lokalnim prebivalstvom ustvarjajo ogromno nezadovoljstva in domala sovražno nastrojenost. Zabeleženi so bili fizični napadi na kitajske delavce, nekateri tudi s smrtnim izidom. Uporniki v delti reke Niger, ki je izredno bogata z nafto, pa so kitajske vlagatelje že posvarili, naj se držijo stran od teh območij, sicer jim bo trda predla. Napetosti med lokalnim prebivalstvom in kitajskimi korporacijami se tako zaostčujejo iz dneva v dan. Zgolj vprašanje časa je, kdaj bo Kitajska za svoj denar začela izstavlјati politične račune in se začela bolj odkrito obnašati kot nova kolonialna sila. Nedvomno imajo vse te ogromne naložbe tudi in predvsem geopolitični smisel, ki mu štipendije in odpisi dolgov služijo le kot dimna zavesa.

Senegalski študentje na ulicah
Študentom v Senegalju je prekipelo, ko je vodstvo univerze od njih zahtevalo, da plačajo šolnine, ki bi jih morala pokriti država. Država Senegal Katoliški univerzi v mestu Ziguinchor dolguje dobrih 200.000 ameriških dolarjev. Ta sredstva so bila namenjena subvenciji 300 dodiplomskih študentov, za katere niso mogli zagotoviti mest na državni univerzi. Ker država ni izpolnila svoje obveznosti, je Katoliška univerza od svojih študentov terjala plačilo šolnine. Študentje so se temu uprli. Po poročanju senegalske tiskovne agencije so zavzeli ulice in zažigali avtomobilske gume. Oblasti so se že odzvale in zagotovile, da bodo univerzi sredstva izplačali januarja 2010. Senegal, velik za slabih deset Slovenij, sicer ostaja ena najstabilnejših afriških demokracij in ima bogato ter dolgo zgodovino sodelovanja v mednarodnih mirovnih operacijah.

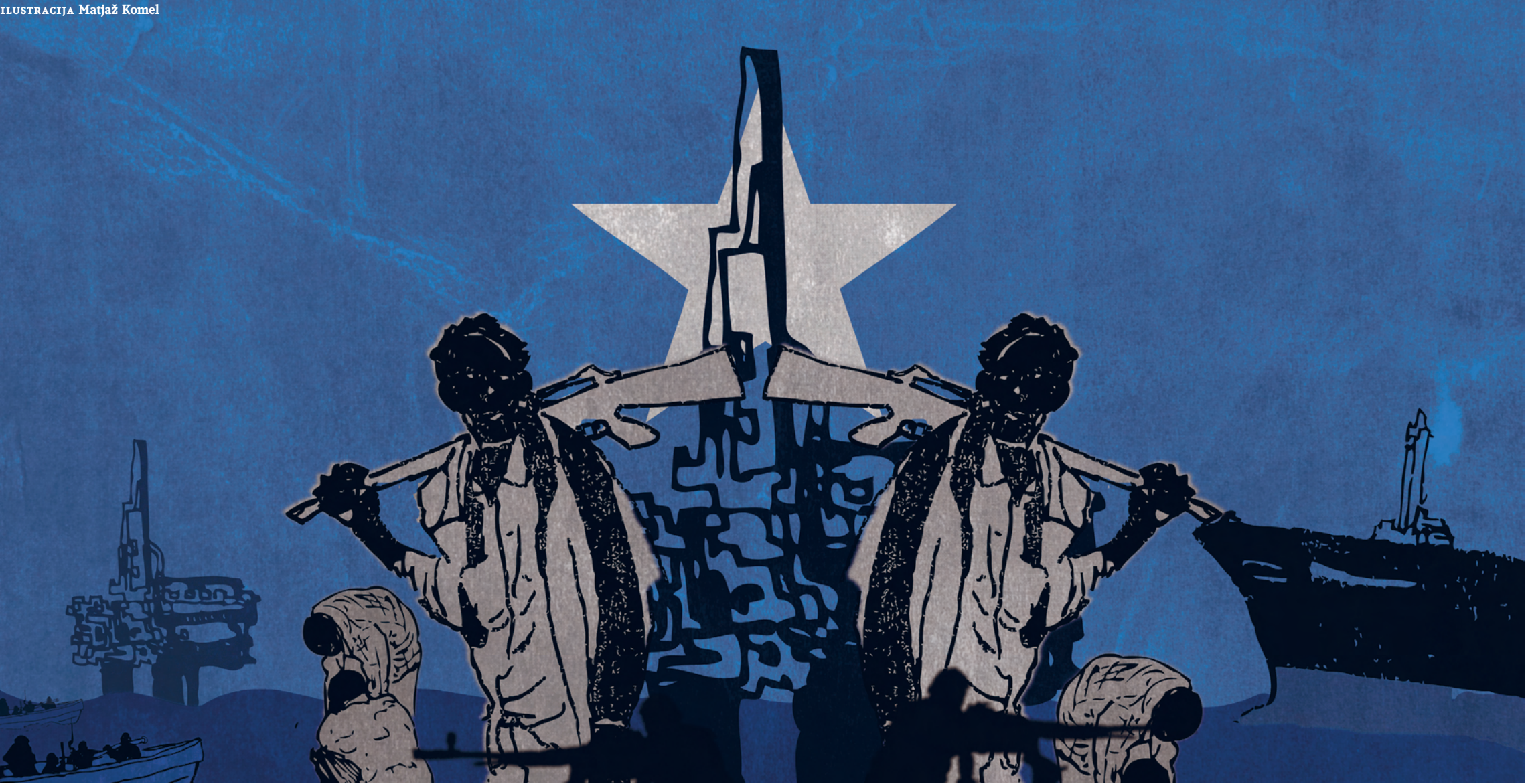
Nigerijske univerze spet odprle vrata
Po treh mesecih protestov so nigerijske univerze spet odprte. Trije sindikati, predstavniki zaposlenih na univerzi, so z vlado naposled podpisali sporazum. Ta je bil podpisan v luči grozečih protestov s strani študentske populacije. Nacionalna zveza nigerijskih študentov je vlado namreč opozorila, da bodo študentje stopili na ulice, če ne bo dosežen dogovor s sindikati. Dogovor je bil dosežen, ko je vlada pristala na povišanje plač univerzitetnim profesorjem (povišca za starejše profesorje je 53-odstotna, za mlajše 25-odstotna). S tem so želeli v Nigeriji zaustaviti beg možganov in nazaj v domovino privabiti profesorje, ki predavajo na univerzah po Zahodu. Sporazum pa predvideva tudi dvig delovne dobe z zdajšnjih 65 na 70 let. Mnogi izmed nigerijskih profesorjev, ki so se že veselili upokojitve, bodo tako primorani predavati še naprej.

VIR [Universityworldnews.com](#). **Priporočamo ogled!**

Rok Kovač

Ugasnjeno sonce neodvisnosti: elegija za Afriški rog

ILUSTRACIJA Matjaž Kometl

»Mir in stabilnost v Somaliji, krepljenje državnih institucij, ekonomskega in socialnega razvoja ter spoštovanja človekovih pravic in pravne države so nujni pogoji za popolno odpravo piratstva in oboroženih ropov na morju ob somalski obali.« Tako veleva resolucija 1838 Varnostnega sveta Združenih narodov, zapisana pred dobrim letom dni. Seveda je za zahodne države pomembneje, kdo bo krepil in razvijal državne institucije kot pa kako. Papir prenese vse. Tudi takšne razsvetljene resolucije ne preprečujejo vojaškim velesilam odprte vojne s pirati na morju, ki je vseka-kor manj ideološko sporna kot pa sodelovanje z muslimanskimi »skrajneži« pri vzpostavitvi miru. Situacija je podobna tisti iz Afganistana, le da je razlogov za invazijo manj. Opij prinaša Za-hodu dobiček, piratstvo le izgubo.

Kolaps države in retradicionalizacija političnih struktur

Seveda ni naključje, še manj pa problem ideologije, da so prav ZDA finančno podpirale »revolucionarno socialistično« stranko Somalije na čelu s Siadom Barrejem, katerega režim je za seboj pustil enega najstrašnejših zapisov kršitev človekovih pravic. V času med leti 1986 in 1989, praktično na predvečer kolapsa osrednje oblasti v celotni državi, so ameriška naftna podjetja podpisala pogodbe s somalsko vlado, s katerimi so pridobila koncesije za iskanje in črpanje zalog »črnega zlata«. Tako so s koncem leta '89 imeli na voljo slabi dve tretjini ozemlja celotne države. Čeprav se srditi spopadi med klani in centralno oblastjo pričnejo že v letu '88, je prav leto '91 s spodletelim kontraudarom Siada Barreja označeno kot začetek krize, v kateri se velik del Somalije nahaja še dandanes.

Sodelovanje klanov ob rušenju režima se ob umanjka-nju skupnega sovražnika preneha, pričnejo pa se medklanske bitke za prevlado v kaotični situaciji. Združeni narodi in ameri-ška vojska se do konca leta '95 popolnoma umaknejo iz države ter jo prepustijo gospodarjem vojn, razbojnikom, piratom in drugim vojnim dobičkarjem. V tej točki je fascinanten zasuk razmer na terenu, v socialnem tkivu družbe, ki naenkrat ostane brez vsa-kršne centralne oblasti in administracije.

Po kolapsu države ter umiku mednarodnih sil pade bre-me reševanja konfliktov in vzpostavljanja reda na tradicionalne starešine ter zakone, značilne za somalsko nomadsko skupnost, imenovano *xeer*. Kljub intenzivnemu pritisku za odpravo klanov in tradicionalnih zakonov v času Barrejevega režima so te struk-ture preživele zlasti na račun njihove trdne zakoreninjenosti v družbenem tkivu. Po kolapsu se znajdejo tradicionalni vzorci družbenega reda v središču pozornosti, kljub kompleksni situa-ciji državljanske vojne pa jih v še globljo krizo vlečejo pritiski po-spešeno spreminjajoče se družbe. Ironično se znajdejo na potezi

po več desetletjih ravno v trenutku, ko so v največji krizi. Pritiski prihajajo z vseh strani. Urbanizacija v kontekstu ruralnih zako-nikov predstavlja povsem nov in nesluten izziv starim pravilom, izoblikovanim na podlagi nomadskih skupnosti, globalizacija in z njo modernizirana brezposelna mladina, ki se pod situacijsko prisilo in prepadom med bliščem Zahoda ter lastno situacijo vse bolj zateka v kriminal, dodatno poglobljata krizo.

Proces, ki pripelje posameznika na mesto starešine, je kompleksen in dolgotrajen, večinoma terja odpovedovanje in trdo delo skozi celoten življenjski cikel. S tem si starešine tudi prislužijo ugled in zaupanje. Problematična v tem oziru je zlasti izključenost mladine in žensk iz mehanizmov odločanja. Pozicija starešine kot institucije, ki deluje kot zakonodajna, sodna in iz-vršilna oblast, je bila med državljangsko vojno postopoma diskre-ditirana, čeprav je njihov začetni trud prinesel relativen in krat-kotrajen mir. Predvsem je bilo v interesu politikov, strankarskih vodij in gospodarjev vojne povečati število starešin, saj so tako z njimi lažje manipulirali ter ustvarili konfuzno situacijo, kjer ni povsem jasno, katere so prave avtoritete. Tovrstna zmeda pa je kot voda na mlin vsem, ki profitirajo ob nadaljevanju konflikta.

Secesionizem severa in krizni jug

Leta 1991, v trenutku kolapsa državnih institucij, svojo neodvisnost razglasi severna regija. Demokratična republika Somaliland, osno-vana na šeriatskem pravu in tradicionalnih zakonih *xeer*, sicer mednarodno popolnoma prezrta in nepriznana, se lahko pohvali z relativno mirnim 18-letnim postopnim razvojem državnih insti-tucij, zdravstvene in izobraževalne infrastrukture ter živahnega trgovanja z Etiopijo in Arabskim polotokom. Vitalen del pravne podlage in funkcioniranja države je deljena oblast med parla-mentom in domom starešin (*Guurti*), kjer rešujejo pravne zadeve poleg tradicionalnih starešin tudi ostali prominentni intelektual-ci, praviloma izvoljeni skozi klansko strukturo. Sodstvo se deli na tri veje: sekularno, šarijo in *xeer*. Šarija regulira zlasti družinske zadeve in plačila odškodnin, sekularno pa posameznike, ki se na-hajajo izven klanskih struktur, še posebej v urbanih območjih, ter vodi evidenco razrešenih primerov tradicionalnih sodišč. Presene-tljiva je relativno sekularna narava tradicionalnega odločanja, saj so verski vodje (*wadaad*) praviloma izločeni iz procesa odločanja ter zgolj blagoslovljajo odločitve starešin. Podobna situacija vlada v Puntlandu na severovzhodu države, kjer so avtonomno pokra-jino Somalije ustanovili starešine, vendar niso formalnopravno inkorporirani v proces odločanja, temveč delujejo iz ozadja. Naj-večje probleme funkcioniranju *xeer* povzroča trenutno v celotni Somaliji običaj krvnega maščevanja, ki je z vse lažjim dostopom do avtomatskega orožja eskaliral do neslutelih višav ter jih postavil izven dometa tradicionalnih zakonov.

Situacija v južni in centralni Somaliji je precej kom-pleksnejša, ves trud vložen za formacijo centralne oblasti pa je konstantno oviran s strani vodij različnih paravojaških frakcij, ki manipulirajo s tradicionalnimi starešinami ter ohranjajo status quo. Poleg individualnih interesov, ki stojijo na poti mirovnega procesa, je pomembna tudi izjemno heterogena sestava južno-centralne regije, kjer je poleg mnoštva klanov prisotnih tudi več različnih kultur. Mednarodna sredstva, ki sponzorirajo mirovni proces, se večinoma pretvorijo v podkupnine, namenjene stareši-nam, kar zgolj krepí moč tistih, katerim stanje brezvladja najbolj odgovarja.

Zveza islamskih sodišč in afganistanski scenarij

V letu 2000 smo priče združitvi islamskih sodišč, ki osnujejo nadklansko organizacijo, imenovano Zveza islamskih sodišč (*ICU*). Pričnejo se srditi spopadi med milicami *ICU* in *ARPCT*, ki dosežejo vrh v začetku 2006. Junija istega leta *ICU* razglasio zmago nad gospodarji vojne in osvojijo Mogadiš, kmalu zasedejo tudi gnezdo piratov v mestu Harardhere 500 kilometrov severno od prestolnice ter prekinejo njihovo delovanje. Kratka vladavina *ICU* prinese v južno-centralni del prvič od začetka državljanske vojne obdobje miru. Ponovno se odprejo šole in tržnice, prič-nejo se tudi čistilne akcije v večjih mestih, ki so polna smeti še od začetka devetdesetih. Po več kot desetih letih začne delovati pristanišče v Mogadišu, kmalu pa pridobijo tudi podporo med večinsko populacijo.

Dejstvo, da je bil prihod radikalnih islamistov na oblast trn v peti Bushevi administraciji, ne potrebuje posebne pozorno-sti. V invaziji proti koncu leta 2006 etiopska vojska s podporo ZDA premaga *ICU* ter na oblasti ustoliči TFG, ki brez podpore ljudstva in kredibilnosti v rekordnem času zopet pahne celotno južno-centralno regijo v kaos. Pričnejo se spopadi med gospodarji vojn in njihovimi paravojaškimi milicami, šole in tržnice se zaprejo, piratske celice pa se namnožijo vzdolž somalske obale kot gobe po dežju. Paralele z razvojem dogodkov v Afganistanu bi težko bile bolj jasne.

Poražena *ICU* ustanovi opozicijsko stranko *ARS*, ki na mirovni konferenci v Džibutiju maja 2008 vstopi v koalicio s TFG, iz njenih vrst pa je izvoljen tudi predsednik Somalije. Poraz *ICU* in kompromisen vstop v koalicio s centralno vlado pod vplivom Zahoda le dodatno radikalizira najbolj militantne odrede bivših *ICU*. Paravojaška organizacija z imenom *Al-Shabaab* začne z naj-silovitejšimi gverilskimi spopadi v zadnjih desetih letih, Mogadiš in celotno južno-centralno regijo pa zopet spremenijo v bojišče. Mirovna misija leži na plečih slabo oborožene in usposobljene vojske Afriške Unije.

Posledice brezvladja

Mineva osemnajst let od začetka oboroženega konflikta in kolapsa državnih institucij v Somaliji. Brezvladje, ki je sčasoma postalo že skoraj institucionalizirano, terja svoj človeški in okolijski dolg. Poleg humanitarne katastrofe, ki smo ji lahko priče v vsej juž-no-centralni regiji, se je zaradi porasta piratstva in razbojništva zmanjšala tudi dobava humanitarne pomoči, saj ladje človekoljub-nih organizacij preprosto ne morejo varno pristati ob somalski obali. Logistične težave in nevarnosti, ki jim pretijo pri distribuciji pomoči v notranjosti države, so skorajda nepremostljive. Nedavno tega je generalni sekretar Združenih narodov Ban Ki-Moon zapros-il zvezo Nato za varstvo ladij, ki dobavljajo pomoč sestradane-mu somalskemu ljudstvu. Prav tako je Nato pričel z varovanjem tovornih ladij pred vse bolj tehnološko sofisticiranimi pirati v Adenskem zalivu. Poleg izredno hitre erozije zemlje, ki jo pov-zroča vojno opustošenje pokrajin, in posledične dezertifikacije je tsunami leta 2004 razkril še eno temaćno skrivnost. Poleg direktne materialne škode, ki jo je povzročil na kopnem, je tja naplaval tudi ogromno število sodov in zabojnikov s strupenimi medicinskimi in jedrskimi odpadki, ki so povzročili množico obolenj in smrti lokalnega prebivalstva. Državne koncesije za ravnanje z nevarni-mi odpadki prinašajo milijonske dobičke mafijskim družbam, ki namesto dragega shranjevanja raje z njimi odplujejo v somalske vode ter jih preprosto odvržejo v morje. Dokler traja brezvladje, raste tudi povpraševanje po orožju, kar odgovarja tako gospodar-jem vojne kot tudi vojaški industriji Zahoda. Za izgovor pa se zopet uporablja grožnja islamskih skrajnežev in *Al Kaida*.

Moderna zastopniška demokracija je narejena predvsem po vzorcu razvitih zahodnih družb, ki temeljijo na individuali-ziranemu posamezniku. Uvoz tovrstnega koncepta v večinoma ruralno družbo, temelječo na tradicionalnih pastirsko-nomadskih običajih in zakonih, s kompleksno klansko strukturo in etnično heterogenostjo je v najboljšem primeru obsojen na propad. Spo-padanje Zahoda s problemom piratstva je zdravljenje simptomov, ne pa bolezni same. Nesmiselno se je spopadati s piratstvom kot samostojnim problemom, saj je ta odraz in reakcija na razmere, ki že slabi dve desetletji razjedajo somalsko družbo. Odvisnost prebivalstva od piratske dejavnosti iz leta v leto narašča, saj je to skorajda edina »gospodarska« dejavnost v državi. Za primer lahko vzamemo Puntland, katerega pirati letno zaslužijo tretjino več kot celotna regija.

Trn v peti Zahoda je odpor islama do zahodne potrošni-ške kulture ter zavračanje kapitalističnega koncepta demokracije kot smiselnega uvoza v družbe z drugačnim razvojem in insti-tucionalizacijo socialnih in političnih struktur. Kot ogledalo pa lahko Zahodu služi dejstvo, da so zaveznike v boju zoper verski ekstremizem našli ravno v gospodarjih vojne.

Medtem ko so v drugih italijan-
skih mestih sobotni dopoldnevi
namenjeni druženju, srečevanju
in živahnosti, malo pred pol-
dnevom na trgu pred cerkvijo v
Rablju ni nikogar. Avtomobili,
ki vozijo po urejenih in čistih
ulicah, imajo praviloma tuje
registracije in se ne ustavljajo;
prostrana parkirišča med viso-
kimi bloki so čudno prazna. In
čeprav je vse na svojem mestu –
pošta je odprta že od jutra in iz
bara diši po espressu – v dolini
vlada pozornost zbujujoča tišina.

Ajda Schmidt **Rabelj**

Mestece Rabelj leži v ozki alpski dolini na italijanski strani prelaza Predel, približno deset kilometrov južno od Trbiža, in tako daleč, kot sega znana zgodovina teh krajev, sega tudi zgodovina kopanja svinčeve in cinkove rude izpod rabeljskih hribov. Od časa, ko so se v osmem stoletju pred našim štetjem ljudem tukajšnja tla prvič zazdela zanimiva in uporabna, se je rudarska dejavnost skozi različna obdobja in tehnike razvijala in dosegla vrhunec med obema vojnama. V mestu, ki je zraslo skupaj z rudnikom, je še pred dvajsetimi leti živelo več kot tisoč dvesto ljudi, ki pa so se po mučnem in nepreklicnem zaprtju rudnika na začetku leta 1991 počasi porazgubili; danes ima Rabelj manj kot štiristo prebivalcev. Z ukinitvijo obrata pa je mestece izgubilo ne le glavno prebivalstva, temveč tudi svoj osrednji vir identitete; v širokopotezno zgrajenih blokhi, ki nosijo ulične tablice z napisi, kot so Ulica industrije in Avenija rudarjev, izza preperelih zaves vedno več oken zeva brez znakov življenja.

Razlog za nekdanjo prosperiteto in nenadno opustošenje se tako torej nad mestom razprostira po razgaljenem in razkopanem pobočju, ki se zaradi prisotnosti rudnin sveti v rjasto rdečkastih odtenkih. Industrijske hale, namenjene obdelavi izkopane rude, so navidez zmedeno zaplezane strmo v breg.

V eni izmed večjih hiš takoj poleg rečne struge so včasih spali rudarji, ki so na delo prihajali od drugod in v mestu niso imeli stalnega prebivališča. Danes ostaja le še lupina stavbe s prostornim, izpraznjenim dvoriščem, na rob katerega so lično prislonjeni kontejnerji za reciklažo, notranjost pa razen nekoga, ki po pritličju v plastičnih posodica nastavlja hrano mačkam, nikogar ne vznemirja. V stavbah, v katerih nihče več ne stanuje, se tudi nihče ne trudi z zaklepanjem. Ostanki nekega bivšega vsakdana, ki se razsuto pojavljajo po sobah, so v popolnem kontrastu z občutki, ki jih zbujajo okolica; če urbanistično pozorna urejenost in počiščenost ulic priča o poskusu nove, predvsem pa drugačne namembnosti mesta, hkrati pa zaradi nekam nasilne regeneracije deluje rahlo neživiljenjsko, je v teh sobah še preveč ostankov nekega drugega življenja – z vsemi detajli preteklosti, ki tako puščeni, padli iz izginulega konteksta, delujejo neverjetno pretresljivo in groteskno. Navidezno poležana prevleka na postelji, kup odev v kotu, dvignjen pokrov straniščne školjke in prazne garderobne omare nosijo v sebi nekakšno obupano sunkovitost odhoda, odtrganja od kraja, ki je po skoraj treh tisočletjih neke sicer različno intenzivne, pa vendar kontinuirane dejavnosti nenadoma postal neuporaben in izpraznjen.

Prepričljiv razlog za nepreklicno zaprtje obrata se izgublja v nejasnih člankih na spletu in v brošurah, ki slavijo bogato zgodovino mesta brez razlag o sedanjosti. Glavni povod naj bi bilo dokončno izčrpanje glavne rudne žile, zaradi česar je obrat počasi upešal v naraščajoči finančni stiski, sklepam pa, da je v pospešenem stampežu kapitalističnih teženj in pogojev svetovnega trga kopanje v Rablju postalo preprosto predrago; deloma zaradi pocenitve delovne sile v nahajališčih drugod po svetu in deloma zaradi kompliciranega transporta, saj odvoz večjih količin surovin iz gorske doline tudi v modernejših časih nikakor ni ne lahek ne preprost, predvsem pa ne poceni.

Šestega februarja leta 1991, na dan, ko naj bi obrat uradno zaprl svoje jaskhe, je v rudnik odšlo petinpetdeset rudarjev, ki so v znak protesta ostali pod zemljo sedemnajst dni. Vsa zagotovila, ki so jim bila dana ob koncu demonstracij, so ostala na papirju in razen ustanovitve muzeja, ki beleži slikovito preteklost rudnika in skupnosti, ki se je oblikovala okrog njega, se z nastalo situacijo ne ukvarja nihče. Občutek osamljenosti in pozabe se, po besedah nekega starejšega prebivalca, razširja po pokrajini, ter med skalami in jezerom odmeva glasneje od črpalk, ki še črpajo vodo iz globljih obzorij rudnika. Eden od bivših delavcev je še danes vsak dan pozoren na zvok črpalke; posluša in skrbi, da se ritem nikoli ne pretrga.

šok terapija

Robert Bobnič

Učne ure svobode govora

Letošnji sicer že tradicionalni oktobrski študentski sejem z imenom Študentska arena na Gospodarskem razstavišču je bil eden izmed prvih poligonov, na katerem je Tribuna po enajstih letih mirovanja znova razmigala svoje kosti in se predstavila javnosti. Poleg vesplošnih predstavnikov interesov kapitala, ki so obiskovalke in obiskovalce napolnili z vsem mogočim marketinškim burkaštvom, predstavnikov represivnih aparatov države – prisotni so bili kot razstavljalci -, kozarcev za dva deci piva za dva evra in pol ter »peace busa« sta se tam tako znašla tudi dva predstavnika svobodnega izražanja mnenj, in sicer Radio Študent s svojim »speaker cornerjem« in Tribuna s svojo kartonato instalacijo. Kar pomeni, da so lahko vsi mimoidoči svoja mnenja brez cenzure povedali bodisi v »š-š-ev mikrofon bodisi s čopičem popisali Tribunine kartone, ki so kasneje pristali na več metrov visoki instalaciji. Morda je bilo krivo tudi vreme, morda kaj drugega, da sta tako Radio Študent kot Tribuna svoj prostor pod tistim oktobrskim soncem dobila ravno nasproti neželjenih predstavnikov monopola nad fizično (pri)silo – policije.

Usoda svobodne kreacije je nanesla, da sta se na kartonih kmalu pojavila napisa »Pozor, lepa policija« in »Policija = nasilje«. Ob približno istem času kakšne tri metre stran predstavnik Radia Študent med pozivanjem k svobodnemu izražanju na njihovem mikrofону prisotno občestvo vpraševal, ali morda koga moti sama prisotnost omenjenih organov pregona. Ko se je avtor teh vrstic zvečer odpravil s prizorišča in vmes razmišljal, da bi se odpravil kam, kjer lahko za dva evra in pol dobiš celo pivo, ga je pri Tribunini instalaciji zmotila odsotnost ravno tistih dveh kartonov, ki sta vsebovala besedo policija. Je mar usoda udarila še enkrat? Ne - tokrat je bil na delu fizikalni zakon, vzrok - posledica. Svoboda govora - represija. Bili smo cenzurirani!

Kot smo izvedeli kasneje, je po neformalnem pritisku prisotnih policistov plakate odstranil predstavnik organizatorja, prav tako pa v nadaljnje prepevodal vsakršno izražanje mnenj o policiji kot družbenem organu - oziroma če sem natančnejši, vse besede, v katerih bi se pojavil morfem pol. Iz enakih razlogov je bil do konca arene s prizorišča odstranjen tudi Radio Študent. Naj omenimo, da za takšno ravnanje nismo dobili nobene uradne obrazložitve, neformalno pa naj bi šlo za sovražno govor. Na kakšen način naj bi omenjene parole udeležanje sovražni govor na prisotni niso uspeli razložiti. Ob tem je potrebno poudariti, da se ob paroli »Policija = nasilje« ne smemo ujeti v nikakršno teoretično ali drugo argumentiranje, saj bi s tem sprejeli vsiljevanje logiko in si nataknili zanko okoli lastnega vratu. Ker ni šlo za nič drugega kakor za napačno interpretiranje sovražnega govora – ki, mimogrede, kar poka po živih v nacionalizmi in sovražnih osrednjih političnih ter medijskih govorov - in ker na omenjeno

tolmačenje institucije svobode govora ne pristajamo, menimo, da je šlo za grobo kršitev 39. člena Ustave Republike Slovenije: »Zagotovljena je svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja [...]«. S tem pa tudi za kršitev enega izmed temeljnih postulatov vsakršnega demokratičnega delovanja.

Prav tako je prišlo do uporabe zunajzakonskih pooblastil, saj ima policija po zakonu jasno določena pooblastila za posredovanje v primeru suma storitev kaznivih dejanj ali prekrškov. Ko smo za obrazložitev dogajanja prosili Generalno policijsko upravo, so nam odgovorili, »da so službujoči policisti na sejmistišču organizatorja opozorili na po njihovem mnenju neprimerno vedenje nekaterih posameznikov od policistov«. Če je res prišlo do kakšnega neprimernega vedenja - ki sicer sploh ni določeno - določenih posameznikov, potem se seveda postavi vprašanje, zakaj jih policija ni na to opozorila in ukrepala v skladu s svojo zakonsko nalogo? Morda so bili to ljudje, ki so se ob teh nečednostih slučajno zadrževali v bližini Tribune in Radia Študent? Mar to pomeni, da dotični policisti na sami areni svoje naloge niso opravljali vestno? V tem primeru bi morala policijska uprava uvesti interni postopek, ki bi takšne nepravilnosti odkril in sankcioniral. Vprašanje pa je tudi, kakšne so sploh naloge policije v takšnih primerih, saj na sejmistišču primarno ni nastopala kot organ za vzdrževanje javnega reda oziroma varnosti obiskovalcev, temveč kot eden izmed razstavljalcev. Bi potemtakem morali prisotni policisti poklicati nikogar drugega kot - policiste?

Ker seveda nič od tega ne drži in smo bili priče onemogočanju svobodnega izražanja mnenj, je treba zadevo osvetliti še s samega kapitalskega vidika. Policija je namreč, kot nam je zatrjeval predstavnik organizatorja, ena izmed rednih strank Gospodarskega razstavišča (predstavlja se celo na otroškem bazarju), zato si ne morejo privoščiti njihovega nezadovoljstva, saj tako zgubijo velik del dohodka. Že na Študentski areni se naj bi v mošnjiček/trezorje/bančne račune spustilo okoli 15.000 evrov. Sedaj lahko tudi točno vidimo, koliko je vredno gnezdo, v katerega sta očitno dregnila dva plakata in nekaj besed. Če se je do tu kdo vprašal o problematičnosti same manifestacije policijske moči na sejmu, pred katerim stoji pridevnik študentski, in bi ob tem spomnil še na kakšno drugo prireditev, potem lahko poleg odgovora a) ide ološko vzgajanje konformnega državljana pripiše še b) skromen letni kapitalski izkupiček. Ob gledanju spektakularnih prihodov helikopterjev in spuščanj po vrvi na streho Gospodarskega razstavišča, smo tudi mi obkožili oboje.

Vseeno pa je izražanje mnenj precej oscilirajoča zadeva, saj je že naslednji dan, v vetrovnem oktobrskem dopoldnevu, nekje na vrhu kartonaste instalacije pisalo: »Policija, imamo vas radi, še bolj pa svobodo!«

Sašo Furlan

Novi načini kapitalističnega izkoriščanja: intelektualna lastnina

Ob koncu 60. let 20. stoletja se je v načinu kapitalistične produkcije zgodil paradigmatiski zasok od t. i. fordističnega k postfordističnemu načinu proizvodnje. Različne sociološke teorije omenjeno spremembo poimenujejo z različnimi imeni (in jo seveda tudi različno interpretirajo): na primer, regulacijska teorija govori o prehodu iz fordizma v toyotizem, drugi govorijo o postmodernizaciji, tretji o informatizaciji produkcije ... Na splošno pa se teorije strinjajo, da je s koncem 60. oziroma z začetkom 70. let hegemonija načina produkcije, ki je bil na začetku 20. stoletja vpeljan sprva v avtomobilski industriji (najprej v Fordovih tovarnah - od tod ime »fordizem«), vsaj na zahodu prišla do svojega konca. Ključne značilnosti fordizma so bile predvsem množična in standardizirana proizvodnja (ki naj bi vključevala množično ponudbo in množično povpraševanje), delo za tekočim trakom, proizvodnja homogenih, serijskih produktov; ureditev v tovarni je bila toga, centralistična in hierarhična, delavstvo pa je bilo kot privesek stroju dekvalficirano in podvrženo disciplini, ki so jo diktilale zahteve produkcijskega procesa.

Vzporedno s protesti leta 1968, ki so bili naperjeni proti togim strukturam tovarniškega dela, rigidnemu šolskemu ideološkemu aparatu in tradicionalnim družinskim vrednotam, se je vsaka izmed teh sfer močno modificirala. Pričmo samo lahko bili porastu pluralizma identitet, spolnih praks in t. i. vse-življenjskemu, bolj fleksibilnemu in privatiziranemu izobraževanju. Prevladujoča proizvodna enota v gospodarstvu je postala manjša specializirana in fleksibilna enota, z diverzificirano ponudbo. Organizacija delavnega procesa se je v postfordizmu dehierarhizirala in emancipirala od stroge tovarniške discipline. Dobre, ustvarjene v transformirani produkciji, ki vse bolj temelji na informacijah in komunikaciji, niso zgolj materialni, temveč tudi oziroma predvsem nematerialni in – kar je zelo pomembno – neposredno družbeni (npr. kulturni proizvodi, družbene storitve, znanje, komunikacija, ideje ...). Nova postmodernistična, nehierarhična, deterritorializirana produkcija pa vsekakor ne pomeni emancipacije kot take, temveč uvaja predvsem nove modificirane oblike poblagovljanja, privatizacije, eksploatacije in neposredne kontrole. Nova produkcija, ki temelji na nematerialnem delu ne zahteva zgolj discipliniranega telesa, ki je bilo potrebno za fordistično proizvodnjo, temveč od individuumov zahteva najrazličnejše psihične, umske in čustvene kompetence. Povedano z besedami Rastka Močnika: »Potem ko si je kapital s fordizmom podredil delavska telesa, si v postfordizmu podreja tudi duha in dušo, čustva in inteligenco. Zdad ni več dosti, da potpiše – kravi, zdaj se moraš ob garanju še navduševati. Kapital ne pije več samo krvi, zdaj hoče še dušo in srce.«

Protislovnost kapitalističnih družbenih odnosov se zato, kot je detektiral že Karl Marx, kristalizira v tem, da je visokoproduktivna družba, razvita v kapitalizmu, utemeljena na privatnem prisvajanju njenih produktov in na privatnem upravljanju produkcije, medtem ko sta vse bolj razvijajoča se znanost in tehnologija najizrazitejša predstavnika podružbljenosti dela. Marx v besedilu z naslovom Grundrisse (Očrti kritike politične ekonomije) nakaže ključno vlogo t. i. general intellecta: »Stroji, lokomotive, železnice, selfacting mules ... so s človeško roko ustvarjeni organi človeških možganov; upredmetena moč/sila znanja. Razvoj capital fixe nakaže, na kateri stopnji je obče družbeno znanje, knowledge, postalo neposredna produktivna sila, tako da so sami pogoji družbenega življenjskega procesa prišli pod kontrolo general intellecta ter so njemu primerno preusmerjeni.« Marx general intellect razume kot fiksn kapital, z znanostjo, materializirano v avtomatizirani mašineriji. Glede na opisane trende postindustrialne produkcije, pa lahko koncept general intellecta razširimo celo na silo, manifestirano v samem javnem diskurzu, v »jezikovni interakciji živega dela«.

Če je prevladujoči način produkcije predvsem kognitiven, nematerialen, potem eksploatacija s strani kapitala ne more potekati več na podlagi delovne teorije vrednosti, ki jo razvije Adam Smith in na katero se v večini svojih tekstov opira tudi Marx, saj ta temelji na delnem času, ki meri vrednosti. Po tej teoriji (nekoliko poenostavljeno) delavčevu presežno delo, tj. delo preko časa, ki je potreben za povračilo njegove mezde, postane vir presežne vredno-

sti oziroma profita, stalno naraščajočega povečevanja kapitala. Kot je med drugimi pokazal Antonio Negri, zaradi hegemonične vloge znanosti, intelekta in družbene kooperacije pri ustvarjanju družbenega bogastva nastane izjemno kvantitativno nesorazmerje med uporabljenim delovnim časom in njegovim produktom, tako da nastalo bogastvo nima več neposredne zveze s stroški proizvodnje. Izkoriščanje preko profita tako postaja na tem terenu praktično nemogoče, zato kapitalistična eksploatacija prevzame obliko rente. Ta stara/nova logika je najbolj vidna pri vsiljevanju zakonov, ki se tičejo tako imenovane intelektualne lastnine, ki postajajo vse bolj pomembne in večkrat dosegaajo ogromne ekonomske vrednosti.

Namen pravic intelektualne lastnine naj bi bil zaščita in inovativnih izdelkov in storitev, podjetij in oseb ter njihovih investicij in s tem omogočanje, da lahko ti tržijo in distribuirajo svoje izdelke končnim uporabnikom. Ključni paradoks se na tem mestu kaže predvsem v tem, da na eni strani znanstveno delo intelektualna spoznanja in ideje primarno ne proizvajajo množice predmetov z uporabno vrednostjo, temveč producirajo »obče dobrine«, ki so del splošnega izkustva subjektov. Na drugi strani pa država v službi kapitala avtoritarno vsiljuje zakone, ki znanje kot občo, javno dobrono poglabljajo, privatizirajo in monopolizirajo. Na tem mestu je ključna okrepjena vloga države, katere avtoriteta je na tem področju nujna.

Kot je opozoril Slavoj Žižek, je logika postmodernega kapitalizma v temelju protislovna ravno zato, ker po eni strani težijo k deregulaciji, deterritorializaciji (sega odstran začetnih teritorijev državnih meja), po drugi strani pa so za subsumpcijo dela pod kapital vse bolj potrebni avtoritarni posegi zakonskih in drugih državnih aparatov. Logika kapitala in državnega aparata je poleg tega povsem iracionalna, saj umetno ustvarja redkost dobrin, s tem da (na primer z uvajanjem avtorskih pravic, patentov, znamk, modelov) vsiljuje višje cene, kot so »upravičene«, izhajajoč iz stroškov produkcije. Seveda se večkrat lahko srečamo z ugovori, po katerih naj bi zakoni intelektualne lastnine avtorju znanstvene inovacije pač legitimno podelili monopol nad odkritjem, ki je njegovo, in preprečili kopiranje njegovih izdelkov s strani drugih. Zabloda je ravno v mišljenju, da je zaslug za znanstveno odkritje možno pripisati enemu subjektu, saj je vsako znanstveno spoznanje povezano s celotno zgodovino znanosti in je tudi samo vsebovano v vseh nadaljnjih spoznanjih. Koncept intelektualne lastnine se zato pokaže zgolj kot absurdnost privatizacije občega intelekta, kot eksploatacija preko rente, ki nima nobene »normalne« funkcije v procesu proizvodnje, temveč služi zgolj izrazito neegalitarni (re) distribuciji dobrin.

**Postmodernistična,
nehierarhična,
deteritorializirana
produkcija pa
vsekakor ne pomeni
emancipacije kot take,
temveč uvaža predvsem
nove modificirane
oblike poblagovljanja,
privatizacije,
eksploatacije in
neposredne kontrole.**

datum: 19.10.2009
zadeva: Uradni odgovor glede dogajanja na Študentski aren

Spoštovani,

pišem vam v imenu študentskega časopisa Tribuna, ki se po mojem mnenju zasluži tudi za svoj prostor. Tako smo v okviru vzpostavitve časopisa na nedavni vseem obiskovalcem omogočali eno izmed temeljnih državljanov svobodno zapisovali na kartonske podlage, te pa smo kasneje objavili in "Policija=nasilje", nam je organizator po posredovanju podelil prav tako pa v nadaljnje prepovedal vsakršno izražanje mnenja s prizorišča odstranjen Radio Študent. Naj omenimo, da za vse to, katere policijska uprava se predstavlja na sejmju), neformalno institucije svobode govora ne pristajamo, menimo, da je šlo za

Tako bomo o dogodku poročali tudi v prvi izdaji časopisa Tribuna, zato vas posimo za uradno pojasnitev dogodka oziroma mnenje o delovanju policije v tem konkretnem primeru.

Že vnaprej se zahvaljujemo za odgovor,

Lep pozdrav,
Robert Bobnič,
uredništvo študentskega časopisa Tribuna

datum: 19.10.2009
zadeva: Re: Uradni odgovor glede dogajanja na Študentski areni

Pozdravljeni!

V zvezi vaših vprašanj vam sporočamo, da so službojoči policisti na sejmišču organizatorja opozorili, po njihovem mnenju, na neprimerno vedenje nekaterih posameznikov do policistov. Kakšne ukrepe je organizator povzel v tej zvezi, nam ni poznano. Drugih ukrepov ali aktivnosti, kot jih navajate, policisti niso izvajali.

S spoštovanjem!

Leon Keder
Predstavniki policije za odnose z javnostmi

Samo Bohak

Med možnostmi prihodnosti in ponavljanjem zgodovine

Kako začeti razmišljanje o novemu družbenemu gibanju, ki se šele rojeva oziroma čaka, da se bo rodilo? Morda je smiselno začeti z orisom sveta, v katerem smo se danes znašli. Da bi lahko razumeli svet, v katerem živimo, se moramo vrniti v zgodovino, v čas nastajanja našega krasnega novega sveta. Ko bomo razumeli genezo našega sveta, se lahko preko sedanjosti odpravimo v nejasno prihodnost.

Leta 68 so študentje, delavci in intelektualci kriknili odločni »NE!« sistemu, ki je iz njih delal vijake v stroju, sistemu, ki je delo iz ustvarjalnega procesa spreminja v ponavljajočo se muko, sistemu, ki zatira človekovo ustvarjalnost, ga poneumlja in posamezniku jemlje nekaj osnovnega - dostojanstvo. Zavzeli so ulice in univerze, pisali pamflete, risali grafite in kričali na ves glas. Zahtevali so nemogoče. Boljši in pravičnejši svet, konec izkoriščanja in konec sistema, ki jih sili v način življenja, nevreden človeka. Zahtevali so konec kapitalizma.

Danes so pozivi po koncu oziroma vsaj radikalni spremembi kapitalizma vse močnejši. Ne prihajajo samo iz vrst radikalnih marginalnih družbenih skupin in levičarskih intelektualcev, ampak tudi s strani »očeta« ameriškega neoliberalizma. Adam Greenspan je skrušeno priznal, da se je zmotil. Nedavno so v predgovorih ob ponovni izdaji Komunističnega manifesta priznani intelektualci, kot so ekonomist Jože Mencinger, Rastko Močnik, filozof Mladen Dolar in velika ikona Slavoj Žižek, vsak na svoj način ugotavljali, da so strukturne spremembe nujne. Ugotavljali so, da so antagonizmi v neoliberalni obliki kapitalizma preveliki, da bi si ta lahko zagotovilreprodukcijo innadaljnji obstoj. Četudi se ne strinjamo s teoretičnimi izpeljavami omenjenih piscev, moramo priznati simbolno razsežnost dejstva, da smo lahko sploh priče ponatisa Komunističnega manifesta in da je diskurz takšne vrste sploh možen. Še nekaj let nazaj so bile takšne debate nezamisljive in javna podpora omenjenim idejam je veljala za politični samomor.

Še ne tako dalgo nazaj je Slavoj Žižek ponavljal misel o tem, da si ljudje lažje predstavljajo konec sveta kot konec kapitalizma. Ko je te besede izrekal, so bile resnične. Vendar se zgodovina tokrat ni zmenila za mnenja zavedenih množic, želje, in iluzije ekonomistov ter mokre sanje oblastnikov. Kondratijev cikel je zaključil svoj krog in nastopila je še ena kriza kapitalizma. Dan D je napovedala le peščica ekonomistov, večino je kriza popolnoma presenetila. Ironično bi lahko govorili o vdoru resničnosti v »resničnost«. Gospodarski kazalci so bili še zadnje trenutke pred krizo optimistični, trg je rasel in rasel, zakoni ekonomije niso bili pomembni za novodobne ekonomiste in skupinska iluzija je bila močnejša kot kadar koli. Ideologi so dobivali Nobelove nagrade in prihodnost je bila svetla kot še nikoli. Nato se je zgodilo nezamisljivo, celoten finančni svet se je sesul kot hišica iz kart in začela se je operacija »zlata padala«. Ekonomisti, ki so se prej na vse pretege branili posega države v gospodarstvo, so sedaj zaprosili za in dobili milijarde, s katerimi naj bi popravili svoje napake in spet zagnali motor kapitalizma. V tem dejanju je poosebljeno načelo socializacije rveganj in privatizacije dobička.

S te točke se lahko vrnemo v sedanjost. Kriza traja že kar nekaj časa. Slišimo govorice o okrevanju gospodarstva. Uradna (svetovna) politika je mnenja, da se obrača, kmalu bo spet vse po starem. Na tem mestu si moramo zastaviti dve vprašanji. Prvič:

je res tako? In drugič: ali želimo, da bi se to zgodilo? Odgovor na prvo vprašanje nam poda ekonomist Paul Krugman, dobitnik Nobelove nagrade, ki nas svari, da nas, če ne sprejmemo radikalnih sprememb, čaka še ena kriza, ki bo mnogo globlja od te, v kateri smo zdaj. Odgovor na drugo je bolj problematičen. Douglas Rushkoff v svojem prispevku z naslovom Naj umre zapiše: »Z malo sreče si ekonomija ne bo nikdar opomogla, v popolnem svetu bi borze padle še za 70 do 80 odstotkov skupaj s sesutjem istega odstotka naših nacionalnih bank ...«

Nagonska, a logična reakcija bralca je ogorčenje. Kdo bi si želel sesutje nacionalnega oziroma svetovnega monetarnega sistema? To bi prineslo lakoto, vojne, revolucije in posledično smrt milijonov nedolžnih. Po krajšem premisleku bi bralec ugotovil, da sistem, v katerem živimo, vse to že ustvarja. Morda se bo spomnil statistik, ki jih vsake toliko časa prebere v časopisu. O smrtih, boleznih, vojnah in revolucijah, ki so v tretjem svetu del vsakdana. Vendar obstaja možnost, da bralca to ne bo ganilo. Na koncu koncev in duhu današnjega časa, v ekonomiji in politiki ni prostora za moralo in naivne idealiste, živimo pač v krutem svetu, ki je vseeno najboljši možni. Takšna argumentacija kar kliče po novodobnem Voltairu, ki bi z ostjo ironije osmešil našega bralca, in duh časa bo verjetno poskrbel, da se slej ko prej kakšen tudi pojavi.

Brez ironije pa lahko na sistem, v katerem živimo, gledamo kot na potaplajočo se ladjo, podgane so jo že zapustile, le ljudje še vztrajajo na njej, prepričani, da je z njo vse v najlepšem redu. Jo je možno še popraviti ali moramo začeti iskati drugo, je dilema, ki jo prepuščam bralcu, dejstvo pa je, da potrebujemo radikalne spremembe. Če se za njih ne bomo odločili, bomo v njih prisiljeni.

Brez pompoznosti lahko priznamo, da smo se znašli pred zgodovinsko odločitvijo. Neoliberalizem je pogorel na svojem lastnem terenu, ekoloških problemov ne moremo več spregledati, rakasto tkivo se je v naši bolni družbi, ki jo opisuje Erich Fromm, preveč razširilo. Je morda najboljša rešitev, da pustimo ta »brezbožni svet« uničenju in na pogorišču zgradimo novega? Marsikdo je morda pripravljen sprejeti takšen sklep. Vendar to ne more biti osnova za novo družbeno gibanje, ki se šele rojeva. Za kaj naj bi se to gibanje zavzemalo? Morda lahko na kratko s parafrazo Johna Hollowayja potencialno smer gibanja opišemo tako: Mi smo študentje, a smo več kot to, ne zavzemamo se toliko za pravice študentov kot za svet, v katerem imajo mladi ljudje prihodnost. Ne zavzemamo se toliko za brezplačno šolstvo kot za preseganje ideje izobraževanja kot dobrine. Ne zavzemamo se toliko za ohranitev študentskih bonov kot za ohranitev pogojev, v katerih lahko študentje in študentke v miru študirajo in snujejo ideje za boljši svet, v katerem želijo živeti. Ne zavzemamo se toliko za večji vpliv našega gibanja kot za preseganje ozračja apatije. Ne zavzemamo se toliko za koristi posameznih skupin kot za preseganje ideje o egoističnem posamezniku, ki je nenehno v vojni vseh proti vsem. Zavzemamo se za dostojanstvo posameznika in solidarno družbo, v kateri lahko skozi dialog snujemo ideje za boljši jutri. Skupaj s študenti leta 68 pa lahko rečemo : Ne, ne bomo posvetili naših življenj vladavini denarja, ne, ne bomo posvetili vseh dni svojega življenja abstraktnemu delu, namesto tega bomo naredili nekaj drugega.

Brez ironije pa lahko na sistem, v katerem živimo, gledamo kot na potaplajočo se ladjo, podgane so jo že zapustile, le ljudje še vztrajajo na njej, prepričani, da je z njo vse v najlepšem redu.

Matevž Straus

Političnost dreka

William Ian Miller, ameriški filozof in avtor Anatomije gnusa, zadene žebljico na glavico, ko pravi, da je »civiliziranim ljudem z družbenega in psihičnega gledišča težko govoriti o gnusnih rečeh, če se ne morejo sklicevati na otroštvo, adolescenco ali zbijanje transgresivnih vicev« (Miller 2006, 20), a hkrati ne pozabi, da se »le stežka upremo pogledu na reči, ki se nam gnusijo - pogosto celo prisilno 'vržemo nanje še drugo oko« (Miller 2006, 8). A kaj se zgodi, ko govorimo blazno resno o gnusnih stvareh - ko jih potegnemo iz gnusa in damo status predmeta resne analize? In če gremo še dlje - ko združimo debato o dreku z umetnostjo in politiko? Tokrat brez moraliziranja, uglajene prefinjenosti in prikritega hihitanja. In kdo bi bil na tem mestu bolj primeren kot Srečko Kosovel, avtor dela, ki je združilo drek, umetnost in politiko. Kons. 5, konstruktivistična pesem, so nam dejali v šoli, je delo, ki odraža Kosovelovo svetovnonazorsko stališče, in nadaljevali z razlago v smeri navezovanja na uporabnost gnoja, pesniške svobode in duhovne vrednosti ter kritiko denarja oziroma kapitalizma, ki preraste v kritiko materializma in kapitalske logike (o)številčen(van)ja. Naj bo razlaga prava ali ne, naj bo resničnost taka ali ne, ta diskurz nam ponuja prenekatero kost za glodanje - skozi prizmo odnosa do dreka.

Gnoj je zlato ...

Kosovelov začetni verz »Gnoj je zlato« je osnovan na podlagi knjižice »Gnoj je zlato« (žepni format z mehkmimi platnicami in 16 stranmi) agronoma A. Jamnika, knjižica pa vsebuje koristne nasvete za poljedelce. Označimo jo lahko kot besedilo higieničarja, obsedenega z vprašanjem dreka in njegove koristnosti. »Spomnite se, pravi Bentham, da ne opravljamo ali da vsaj ne bi smeli opravljati potrebe brez vsake koristi. To bi se moralo uporabiti kot gnoj« (Laporte 2004, 131). Jeremy Bentham, filozof, pravnik in reformist, nam je najbolj znan kot utemeljitelj utilitarizma, zaradi oblikovanja t. i. panoptikuma in nezanamarljivega vpliva na filozofe (John Stuart Mill) in politike (Roberta Owena - začetnika socializma). Bentham je bil seveda še eden izmed higieničarjev, ki so bili obsedeni v vprašanjem dreka in so se o njem spraševali v svojih pripovedih, spominih, poročilih, pismih in esejih. Higieničarji so sebe »doživljali kot pionirje novega reda, hrabre junake, ki so morali kljubovati nenaklonjenosti javnega mnenja ali zakonitih oblasti, obenem pa tudi grožnji sramote, ki bi se lahko prijela njihovega imena« (Laporte 2004, 135). Bolj ko je logika kapitalizma pridobivala na razsežnosti, bolj je ideja higieničarjev rasla in privedla do edikta iz leta 1539, v katerem je francoski kralj Franc prepovedal odmetavanje dreka na pariške ulice in to prakso nadomestil z transportiranjem iztrebkov na podeželje, kjer se drek kopiči, pretvarja, in »če je lastnost tistega, kar je izvrženo, da se vrne, moramo slediti poti tistega, kar je bilo izključeno in povzroči, da se na isto mesto vrne nekaj, kar se je iz njega rodilo, a se obenem ločuje: kar je izključeno iz produkcije, odpade, se, potem ko se preobrne, neizogibno vrne v proces kroženja, v katerem po končani pretvorbi nastopa kot nekvarljivo« (Laporte 2004, 24). Ustvarjen je bil popoln sistem pretvarjanja dreka, tako rekoč od-drekanja dreka, katerega lastnost pa je bila kreacija novega sistema politične nadvlade. Laporte pravi, da se tako rodi zaklad, zaklad jezika, kralja, države (Laporte 2004, 24). Mar se ne vzpostavljajo vse avtoritete ravno na tej relaciji; relaciji gnusnost dreka - očiščenje - korist? Mar se ne umešča oblast/gospodar vedno na mesto tistega, ki je zmožen očiščevanja, tako da lahko nato govorimo o »koristi oblasti/gospodarja«, zakladu jezika, kralja, države? Krščanstvo pozna Boga, ki je dober in ki ne izloča, je torej čist, nebeško čist. Podobno nam pravi Valentin, veliki mojster Gnose (v Kundera 2006, 240): Jezus je »jedel in pil, ni pa izločalk. Nebesa so torej kot prostor očiščjenja in očiščeno-sti, kraj, kjer »so telesa statična in stanovitna, da lahko ubežijo gnusu« (Miller 2006, 166). Gnus nam vzbuja golo življenje - gnus zavrača »juho življenja, prekipeljačo, kalno, blatno, mrzlo ali pa mlačno« (Miller 2006, 166). Odsotnost oporne točke, točke zatekanja, nenehen tek in vračanje, vsako kulturo bolj ali manj bega. Kultura tako potrebuje razne elemente, ki bodo to konfuznost dogajanja uredili, ustvarili predstavo o usmerjenosti; medicina, arhitektura, politična teorija, psihologija postavljajo stvari v red in ohranjajo »kategorično soglasje z bivanjem«. Estetski ideal slednjega je »le svet, iz katerega je drek izobčen in v katerem se vsi vedejo, kot da bi drek sploh ne obstajal« (Kundera 2006, 241). Postane jasno, da je »kategorično soglasje z bivanjem« sinonim za ideologijo; ideologijo, v kateri gospodar svojo moč črpa iz dreka in moči pretvarjanja tega. Pierre Legendre, francoski zgodovinar in psihoanalitik, je za državo oziroma patriotsko birokracijo pokazal, da »utrjuje svojo oblast na mitologiji, v kateri je država najvišji porok tako absolutne oblasti kot deviške čistosti, pri čemer se ta vpisuje kot antiteza umazanemu denarju (Legendre v Laporte 2004, 49). Tako se predstavlja kot očiščujoč mediator med različnimi družbenimi skupinami, neodvisna in čista, ki išče konsenz med različnimi interesi in tako zagotavlja red in družbeno čistočo - čista in očiščevalna. Država je utemeljena na nekakšni pravljici, ki so jo producirali buržoazni ideologi naravnega prava (in se ji je od takratnih pomembnih mislecev izogne le Machiavelli, ki prizna zgodbo zatiranja s strani Vladarja) in se »pričenja z naravnim stanjem (l'Etat de nature), nadaljuje z vojnim stanjem (l'Etat de guerre), da bi se nato umirila z družbeno pogodbo, skozi katero se porodi Država in pozitivno pravo« (Althusser 1991). Zgodba o Državi tako kot zgodba o Bogu prehaja

od prvotnega, čistega stanja (v krščanstvu raj), preko nemirnih časov (čas nestalnosti, konfuznosti, nedoločljivosti - gnusnega dreka) v nov red - nacionalno Državo in Nebesa. Kako se v tem polju obnaša kapitalizem, ki je, kot je predvideval Marx, prerasel v globalni kapitalizem in s tem za sabo pustil pešajočo nacionalno Državo? Vsi poznamo zgodbico o neodvisnem gospodarnem delavcu, ki je v zameno za opravljeno delo nudil delavcem hrano in tako prerasel v kapitalista. Takisto nam ta zgodbica prikriva prav drek, nestalnost, gnusnost, konfuznost, ki je spremljala prehajanje h kapitalistični produkciji in se izražala v ograjevanju, izsiljevanju, plenitvah, zatiranju. Kapitalizem je moral svojo gnusnost prikriti, ustvariti vsesplošno prepričanje o svoji čistoči, ki se danes razrašča kot ideologija postpolitike, fukuyamistični konec zgodovine in zmaga liberalnega kapitalizma, v katerem so, kot se je pokazalo na primeru trenutne gospodarske krize, umazani/nečisti le nekateri posamezniki, ne gre pa misliti, da smrdi celoten sistem.

... in zlato je gnoj

Kosovel nam v enem izmed dnevniških zapisov predoči prvotno zasnovo pesmi: »Zlata mrzlica/ljudje imajo zlato mrzlico Kapitalizem/Gnoj je zlato/Zlato je gnoj, ker ga zato uporabljajo/ Kultura(je čisto enako)dekla kapitalizma.« (Hladnik 2002.) Vidi-mo, da se Kosovelovo razumevanje giblje v polju kapitalistične proizvodnje in potrošnje; Kosovel pravzaprav pravi: »Smrdi po denarju«, v zraku je pokvarjenost - govori, po Laportu (2004, 47), kot »o buržuju govori državljan, ki je šel skozi ožemalnik diskurza Deviške države v pralnem stroju Komune«. V Kosovelovih besedah spoznamo diskurz reveža, ki pravi, da bogataš smrdi (po denarju). Pa vendar, mar ni v premnogh družbenih odnosih moč spoznati odnose gnusenja; očitno je, da imajo eni druge za drek, nesnago, odvečne in da vsaka skupina najde neko drugo, za katero lahko trdi, da ji je superiorna, v našem primeru čistejša, lepša. Spet se gibljemo okrog vprašanja moči - kot se Bog in angeli (če bi angeli imeli ritke, bi jedli torto, pa je ne) postavljajo nad nas, umazane smrtnike, se bogataš postavlja nad smrdljivo rajo in komunistični agitator nad pokvarjene kapitaliste. Dobimo verižno shemo izraženo z diskurzi: »diskurz bogataša, ki reveža povezuje s prostaškim, nizkotnim, skvarjenostjo, skratka z drekom, in diskurz reveža, ki v razkošju vedno sumi na neko skvarjenost in bogataša prepoznava po tem, da smrdi. Samo po sebi se razume, da ti isti, gospodarji in hlapci, na dva koraka zavohajo žida in izpričujejo skrajno iztjanjšanost voha, kadar je treba v temi po vonju prepoznati črnca.« (Laporte 2004, 48.) Ko postavimo trditvi (»gnoj je zlato« in »zlato je gnoj«) v luč zgodovinskih okoliščin, se kaže ta kot sestavni del genealogije marksizma - higieničarski klic, ki poziva k uporabi dreka, pravzaprav meri manko (ki nastaja zaradi neuporabe dreka) in agitira: »Konec pomanjkanja«. Kosovelovo nadaljevanje gre v to (marksistično) smer: je geslo reveža, proletarca, ki se mu bogataš upira (mu smrdi), hkrati pa verjame v očiščevalno moč (komunistične) države. Pa vendar priznajmo, da bi prav tako lahko bilo geslo kapitalista, ki se mu raja upira in verjame v očiščevalno moč svobodnega trga/nacionalne države. In razlog je preprost - ker razlike v odnosu do dreka ni. Laporte to »skupno trdovratno nagnjenje k rasizmu«, razlaga z učinkom vezi, »s katero ju kapital dobesedno ovije«. Komunizem in kapitalizem sta tako le dve plati istega kovanca, kovanca, katerega osnova je »kategorično soglasje z bivanjem«, zavračanje dreka. Razloge za nezmožnost uspeha komunistične/marksistične/socialistične in navsezadnje splošne »levičarske« ideje o odpravi razrednih razlik je torej potrebno iskati prav v odnosu do dreka. George Orwell v delu Pot v Wigan Pier spozna, da je prav gnus ovira za uspeh socializma in resna težava, v kateri tiči »resnična skrivnost razrednih razlik na Zahodu - resnični razlog za to, da zmore evropska ali buržoazna vzgoja, četudi se ima za komunistično, le s silnim naporom obravnavati delavca kot sebi enakovrednega. Ta razlog povzemajo tri grozne besede, ki jih ljudje dandanes uporabljajo zelo previdno /.../. Te besede so: nižji razredi smrdijo (Orwell v Miller, 2006, 355).

Družbeni red, ki bi želel z radikalnim rezom odpraviti razredne (ali druge vertikalne) razlike, bi torej moral občutno spremeniti odnos do dreka.

Družbeni red, ki bi želel z radikalnim rezom odpraviti razredne (ali druge vertikalne) razlike, bi torej moral občutno spremeniti odnos do dreka.

šok terapija

Irenej Jerič

Droga in Zakon

Rutina. To je beseda, ki po mojem mnenju izraža prevladujoče stanje duha glede tematike (prepovedanih) drog danes. Četudi morda o njih relativno pogosto razpravljamo, izmenjujemo mne-nja, dajemo predloge ter jih kritiziramo, pa vendarle večinoma, ne glede na to, koliko govorimo in argumentiramo, dosti novega ne povemo. Polemike, ki jih občasno zasledimo na televiziji, pre-beremo v časopisu in poljudnih priročnikih, s sabo nosijo pridih ponavljanja, kjer se na igrišču tekmovanja za resnico vedno zho-va soočita ista ideološka nasprotnika, dve ekipi, ki vedno znova preigravata dobro utrjene strategije, katerih vsebine narekujejo predpostavljena pravila igre.

Okrrog česa se namreč danes suče diskusija glede proble-matike drog? Za namen ilustracije tega specifičnega tipa polemike, si privoščimo majhno (in do določene mere nujno krivično) ste-reotipizacijo. Predstavljajmo si »običajno« skupino nasprotnikov prohibicije drog, ki potrpežljivo, argumentirano in upravičeno dokazujejo, da je prepoved v svoji osnovi kontraproduktivna, saj ljudi peha v ilegalizem, producira kriminaliteti (droge so predmet tolikšnega nasilja ravno zaradi svoje prepovedi), znižuje kakovost substanc (kar posledično vodi do smrti zaradi predoziranja) in hkrati dviguje njihovo ceno, uporabnike pa vnaprej stigmatizira kot bolnike in deviante. Hkrati tudi opozarjajo, da so podatki o škodljivosti drog, ki prepoved legitimizirajo, velikokrat utemeljeni na manipulacijah in netočnostih, kar med drugim tudi pomeni, da je prepoved postavljena arbitrarno. A kaj tolikokrat predstavlja zaključek tega argumenta o krivičnosti, ki jo vzpostavlja prepo-ved, kakšno obliko dobi poziv, ki sklene to prizadevanje za nekaj boljšega, če ne tiste dobro znane zahteve, ki danes predstavljajo prevladujoč izraz »upora« proti prohibiciji drog in se iztečejo v »zmagovit« slogan: »Legalizirajmo marihuano!« Ker marihuana nima takšnih negativnih in nevarnih učinkov, kot predstavljajo zagovorniki prepovedi, naj postane dovoljena, prepovedane pa naj bodo tiste stvari, ki so resnično škodljive za zdravje. Morda bi bilo namesto marihuane celo bolje prepovedati tobak in alkohol.

Vendar pa takšno pozicijo kljub vsej njeni navidezni progresivnosti vendarle obvladuje trdovratna rutinskost, saj argu-ment, postavljen na takšen način, ne le priznava, ampak tudi za-govarja načela, ki tovrstno prepoved na deklarativni ravni sploh vzpostavljajo. Njena rutinskost namreč izvira iz popolne odsotno-sti inovativnosti. Zahteva po osvobajanju izpod jarma zakonske prepovedi se namreč izreka prav v imenu tistega imperativa, ki podreja. In kaj je potemtakem ta imperativ, kje se v tej držji kaže njena reakcionarna naravnost?

Ta se razkriva prav v njenem popolnem pristajanju na pogoje argumentacije, ki jih vzpostavlja par medicinske in prava. Osnovno izhodišče je, da je družbo potrebno zaščititi (pred samo sabo). Treba je ugotoviti, kaj je dobro in kaj zlo, ter zadnje prepo-vedati, prvo pa spodbujati. In v družbi, kjer se človekovo zdravje vedno manj pojmuje kot pravica in vedno bolj kot dolžnost, je treba v imenu »napredka« (besede, ki je danes v dobrisni meri izgubila vsakršen smisel in teži le še k temu, da bi imeli več) družbo usmerjati, normalizirati, upravljati.

Najbolj očiten vidik upravljanja s populacijo predstavlja univerzalen zakonski predpis, ki meri na to, da neko stališče totalizira preko celotnega družbenega prostora. Gre torej za način, podrejanja vseh delov populacije pravilu, ki pa naj bi se dandanes od despotove zapovedi iz preteklosti razlikovalo po tem, da meri na dobro nas vseh. Ker pa je zapoved dobra, se moramo temu dobremu podvreči, delovati v skladu s imperativom, ki narekuje naše bistvo, izneverjenju pa naj ne sledi le duševna, ampak tudi dejanska krivda, saj ne grešimo le proti temu, »kar smo«, ampak tudi proti družbi, katere del naj bi bili.

Seveda pa zakon, čeprav univerzalno zajame vsakega, sam ni univerzalen, ampak partikularen. Zakon v ustaljenem ži-vljenju ni predmet mističnega razodetja Resnice, ampak nastopi kot rezultat družbenih bojev, je izid računa, kompromis, ki nastane kot posledica umanjkanja resnice: »Če bi obstajala absolutna pravičnost v tem smislu, v kakršnem se ponavadi sklicujemo na njen obstoj, če uveljavljamo določene interese na račun drugih, potem bi bilo pravo povsem odveč in njegov obstoj povsem ne-razumljiv.« (Kelsen, 2005) Zakon je zapovedovanje istega vsem, je forma gospodstva, ki narekuje obnašanje. In ker je danes postavljan kot tisto »dobro-za-nas«, je hkrati, in to še posebej velja za podro-čje drog, tudi forma paternalizma. Kot tak način izravnavanja nasprotujočih si mnenj, ki poteka v vakuumu resnice, pa je zakon tej resnici odtegnjen: »Pravilo, naj bo kakršno koli, samo na sebi ne more zagotoviti učinka resnice, saj ni nobena resnica zvedljiva na formalno analizo.« (Badiou, 2006)

Logika, ki se znotraj polemičnih soočenj glede prohibicije drog izkaže kot prevladujoča, je logika kalkulacije, postopek izra-čunavanja in uravnoteženja stroškov in koristi, računica tega, kaj lahko v imenu zdravja, družbenih norm in ekonomske menjave še sprejmemo in česar ne. Obe nasprotujoči poziciji se pravzaprav prepirata o tem, katera lahko bolje ustreže imperativu, kar pa ju seveda naredi za poziciji pogajanja, ki iščeta pravo vrsto paterna-lizma, pravo umestitev ločnice med tem, kar je lahko, in tistim, kar ne sme biti – vse, kar danes pravzaprav v resnici hočemo, je dober Gospodar.

Rutina današnje diskusije je rutina utečenosti v razpra-vo, ki se zadovoljuje z ujetostjo v željo po totalizaciji neke par-tikularne pozicije. Gre za naravnost, ki stavi na univerzalno

podrejanje imperativu zdravja (ki, čeprav se nas najbolj tiče, ni postavljen kot naš, ampak obči imperativ) ter produktivnosti in ki se sama podreja nujnosti obstoja izključujočega zakona. To je logika dobička, sledenja tistemu, kar prinaša najboljši rezultat (marihuana da, če ni preveč škodljiva), ter logika totalizacije pra-vila kot družbene resnice prek obvezujoče zapovedi, ki ne trpi drugega kot drugačnega. Pravzaprav je to argumentacija, ki za svoj predmet primarno sploh ne jemlje tega, o čemer se prepira (droge), ampak korist. Droga je zgolj spremenljivka v neskončnem zapovedujočem iskanju maksimalizacije zdravja, produktivnosti in objektivizirane »sreče«.

Bežna primerjava področja drog s področjem športa služi kot dobra ponazoritev simptomatične ujetosti diskusije o proble-matiki drog znotraj polemike, opredeljene z izračunavanjem še sprejemljive količine patologije. Mar tekača ob teku avtorizira kakšno pravilo? Ali se pri tej dejavnosti, ki ob sicer številnih pozitivnih učinkih nedvomno predstavlja tudi veliko tveganje poškodb, razvija razgreta diskusija o tem, če naj bo tek dovoljen? Kaj pa primer nezdravega prehranjevanja, avtomobilov, ki pred-stavljajo enega izmed ključnih elementov v tragični in banalni smrti prometne nesreče, in, če se zopet vrnemo na začetno tema-tiko, vprašanje kajenja? Kaj se tu ne razkriva neka posebna vrsta ozkogledne zamejitve, značilne za področje drog?

»Droge moramo proučiti. Droge moramo poskusiti. Ize-lovati moramo dobre droge – ki lahko povzročijo zelo intenzivno ugodje. Mislim, da puritanstvo, ki je v veljavi, kar zadeva droge - puritanstvo, ki implicira, da smo bodisi za bodisi zoper - napačen odnos. Droge so zdaj del naše kulture. Enako kakor obstaja dobra in slaba glasba, obstajajo tudi dobre in slabe droge.« (Foucault, 2007) Kakšna nezaslišana izjava, ki tako očitno razkrije to omeje-no rutino današnje diskusije o drogah, ki skorajda ne pozna drugih besed kot so odvsnost, propad, škodljivost, pravice in rehabilita-cija! Prepoved drog je Index Librorum Prohibitorum današnjega časa – ne beri knjig, ki kvarijo, ne jemlji drog, ki pogubljajo, ali pa nosi posledice svoje neposlušnosti. Svoboda je prek uokvirjanja tematike zreducirana na izsiljeno izbiro med vzdržnostjo in ka-znijo. Do Dobrega se namreč ne dokopljesh, ampak ti je »podarjeno« z ljubosumnim predpisom, ki ne trpi ugovora in ki mu ni mar za resnico situacije.

Mar ni že čas, da danes mišljenje prekine ta omejen pogled na tematiko drog, ki je dosledno zapisan negativiteti in argumentaciji, ki zna govoriti le z osiromašenim besednjakom prepovedi in medicine, pogled, ki drog v svoji binarni logiki ne zmore videti drugače kot znotraj dileme med nepotrebno grožnjo napredku in vprašanjem pravic? Mar ni smotno, da si človekovo bivanje enkrat končno upamo misliti še kje drugje kot le v podro-čju zakona, sponah stremljenja k zdravju ter nenehnemu prese-ganju samega sebe? Mar se človeka včasih ne poloti utrujenost, domala glavobol, ko se mora za to, kar hoče delati s seboj, vedno znova podvreči argumentu (zdravja, pravic), katerega izrekanje naj njegovi praksi podeli legitimnost? Ali nismo pri vprašanju drog že naveličani, do vrha siti figure Gospodarja, ki od nas ne-nehno zahteva upravičenje? Prav neverjetno je, kako je v dobi, ki razglasa človekovo svobodo, hkrati tako težko misliti njen osnovni vidik – odgovornost odločitve, ki si jo takoj prilasti zakon. Ali si mišljenje danes ne zasluži, da misli problematiko drog na novo, da se upira omrtvičenju rutine, ki tukaj mišljenju namenja le še vlogo tehničnega, da misli življenje, ki ni že vnaprej zaobseženo v togosti imperativa? Mar ni prva sprememba, ki jo je potrebno izvesti, v našem mišljenju samem?

ILUSTRACIJA Ana Baraga

Polona Jaunik

Polona Jaunik

Polona Jaunik

Polona Jaunik

Polona Jaunik

Polona Jaunik

Polona Jaunik

Polona Jaunik

Polona Jaunik

Polona Jaunik

Matija Potočnik Pribošič

Kaj sploh je

disidentstvo?

Opozicija

Človek proti sistemu: »man against The Man, man« Hlapec in njegova pravica. Kako je danes sploh možno nastopati proti siste-mu? Opozicija je danes organ oblasti, je torej disidentstvo doseglo svoje in postalo nepotrebno? Je danes sploh še možen disident? Disidentstvo nas najprej spomni na polpreteklo grožnjo totali-tarizma, ki jo kot družba še pomnimo, grožnjo, ki danes obstaja kot blokada vsake možnosti utopije, kot strašilo za um, opomin, naj se raje vzdrži mišljenja. Objube nekega drugega političnega toposa, sistema, ki bi bil drugačen, imajo danes vedno grenak priokus – zgodovina je pokazala, kako se udejanjajo pozitivne ideje pravičnosti – kot totalitarizmi. Zdi pa se, da je disidentstvo stvar skoraj izključno socialističnih režimov, in tako mora obstajati neka specifična poteza, ki je to omogočala. Komunitizem naj bi kot sistem pretendiral na vednost, kar pomeni, če ne pristajamo na končne rešitve (ki so stvar religije, ne pa misli), permanentno revolucijo vednosti, vedno kritiko vsega obstoječega, brez strahu pred posledicami. Disidentstvo je sicer bolj klavрно udejanjenje te teze, a za sistem, ki pretendira na vednost, nujno. V terminih teoretske psihanalize, ki je danes standardno orodje kritike, bi lahko disidentstvo označili kot histerično prevpraševanje Gospo-darja, da mu ukrademo kosček užitka, kar ga seveda ohranja kot Gospodarja, toda ni vsak histerik isti, nekateri gredo Gospodarju na živce – nekateri hlapci mislijo.

Kritika

Vsak je lahko kritik, tako se govori – globoko razsvetljsenska mi-sel, saj je kritika refleksija, premislek o nečem. Vsak lahko misli – kako torej, da rajši ne? Kantu ponuja dva razloga: lenobo in strahopetnost. Disidentstvo je obstajalo kot ideološka kritika, z da-našnjega stališča je torej več kot očitno, da v postideološkem svetu tega ne potrebujemo več, soočeni smo z golo objektivnostjo, dejstvi, golim »je« in zato potrebujemo zgolj strokovnjake, ki preučujejo naravne zakone prostega trga, ekonomija spada že skoraj pod naravoslovne vede, za družbeno kritiko pa najbrž potrebujemo biologe. Demokracija, osnovana na pojmu svobode precej smuljivo dvomi v dejansko svobodo ljudi, torej v mišljenje, vednost in delo-vanje, sledeč umu, pa kaj nam bo to, saj imamo trg, da je svoboden namesto nas. Cinizem kot obče stanje Duha, ideologija, ki se ne prodaja zgolj kot resnica ampak dejstvo.

Čreda

Zmagalo je ljudstvo, a je ostalo prav ista stara čreda domačih živali kot v socializmu, ves napredek pa je v tem, da so jo prej na pašo gnali z bičem, zdaj pa z golažem. Politika je mrtva in počasi dosega popolno ravnovesje. Nasprotja so pomirjena in najhujše nevarnosti preprečene, radikalisti pregnani, s tem pa tudi um. Umnost obstaja zgolj kot samoodprava neumnosti, kot mišljenje, ki gre do konca, kar pa v pop politiki, obsojeni na sredino, ni možno. Današnja »svoboda« je v nevednosti nujnosti – nevednosti svoje določenosti s kapitalom, krščanstvom, družino pravijo danes svoboda. Metafizika političnih pojmov ni izginila v nič, ideologija je zgolj poteptana v nezavedno, je nemišljena – Duh današnje dobe

Ljudje in zloglasna »Narava«

Še v začetku 12. stoletja se je Ganimed na Helenino zahtevo, da bi se ljudje morali zgledovati po heteroseksualnosti ptic, divjih zveri in živine, odzval z mislijo, da so ljudje odličnejši od živali in jih zato ne bi smeli posnemati: »Ljudje ne smejo posnemati ptic ali živine, ljudje imajo razum.« Obče sprejetej boginje Nature za zagovornici heteroseksualne plodnosti je imelo globok vpliv na razvoj moralne teologije v 13. stoletju. Prve definicije narave, ki so izključevale homoseksualnost, so torej nastale šele v 13. sto-letju in so se sprva samo neznatno nanašale na »naravo« celo v najbolj splošnem pomenu. Glosa ob Sentencah Petra iz Poitiersa navaja štiri pomene »naravnega«, zadnji med njimi je izrecno pretehtan tako, da izključi homoseksualno vedenje: »Včasih je naravno kaj, kar ni v nasprotju z običajem, na primer odnos moškega z žensko, »nenaravno« pa kaj, kar je v nasprotju z obi-čajem.« Ta način izključevanja gejevske in lezbične seksualnosti iz polja »naravnega« predvideva nekaj, kar je bil pripravljen pri-znati le malokateri poznejši teolog: da namreč krščanska družba enači »dobro« z »običajnim«. Sholastiki pa so bili po drugi strani prepričani, da statistični odklon ne more biti grešen, saj so stati-stično vzeto odkloni tudi junaštvo, svetništvo, odličnejši intelekt in celo spolna vzdržnost. Glede na vse rečeno je potemtakem »ne-naravno« tudi celibatistična duhovščina. Ampak seveda se, kako pripravno, določene ideje uporabljajo samo za določene sklepe z samo določenih zornih kotov. Temu lahko rečemo tudi ozkoujme. Pri izključevanju gejev in lezbijk pa je imelo odločilno vlogo tudi poznorimsko »naravno« pravo. Homoseksualno vedenje je

je neumen, svoboda neumnosti pa onemogoča svobodo nasploh. Družba znanja in babje morale brez vednosti.

Pod praznim praporom cinizma

Cinizem je stanje splošne odpovedi umu, privajeno nezaupanje v moč mišljenja; cinik ne verjame več, pa še vedno deluje kot da, ne verjame ne v alternativo ne svobodo, ujet v tej dolini senc, v kateri lahko edino z ubogljivostjo dosežemo čim večje zadovoljstvo svojega zagrenjenega življenja. Duh je starec in v svoji na novo doseženi nedoletnosti toži po starih dobrih časih, tudi nostalgija po socializmu si zasluži oznako buržuazne utopije.

Prijaznost

Cenzura je danes odvezana od ideologije, uma in postaja nepo-sredno in očitno vezana zgolj na interese. Javnost bralnega ob-činstva je povečana, toda ali smo v razsvetljenem obdobju? Ne, huje, nismo niti več v obdobju razsvetljevanja. Internet, svetla izjema svobode brez cenzure, seveda prostor neštetih neumnosti, a ravno zato tudi priložnost razsvetljenstva. Ostali smo brez ene-ga razloga neuporabe lastnega uma, strahu ostaja še neumnost, treba pa je dodati še tretjega – prijaznost. Prijaznost je postala določilo Duha, topel objem sprejemanja drugega, ki pa ravno ni nikakršen odnos, je puščanje v biti drugosti, soobstoj v toleranci, kjer se naše poti srečujejo le občasno in brez vsake nujnosti, kot da živimo v različnih svetovih brez medsebojnega vpliva; alienacija v najslabšem pomenu. Prijaznost kot prava, avtentična in neumna, dediščina krščanstva.

Humanizem ima smisel

Um je delo subjekta in zgodovina bi lahko potekala umno zgolj prek umnih institucij, ki bi osmišljale in določevale svoj tok na-prej, toda institucije niso umne, njihovi principi ostajajo princi-pi Mesa, nezavedni, ne-umni, tako jih namesto svobode določajo kontingence sveta. Nadjaz, družina, nacionalna država, cerkev, svobodni trg, vse institucije že zdavnaj prepoznane v svoji za-starelosti, svoji neprimernosti za umna bitja (da o rtvs sploh ne govorimo), pa vendar vztrajajo v svoji stalnosti, globoko vkopane v tleh Tradicije. Tradicija, ki je še posebej zaznamovana s preo-stankom krščanstva, njegove neposrednosti in dualizmov. Postalo je očitno, da bog ni čakal niti tri dni in je vstal od mrtvih že na dan svoje osmrtnice, od takrat blodi naokrog kot živi mrlič, ki vsakemu umnemu bitju smrdi že na daleč. Še posebej bog post mortem se izkaže ne za velikega Drugega, ampak malega, object petit a Duha, kot neumnost z dovolj veliko maso, da naddoloča Duha kot celoto. Religioznost ljudi se je s smrtjo Boga zgolj spre-menila v še hujšo obliko: ljudje so poduhovljeni. Vsak bog je bog Mesa, um pa zahteva kaj sublimnejšega. Kako je torej možno disi-dentstvo? Kot kritika neumnosti, predvsem neumnosti institucij, organov zadolženih za smisel. Smisel ni neka stvar, ki jo nosimo s seboj v žepu, niti nekaj, kar lahko kar tako zatrdimo, pač pa delo, proizvod, kreacija. Človek je individuum, umno bitje, oseba – ne rojen, ampak proizveden, in če naj ima humanizem smisel, si ga mora proizvesti sam.

komentiral tudi Albert Veliki. Njegovo pisanje kaže na določeno zmedo in izdaja njegovo nedoslednost glede »naravnosti« homo-seksualnih dejanj. Obsodil jo je kot najhujši spolni greh. Ponudi pa nam tudi nasvet za zdravlilo: »sodomit« naj bi »ozdravel«, če si na anus nanese dobro zmlet prah iz sežganih dlak z vratu arabske živali, ki jo Albert Veliki imenuje »alzabo«. Tukaj pa se skrivra velika ironija: alzabo je v bistvu arabska beseda za hijeno (te pa so takrat poleg zajcev opisovali kot živali, ki se pogosto vedejo homoseksualno). Moralno avtoriteto »idealne« narave pa je utrdil in v mnogih pogledih do konca razvil Albertov najslav-nejši učenec, sveti Tomaž Akvinski. Njegova Summa theologiae ali Teološka suma je trajno in dokončn uveljavila »naravno« kot preskusni kamen rimskokatoliške spolne etike.

V večini primerov je bil brezpogojno prepričan v mo-ralno in intelektualno večvrednost ljudi v primerjavi z živalmi, ko pa je razmišljal o človeški seksualnosti, se je vedno znova vračal k živalskemu vedenju kot k dokončnemu razsodniku. V »naravni« etiki seksualna svoboda ne bi smela biti nič bolj nesprejemljiva, kakor npr. požrešnost, ki tudi odstopa od do-mnevno »naravn« težnje živali, da bi jedle samo toliko, kot je nujno za njihov obstoj. Če na to gledamo s tega vidika, Akvinski homoseksualnosti ne bi smel pripisovati prevelikega negativnega pomena, vsekakor ne večjega, kakor ga lahko požrešnosti. Po homoseksualni spolnosti ali prešuštvu namreč ni nezakonskih otrok, ki bi trpeli, kakor se to lahko zelo hitro dogodi pri hete-roseksualnih prešuštvih ali odnosih, tako bi to moralo veljati za veliko manjši prekršek. Toda Akvinski je živel v toku svojega časa, in ni zmoget zaobiti morale in njenih teženj v 13. stoletju.

Sandra Ocepek

Množični samomor: zadnji stadij obupane množice?

73 let pred našim štetjem: samomor Judov na gori Masada, 960 mrtvih. 1945: napad ameriških čet na Okonawo (Japonska), ob katerem ogromno branilcev namesto predaje stori samomor, 1000 mrtvih. 1987: Jonestown (Gvajana), kjer pripadniki verske sekte Tempelj ljudstva pod vodstvom Jima Jonesa storijo samomor, 913 mrtvih. 1997: pripadniki sekte Kult nebeških vrat storijo samomor, ob veri v novo življenje, ki jim ga bodo omo-gočili vesoljci, ki prihajajo po njih, 39 mrtvih. Letos spomla-di: množični samomori kmetov v Indiji, ki zaradi neznosnih življenjskih razmer ne vidi-jo izhoda: več kot 1.500 mrtvih.

Človek je edina žival, ki je uspeła nadvladati svoje nagone in sprejemati odločitve, ki lahko temeljijo predvsem na razumskem odločanju. Kljub temu pa je pojavov, ko bi človek deloval povsem proti enemu izmed svojih temeljnih gonov, malo. Naš organizem je gensko programiran tako, da delujemo v skladu s t. i. nagonom preživetja, ki poskrbi za to, da se v življenjsko nevarni situaciji človek maksimalno bori za svoje preživetje. Kako in zakaj je po-temtakem pojav samomora tako pogost? Kje iskati razloge, ki ljudi pripeljejo do tako ultimativnih dejanj? In predvsem, kaj botruje temu, da se samomora poslužujejo množice?

Samomori se smatrajo za množične, kadar se ubije večje število ljudi naenkrat iz (pretežno) enakega vzroka. Kljub različnim variacijam posameznih primerov osnovni potek dogodkov ostaja isti. Začne se z osebno stisko (ekonomsko, socialno), ki iz-vira iz družbe. Stisko s pridom izkoristi neka avtoriteta, ki pod

svoje okrilje zbere ljudi v stiski. Avtoriteta je lahko en človek ali pa organizacija, ki se ponavadi ponaša z izjemno karizmatični-mi voditelji. Ti uporabljajo različne mehanizme (indoktrinacija, manipulacija), s katerimi ljudi pripravijo do ekstremnih dejanj. Raziskave pa so pokazale tudi pogostejše izražene določene oseb-nostne značilnosti ljudi, ki so nagnjeni k samomorilnosti.

Kriza

Povod, ki nekoga pripelje na pot samomorilnosti (individualne ali skupinske) je osebna stiska, ki ponavadi izvira iz širšega okolja. Ko se na primer poslabša ekonomska situacija v neki državi, se posledično poveča število samomorov.

Kriza je pogosto ekonomskega vzroka. Revščina je tudi v sodobnem svetu pereč problem. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je lani pri nas 12,3 odstotka ljudi živel pod pragom revščine. Globalna gospodarska kriza je sprožila porast lakote v svetu, ki je dosegla najvišjo stopnjo v zadnjih štirih dese-tletjih, v nedavno objavljenem poročilu ugotavljata Organizacija za prehrano in kmetijstvo (FAO) in Svetovni program za hrano (WFP). Lačnih je dobra milijarda ljudi oziroma šestina svetovne-ga prebivalstva. Glede na trenutno ekonomsko situacijo v svetu je upravičeno pričakovati tudi večjo samomorilnost. V zadnjem letu pa poleg visoke stopnje individualnih samomorov lahko zas-ledimo tudi več pojavov množičnih samomorov. Razlogi zanje izvirajo iz ekonomskih vzrokov. V Indiji so se kmetje množično zadolževali pri posojilodajalcih. Ti so jih uspeli prepričati, da je takšno ravnanje za njih dobro. Pa vendarle ni bilo. Ko je prišla slaba letina in leto za njo še ena, zadolženi kmetje niso imeli denarja za vračanje dolgov. V obupu jih je tako na tisoče storilo samomor. Vendar prav v tem primeru in tudi v vseh ostalih ne gre le za ekonomsko krizo. Gre predvsem za pomanjkanje zna-tnja, izobrazbe, posledično pa tudi za pomanjkanje sposobnosti za reševanje težav. Pomanjkanje pa ni le stvar posameznika, tem-več predvsem težava sistemskih omejitev in rezultat družbenega kaosa. Tako ljudje pristanejo na družbenem dnu, rešitve pa niso sposobni niti oziroma jo iščejo na nepravilen način.

Nujno je spregovoriti tudi o nepravilnem ustroju druž-be. Dejstva so zelo jasna. Ljudje preprosto niso zadovoljni. V vseh družbah, predvsem pa v zahodni, se izgubljajo temeljne vrednote, ljudje zaradi »sodobnega« načina življenja postajajo globalni ro-boti, izgublja se pomen individualnega mišljenja, tempo življenja nam več ne dopušča zadovoljstva v majhnih stvarih. Ljudje tako iščejo alternative svojemu nezadovoljstvu. Hočejo nekaj več. Po tem principu hitro pristanejo pod okriljem različnih okultnih skupin z zelo ekstremističnimi idejami.

Osebnepredispozicije

Seveda pa ne gre pozabiti tudi osebnostnih predispozicij. Določeni ljudje so bolj dovzetni za samomor, manipulacijo in konformi-zem. K samomoru so bolj nagnjeni mlajši, ekstravertirani ljudje. Pri teh ljudeh opazimo večjo podvrženost avtoritetam in nagnje-nost h konformizmu. Corsinijeva Psihološka enciklopedija (1984) konformizem opredeljuje kot »soglasje v neki potezi, stališču ali vedenju, ki temelji na pripadnosti skupini« (po Pečjak, 1995). Kon-

formizem je posledica socializacije in je nujen za medsebojno komunikacijo. Toda mnogi ljudje se vedejo konformistično tudi takrat, kadar razmere tega od njih ne zahtevajo, celo takrat, kadar takšno ravnanje škoduje njim samim.

Zelo zanimiva eksperimenta pri preučevanju konformiz-ma sta izvedla Salomon Asch in Stanley Milgram. Prvi je izvedel serijo poskusov, v katerih je dokazal močan vpliv skupine na mi-šljenje njenih članov. Govorimo torej o izgubljanju individualne identitete. Poskus je potekal nekako takole. Petim poskusnim ose-bam so pokazali na prvem listu eno črto, na drugem pa tri črte, od katerih je bila ena očitno enako dolga kot tista na prvem listu. Naloga je bila preprosta: določiti, katera izmed treh črt je enaka prvi črti. V prvem primeru nihče od udeležencev ni imel težav z reševanjem naloge. V drugem primeru pa so bili štirje od petih udeležencev dogovorjeni, da odgovorijo narobe. Zanimalo nas je, kako bodo ti udeleženci vplivali na petega. V 35 odstotkih prime-rov je peta oseba podala enako napačen odgovor kot prejšnji štirje. Nekateri osebe niso nikdar potegnile z množico, druge vedno. Eksperimentator je ugotovil, da konformnost posameznika raste z velikostjo skupine. Govorimo torej o fenomenu množice, ki ga srečamo tudi pri skupinskih samomorih. Znanstveniki ugotavljajo, da je tudi samomor najzljivji. T. i. čredni nagon je tisti, ki v mno-žici še dodatno spodbudi ljudi k skupinskemu samomoru. Stanley Milgram je izvedel eksperiment, s katerim je preučeval ubogljivost posameznika od avtoritet. Preizkus so sestavljali eksperimentator (avtoriteta), učitelj (preizkušanec) in učenec (lažni preizkušanec). Naloga učenca je bila učenje besed na pamet. Naloga učitelja pa kaznovanje učenca za napake z elektrošokom. Z vsako učenčevo napako se je jakost toka povečevala. Seveda so bili učenci le igralci, učitelji pa tega niso vedeli. Med učenjem je tako začel učenec ob elektroških glasno protestirati, jasno je bilo, da je njegovo življe-nje zaradi vedno močnejših šokov (na videz) ogroženo. Rezultati so bili sledeči: 62 odstotkov ljudi je bilo pripravljenih mučiti drugega človeka do konca. Če je bil v sobi še en »mučitelj«, se je odstotek dvignil na 90. Če je eksperimentator zapustil prostor, se je ta odsto-tek zmanjšal. Kadar je bila »žrtev« v isti sobi kot mučitelj, je nada-ljevalo samo še 40 odstotkov preizkušancev, če se je žrtev dotikala roke mučitelja, je nadaljevalo le še 30 odstotkov preizkušancev.

Oba eksperimenta očitno pričata o tem, kako konformno in ubogljivo bitje je človek in kako hitro lahko okolje drastično vpliva na nas. Hkrati predstavljata del odgovora na vprašanje o tem, kako je sploh mogoče, da en sam človek prepriča množice v ravnanja, ki jih peljejo v lastno pogubo.

Pri samomorilnih ljudeh je opažena tudi povečana mo-žnost identifikacije z voditelji oziroma drugimi dominantnimi osebami. S to osebnostno lastnostjo lahko bolje razložimo poslu-šnost žrtev v Jonestownu, kjer so množice slepo sledile Jimu Jone-su, ali pa primer Kult nebeških vrat, kjer se prav tako srečamo s karizmatičnim, dominantnim vodjo. Pri ljudeh s suicidnimi nagnjenji je prisotna šibka samokontrola. Ta lastnost se povezuje z ubogljivostjo, saj ljudje s šibkejšo samokontrolo lažje zapadejo pod vpliv nekoga drugega.

Karizma

Kot že omenjeno, je precej ljudi k samomoru vodil en sam člo-

ILUSTRACIJA Ana Baraga

vek, človek z »vizijok«, odrešitelj. Govorimo o osebni karizmi, ki je spodbudila množice k slepi hoji za voditeljem.

Karizma je osebnostna lastnost (lahko tudi pridobljena), ki odlikuje ljudi z močno vizijo, dobrimi govorniškiimi sposob-nostmi, predvsem pa posameznike z zelo dobro razvitim čutom za ljudi. Karizma je tako sama po sebi zelo vrla in uporabna lastnost, vendar so jo in jo še vedno nekateri posamezniki upora-bljajo za manipuliranje, zavajanje in izkoriščanje ter doseganje lastnih, škodljivih interesov. Zgodovina opiše precej takšnih ljudi z Adolfom Hitlerjem na čelu.

Manipulacija in indoktrinacija

Manipulacija v socialnem smislu pomeni pridobivanje kontrole oziroma socialnega vpliva nad ljudmi, z metodami, ki jih lahko označimo za nepošteno. Pomeni tudi to, da s tehnikami, kot so močne retorične in voditeljske spretnosti, želimo spreminjati mišljenje drugih, ga prilagoditi lastnemu oziroma takemu, ki bo ustrezalo našim interesom. Manipulacija je pojav, s katerim se praktično srečujemo na vsakem koraku. Mediji, oglaševanje, poli-tika, pravzaprav vse okoli nas deluje po načelu manipulacije. Če smo samo malce pozorni, opazimo, da nas na vsakem koraku, ob vsem, kar počnemo, napadajo oglaševalska podjetja, ki nas hočejo prepričati, da je prav njihov proizvod za nas nujno potreben, okupirajo nas s tem, kakšen mora bit naš videz, kako moramo razmišljati, kako moramo živeti ... Kritično je predvsem to, da so njihova ciljna publika mladi, za tovrstne pritiske najbolj dovzetni ljudje, ki jim z vcepljanjem mišljenja, ki ni prav nič intelektualno naravnano, zavirajo socialni razvoj v osebo, sposobno kritičnega individualnega razmišljanja. . Ne gre samo za porast usmerje-nosti v potrošnjo, za globalni materializem, gre za precej bolj zaskrbljujoč učinek: izgubljanje vrednot. Mark Bauerlein v svoji knjigi Najbolj neumna generacija med drugim piše tudi o tem, kako mladi v Ameriki ne poznajo nekaterih najvidnejših domačih politikov, malodane vsi pa vedo, kdo je Snoop Doog. Prav s takimi pojavi pa je tudi lažje pojasniti suicidno reagiranje množice: na-ravnost družbe vedno bolj zavira individualno mišljenje, ljudje vedno bolj pogosto zapadajo pod vpliv avtoritete nad njimi, ta pa je lahko tudi ekstremno slab.

Indoktrinacija je mehanizem, ki je zelo podoben mani-pulaciji. Bistvo indoktrinacije je v ponavljanju sporočil in priča-kovanju pravičnih odgovorov nanje. Pogosto so pravilne reakcije nagrajene, nepravilne kaznovane. Indoktrinacija je še posebej uspešna, če je oseba ali neka populacija izolirana od ostalega sveta. Že Goebbels je poudarjal moč nenehnega ponavljanja. Znan je njegov rek: laž, ki se ponavlja, postane resnica. Osgood (1964) je ugotovil, da s ponavljanjem spoznavna komponenta oslabi (pojavo pravimo semantično nasičenje), vedenjska pa se okrepi. To v praksi pomeni, da smo na že večkrat slišane besede hitreje pripravljeni reagirati brez nekega tehnega premisleka, kaj po-menijo. Po načelu indoktrinacije se »vzgajajo« tudi verski ekstre-misti, ki za ideologijo tvegajo lastno življenje in življenje mnogih udeleženih v napadu. Gre torej za politično ideologijo skrajnežev, ki pod svoja okrilja vzamejo ogromno mladih z dna družbene lestvice. Začne se urjenje, pranje možganov. Pa ne le tam, dogaja se v vseh sistemih. Tako ali drugače.

Zato je na vsak način hotel najti filozofsko opravičilo za dejstvo, da se homoseksualnost klasificira kot greh, ki je posebno pokvarjen in vreden moralne obsodbe. Hkrati se je – in zato ga cenimo – zavedal pomanjkljivosti takšnih argumentov in se je zato sam začel spraševati o drugačnih primerih »napačne rabe«: ali je na primer greh, če človek hodi po rokah, ko pa je »narava« jasno temu namenila noge? Ali je s stališča morale narobe, če uporabimo noge za kaj, kar sicer počnemo z rokami (na primer za pritiskanje z nogami na orgelske pedale)? To težavo je zaobšel s spremembo izhodišča, ki zdaj pravi, da greha ne predstavlja na-pačna raba organov, temveč dejstvo, da je med homoseksualnim dejanjem preprečeno razmnoževanje človeške vrste. To mnenje potemtakem temelji na izhodiščni etični premisi, ki pravi, da je razmnoževanje človeka najvišje možno moralno dobro – kar pa je sicer denimo izrecno zavračal sveti Avguštin, . ravno tako pa je to v nasprotju celo z učenjem Akvinskega samega. Kajti če dobro premislimo, ima potemtakem tudi nočni izliv semena po-doben učinek kot homoseksualnost, saj enako preprečuje razplod človeške vrste. Toda čeprav se tudi tako zapravlja seme, je to po Akvinskem brez greha in celo posledica »naravnih« vzrokov. In kaj lahko torej rečemo o prostovoljnem devištvu, ki so ga imeli za izjemno krepostno?

Akvinski zaključí z grehí zoper »naravo«, ti pa so: ma-sturbacija, spolni stik z živaljo, homoseksualni spolni stik in neprokreativni heteroseksualni koitus. Pozneje je priznal, da niso »nenaravni« le vsi seksualni grehí, temveč grehí vseh vrst. »Naravno« je tu pravzaprav »moralno« in z dokazovanjem, da so homoseksualna dejanja nenaravna, zato ker so nemoralna, se

milo rečeno samo vrtno v krogu. V nadaljevanju pa lahko pri Akvinskem pridemo do zanimivih odkritij. Za homoseksualca je lahko njegovo občutenje povsem »naravno«, kajti ta »defekt« ima že od prej v svoji »naravi«. Tukaj z defektom ne misli na kršitev »naravnih zakonov«, temveč nam raje da naslednji sli-koviti primer: homoseksualnost primerja z vročo vodo. Čeprav ta ni »naravno« vroča, je zanjo v določenih okoliščinah docela »naravno«, da postane vroča. In čeprav za ljudi na splošno ni »naravno«, da so homoseksualci, pa je za nekatere posameznike to povsem »naravno«. S tem pa Akvinski ne misli, da gre pri ho-moseksualcih za moralno manjvrednost, kajti za ženske recimo meni, da so nekakšni »defektni« moški; ženska je spočeta samo, če je v semenu prišlo do okvare. A kljub temu žensk ali njihove-ga vedenja nima za moralno manjvrednega. Homoseksualnost in ženskost sta tako po Akvinskem stanji, ki sta za določene posameznike povsem »naravni«. Meni pa tudi, da ima vse, kar je »naravno«, svoj namen, in ta namen je dober. Kajti ta prihaja od Boga, ki vse giblje. Kar je smoter naravnih stvari, samo po sebi torej ne more biti slabo, kajti, kar je od Boga, je naravnano k smrtu. Ker se tako ženskost kot homoseksualnost pojavita pri določenih ljudeh »naravno«, ni ne eno ne drugo samo po sebi slabo in oboje mora imeti svoj namen. Na koncu Akvinski prizna, da je podlegel lastnemu času in njegovim moralnim težnjam oziroma naziranjem. Argumenta, ki bi dokazoval ali potrdil, da je homoseksualnost bolj »resen« greh kakor prenajeданje, ni na-šel, priznal pa je tudi, da je homoseksualno pozešenje posledica »naravnih« okoliščin. Vedenje, ki iz njega izhaja, zato ni le brez krivde, temveč je »dobro«. V bistvu je menil, da so homoseksual-

na dejanja nenaravna pregreha, zato ker so živalim tuja. Sledil je torej idejam in predstavam zooloških misli svojih sodobnikov.

Sovražni govor pod krinko “nature”

Dobili smo bližji vpogled v zgodovinska dogajanja in premike, tako v tiste na splošno družbene kakor v tiste, povezane z re-ligijo, ki nam vseeno lahko dajo določene ideje in predstave o tem, kaj se je nekoč zgodilo in se danes nadaljuje. To rezultira v razširjenih idejah o tem, kaj je »naravno« in kaj ni, in to kljub vsemu znanju in napredku stoletij, ki so minila od »temnega« srednjega veka. Temu se pa praviloma dela krivica, vsaj njegovi prvi polovici, ko so bili ljudje dejansko večinoma zelo odprti src in glav. Ko so še živeli svobodno, tako kot so hoteli. Toda Cerkev je prevzela samo določene ideje tistega časa, obdržalo se je prepričanje, da gre pri homoseksualnosti za greh in za nekaj, kot že tolikokrat povedano, »nenaravnega«. Od druge polovice 12. stoletja se je torej nekaj prelomilo, zavelo je strupeno sovraštvo, ki se je kazalo v literaturi ter v teoloških in pravnih spisih. Vzroka ni mogoče razložiti, razen posredno: križarske vojne pro-ti nekristjanom, preganjanje in izgon Judov, vzpon inkvizicije itd. Ničesar ni mogoče trditi z gotovostjo. Lahko pa potegnemo vzporednice do današnjega časa, ko se nekateri obnašajo, kakor da so edini razsodniki o tem, kaj je »naravno« in kaj ni. Zraven se vedno vpleta Boga, zraven se vsakič omenja prokreakcija in vedenje živali. Kot da se od poznega srednjega veka nismo z novimi spoznanji premaknili niti za ped. V imenu Boga in – še huje –zaščite otrok ter svetosti družine se takšne dezinformacije

zlorablja in izkorišča zato, da se odrine na družbeno margino ljudi, ki čutijo po svoje in ki živijo, kakor čutijo. In imajo poleg vsega tudi otroke, ki jih svetohlinski »zaščitniki« baje želijo za-ščititi, a jih potiskajo v brezno zakonske nezaščite, diskriminacije in neenakosti. Če bi resnično želela zaščititi otroke in družino, bi Ljudmila Novak, poslanka NSi, dvakrat premislila, preden bi širila nebuloze in sovraštvo prek medijev. Tako je pri nas je poli-tikom dovoljeno vse, predvsem se pa ne sankcionira sovražnega govora. Lahko smo veseli, da imamo sicer v zadnjih letih dobre varuhe človekovih pravic. Matjažu Hanžkusledi Zdenka Čebašek Travnik, ki se enako dobro zavzema za pravice ljudi in obsoja vsakršno obliko homofobije in sovražnega govora proti gejem in lezbijkam ter njihovim družinam. Novakovo sem sicer izpostavi-la, ker spada pod aktualne dogodke trenutnega časa, toda na žalost obstaja še veliko primerov podobnega verbalnega nasilja, ki je po ustavi nezakonito. Sovražni govor se torej dopušča pod krinko »nature« in njenih zakonitosti. Določeni posamezniki in struje pa so prepričani, da točno vedo, katere so te zakonitosti, ki ne smejo odstopati od njihovih natančno in ostro začrtanih meja. Človek ne ve, kaj je bolj zaskrbljujoče: da nekdo takšne neresnice in sovraštvo širi, da koristi sebi in »svojim«, ali to, da nekdo resnično verjame v njihovo pravilnost. Edina stvar, ki nas lahko reši pred vzponom nevarnih, ozkoumnih, premalo izobraženih, samooklicanih kvazistrokovnjakov za družino, veselje in sploh vse tipa Aleš Primc, je ozaveščanje in izobraževanje ljudi, vsa-kega posameznika, tudi vas, ki berete ta članek. Kajti mi vsi smo ta famozna družba, ki baje še ni dovolj strpna, da bi »dovolila« gejem in lezbijkam imeti otroke in družine, ki že obstajajo.

FOTOGRAFIJA Anže Pintar

Tjaša Zajc

Samskost: prednost, problem, izbira, odločitev?

»Ne, še kr nima tipa. Pa sej, a je to kej presenetljivga? Ma sej lej ... Sej jih je ful. Tut en kolega je šel z bejbo narazn že, pismo, po mojem je več kot pol leta nazaj. Pa zaenkrat še nima druge. Tut drgač, tam, v pisarni, kjer delam vsake tolk časa, jih je ful. Samskih.«

Samskost ni nič novega. Obstajala je skozi vsa zgodovinska obdobja, vendar pa je bila vedno malce čudno interpretirana. Bodisi so bili samski čudaki ali tisti, ki se niso vklopili v prevladujočo sceno zaželenega stila življenja, pravi sociologinja z Oddelka za sociologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani dr. Milica Antić Gaber. Zadnje čase postaja v določenem obdobju zaželen stil življenja. Predvsem v obdobju mladosti, ki se podaljšuje do 30. leta in še čez.

Družbeno dojemanje samskosti

Čeprav se danes družbene vrednote spreminjajo in je več stvari sprejemljivih kot včasih, obstaja v družbi veliko tradicionalnih pričakovanj in vrednot, ki se jih ne zavedamo nujno. Sploh ko pridemo do teme samskost. »Ves čas se soočamo s pričakovanji in pritiski, da si mora vsakdo najti svoj par. Ne zavedamo pa se, da so ta pričakovanja pravzaprav rezultat delovanja nekaterih stereotipov in tradicionalnih vrednot, ki so za nekatere funkcionalna. Saj če je nekdo samski, ne odigra pričakovane vloge v svojem

življenju, predvsem so tu pod pritiskom pričakovanja o materinstvu ženske.« pravi profesorica Antić Gaber. Doktorski študent in raziskovalec na istem oddelku Iztok Šori pripravlja disertacijo na temo Družbeni in individualni konteksti oblikovanja samskosti kot stila življenja v Sloveniji. Med drugim ugotavlja, da »morajo samski svoj status vedno opravičevati navzven, medtem ko nekomu v družini nikoli ni treba razlagati, zakaj ima družino, zakaj ima partnerja. Samski pa morajo – srečni ali nesrečni – vedno utemeljevati, zakaj, zakaj pa še nimaš ...«

Posameznikovo dojemanje samskosti

»Družba od posameznika pričakuje, da bo živel v paru, zato posameznik nasprotno lahko dojema sebe kot neuspešnega, kot problem, če nima partnerja,« pravi Iztok Šori. Dojemanje takšnega statusa pa se nedvomno spreminja skozi posameznikovo starost. Po mnenju Gabrove je samskost med mladimi zaželen, ker to obdobje dojemajo kot čas realiziranja svojih življenjskih potencialov. V srednjem življenjskem obdobju je lahko za moške velik plus biti samski, saj so dojeti kot svobodnjaki. Ženski pa tiktaka biološka ura in jo z vseh strani opozarjajo, naj si najde partnerja. Seveda je pri dojemanju in sprejemanju samskosti pomembna tudi posameznikova osebnost. »Najosnovnejše raziskave o dimenzijah/tipih osebnosti pravijo, da obstaja tako imenovana ekstravertirana osebnost v nasprotju z introvertirano osebnostjo. Gotovo oseba, ki je bolj introvertirana, tudi lažje sprejme samskost ali se celo odloči za samskost. Oseba, ki je ekstravertirana je tudi težje sama, teži k temu, da je v družbi, medtem ko je introvertirana bolj sama sebi zadosti,« je pojasnila izredna profesorica za občo psihologijo na FF Darja Kobal Grum.

Samskost kot izbira

Od tega, kakšen človek je, je odvisno, ali bo samskost dojemal kot uspeh ali neuspeh. Iztok Šori omenja, da je samski pogosto stere-

otipno označen kot neprilagodljiv individualist ali celo egoist, kot nekdo, ki niti ni sposoben živeti v paru. Včasih si tako ljudje želijo poiskati spremembe, kar pa je težko, vendar ne nemogoče. Čeprav je osebnost ena trdnjših človeških lastnosti, ni nespremenljiva, pravi Kobal-Grumova: »Osebnost ni nekaj, kar bi bilo izključno določeno. Je pa ena najbolj trdnih konstant v posameznikovem življenju. Lastna motivacija, želja, volja, da bi se nekaj spremenilo, so odločilnega pomena. S samodejavnostjo torej lahko povzročimo spremembo pri sebi.«

Ko govorimo o samskosti kot izbiri, ni pomembno le, ali si človek tega želi ali ne. Antić-Gabrova pravi, da je zaželeno samsko življenje predvsem stvar srednjega, oziroma višjega srednjega razreda. Takrat ima posameznik zagotovljeno ekonomsko stabilnost in si lahko privoščiti biti sam. Obstajajo tudi novi trendi: da imata moški in ženska otroka in živita na različnih lokacijah. Ne ustvarjata skupnega gospodinjstva, ampak živita vsak v svojem stanovanju, otrok pa se giblje med lokacijama, ki niti ni nujno, da sta v istem mestu. Iztok Šori pri tem omenja študije iz tujine, ki posebej izpostavljajo samske ženske, ki so že bile v zvezi. Po ločitvi so se odločile, da želijo ostati samske prav zaradi upiranja pričakovanega modela, kako naj bi ženska delovala v družbi.

O »ekonomski dostopnosti« samskega statusa pa še to: po anketi, ki so jo opravili pri študentski organizaciji Univerze v Ljubljani, naj bi 57 odstotkov mladih med 25. in 35. let živel pri starših. Šori: »Če hoče človek v Ljubljani imeti stanovanje, živeti sam, mora imeti samo za to vsaj 600 evrov. Kar je pri nas lahko že normalna plača.« Zadnji podatki so skoraj dovolj, da sodimo, v kolikšni meri je družba prijazna do posameznikove samostojnosti in samskega življenja.

Občasno začasno stanje

Obstaja več vrst samskosti. Bodisi je to samskost pred prvim partnerjem bodisi so to ponovno samski, ločeni, samski po smrti partnerja, samske matere in stereotipni »singles«, kot jih prika-

zujejo Sex and the City in podobni produkti ... Šori še pojasnjuje, da danes govorimo o serijski monogamiji, saj je pogosto, da imajo ljudje v življenju več resnih zvez, ki jih dopolnjujejo obdobja samskosti. »Ni pa pri nas empiričnih raziskav, da bi rekli, koliko samskih hrepeni po partnerju,« dodaja.

Tako Antić-Gabrova kot Šori se strinjata, da tudi samski svoje stanje dojemajo kot nekaj minljivega. Takšno mišljenje spodbujajo tudi različna literatura in mediji: »Največ knjig na temo samskosti je, kako najti partnerja. Kako preživeti kot samski. Smo pred kontradiktornimi stališči. Na eni strani mediji častijo samskost kot neko strašno svobodno stanje, ki omogoča številna potovanja, spoznavanje novih ljudi, več seksualnih odnosov, skratka vznemirljivo gibanje med neskončnimi možnostmi izbiri, ki naj bi jih takšno življenje nudilo. Po drugi strani pa so ti isti aterji, ki naj bi bili prepričano samski, nenehno na lovu za partnerjem, ki ga, oziroma jo v »happy endu« tudi najdejo. Podobno je tudi v literaturi na temo samskosti, kjer najdemo največ priročnikov, kako najti partnerja, v zadnjih letih tudi, kako preživeti kot samski. V bistvu so samski nenehno pod pritiskom, da se prilagodijo kulturi parov, saj samskost očitno ne velja za polnovreden način življenja, ampak za prehodno stanje.«

V mnogih pogledih je samskost vrsta neenakosti, ki se šele spopada z otepanjem stereotipiziranja in predsodkov, postavljenih s strani družbe. Kot povsod se tudi spremembe na tem področju odvijajo počasi. S kančkom optimizma lahko trdimo, da se stvari premikajo. Skrb za samske je namreč na določenih področjih že postala nova tržna niša, med drugim omenja Antić-Gabrova: »Gre za populacijo, ki ji je potrebno ponuditi določene stvari. V trgovinah najdemo hrano, pakirano za enega. Med potovanji se ponudbe že nanašajo na samske, imamo pa tudi ponudnike družabnih dogodkov samo za samske.«

Namesto ukvarjanja s tem, kako se samskosti rešiti, bi zato mogoče morali v njej iskati prednosti, ki vsekakor obstajajo. Če smo že samski, to pomeni predvsem prilagajanje sebi in skrb zase. In v določenem obdobju človek to tudi potrebuje.

Polona Sitar

V iskanju izgubljenega raja

Matjaž Juren - Zaza

O dinozavrih in sesalcih. In študentskem duhu.

Obožujem potovanja! Rutina me utruja, a kaj ko tudi neprestano bežanje postaja del nje. Hočem se spravevati in razumeti življenje v goli resničnosti. To je za vedoželjne. A nočem sprejeti. To je za pogumne. Močne. Ne znam si predstavljati življenja brez svojih malih pobegov. Kamorkoli že. Njihovega čara, ko ne pripadaš nikomur. Niti sebi, kar je najlepše. Kam pa se bom zatekla, ko bom, ubita od vsega, našla konec, ki ga skupaj nisva iskala in kam, ko se bom zjutraj zbudila v hladno jutro brez sanj? Mogoče je magija odhodov v tem, da nekaj puščaš za sabo in veš, da boš to bolj cenil, ko se vrneš, morda gre za bežanje pred sabo, za preizkušnjo, za iskanje novih velikih resnic? Ne vem. Morda pa gre preprosto za način iskanja sreče, nekakšnega izgubljenega raja, po katerem vsi hrepenimo, saj nam raj predstavlja vedno to, kar smo izgubili.

Včasih me pograbi nostalgija za časi, v katerih nisem živela. V tistih sivih dneh, ki ostanejo za sanjami. In potem jo češ za vsem, česar ne boš nikoli izkusil, doželela, ki jih ne boš prepotoval, knjižani, ki jih ne boš prebral, slikami, ki jih ne boš naslikal, besedami, ki jih ne boš izgovoril, pa veš, da bi jih moral. Zato bo za nama ostala le grenka misel, ki zapeče vesi. Takrat obnemim, saj se zaveš, kako si vedno poln teorij, pri praksi pa se vse zalomi. Izpadeš kot Rousseau, ki je dal svojih pet orok v sirotišnico, kjer so jih vzgajali drugi, da je lahko doma v miru pisal knjige o vzgoji. Bruckner v knjigi Nanehna vznichenost pisalno srečo razume kot ideologijo, ki je značilna za drugo polovico 20. stoletja in ki vse presaja na podlagi tega, ali nekaj ustvarja ugodje ali neugodje, kot ukaz, da je treba biti vznichen, vse tiste, ki se ji ne uklonijo, pa osramediti in jim zbuditi občutek nalogodja. A vsakič, ko hočemo seči po sreči, ta izpuhti, in takoj ko se ji hočemo približati, razočara. Raj je vedno prestavljen na pozneje. Spominjam se dneva, ko sva preganjala ptice v parku. Niso bile rajске, bile pa so . Najprej jaz sem jim zavidala krila, ti pa si se veselil, da jih nisi imel, saj si bil z nogami vedno raje trdno na tleh. In ko te iščem po ulicah tega tako prekleto samotnega mesta, se zavem, da sem priklenjena k tlem, ti pa letaš na svojih krilih brez teže in časa. Brez tal pod nogami. Smešno.

Ideologija sodobnega zeitgeista ti narekuje, da moraš biti srečen in nikakor ne smeš pokazati, da niši. V popolni avtonomiji svobodnih posameznikov ovir na poti v raj ni več, zato je na določen način vsak obsojen na srečo. V lokalih in klubih je zaradi bučne glasbe, ki prihaja iz zvočnikov, pogovor vedno bolj utopičen. Če ti slučajno uspe preglasiti frekvence in načneš kakšno od bolj »resnih« tem, pa se iz ust mimoidočih usuje plaz vprašanj, kot so: »Ja, zakaj pa tako grdo gledaš?« Ali pa te očarajo s pripombo: »Dej se mal nasmej, no!« In uspe jim zdramiti nekakšno slabo vest v tebi, da jim dolguješ na svoja usta zvabiti

Po predavanjih sedim na pivu. Pravzaprav sedimo – politolog Branko, komunikolog Stane, kulturolog Miha, tržnica Maja in še ena politologinja in jaz. Ja, mislim, da sem komunikolog. Vsi smo v četrtem letniku, vsi smo bolonjci, vsi smo oropani kvalitete, vsi smo oropani izobrazbe, vsi smo oropani kvalitetne izobrazbe. Predvsem pa smo oropani absolventa. Ja saj, (tudi) za to gre. Tako smo se namreč prisiljeni pogovarjati o naši(h) bližnji(h) prihodnosti(h). »Najslabše vrste pogovor, je vsiljen pogovor,« je nekoč rekel neki veliki filozof. Ali pa je bil to samo eden od ljudi, ki so sedeli okoli mene. Vsekakor sem se strinjal.

Pa sredi mlazne debate reče Miha (Mariborčan, 25 let, ogromen): »Ja, mislim, da bom po diplomji ustanovil firmo za PR. Veliko denarja je v tem.« Ljudje navdušeno soglašajo. »Pa, a ni teh firm že cel kup? Vsi bi radi imeli firme za PR.« Mislim, koliko jih pa potrebujemo? rečem. Ničče ne soglašata s tina. Samo zvok kozarcev, vsi raje izplijejo, kot da bi kaj odgovorili. Sme, ne, PR nim ni nikoli dovolj. Kakor na primer oglaševalskih firm ni nikoli dovolj. Tukaj je vedno še prostora. Tukaj je vedno še denarja.« ti smim preroga Branko (Grosupelčan, 24 let, prozno oblečen). Hyala Branko. »Tega bo namreč vedno več. Danes za vsak potrebuje PR. Sploh pa ta velika, mednarodna podjetja, ki prihajajo. Ja, ja, keša se pa še.« Zda) že vem, da moram biti tiho. Zaka) bi rušil to, kar si je nekoč načrtno postavilaj ta tiri leta? Sploh pa je tukaj še Stane, kolega komunikolog, za katerega vem, da ima PR-ovskih aspiracij, ker ima svoj band, konstantno citira Žižka in konstantno sovraži rpv. »Kaj misliš pa ti, stari?« ga velikih oči vprašam. Dajmo Stane, ne razočaraj me, sino) Stane (Ljubljčan, 25 let, alter) odvrne: »Ciljam na oglaševalsko kariero. Rad bi delal reklame.«

Stane! »Ampak Stane!« mi uide krič. »Ali se res hočeš opredeliti na doživljenjsko tako pisanja scenarijev za proizvajalce vložkov in pasje hrane?« Bedak. Spet je neprijetno. Spet sem nekaj pokvaril. Stane grdo gleda. Ampak tokrat vsi ni tišine. »Od česa pa bi živel ti? Najbrž od ničesar. Meri se zdi kariera v oglaševalstvu fina stvar. Kreativna pa to. Najprej baje malo šetjes kri, ampak potem je pa fina plovba in denar je res dober.« Tržnica Maja (Ljubljčanka, 23 let, rpv-jevka). »Ja, en moj kolega dela pri Pristopi ali eni taki firmi. Tam je dve leti, pa že vleče dva kosa na mesec.« mi žebelj v krsto zabije kulturolog Miha. Debata se razživi. Bolj kot sem tiho, glasneje, bolj veselo je. »Pizda, kaj bi sam naredil s temi dvema furji na mesec? Coa leto malo paziš,

prisiljen nasmeh. Kot opomin na to, da se vendarle zabavam. Da smo srečni. Tudi če so nasmehi zlagani, hlinjeni. Pomembno je, da so. A najpogosteje obtičijo na ustnicah kot prazne, izropane školjke, kot opomini na to, da bi lahko bili iskreni. Sreča ni krhka, ker bi podlegla teži prepovedi, ampak ker se izprazni, takoj ko se razmahne. Žižek pravi, da problem ni v tem, da bi nam bile namesto »pravih« potreb vsiljene »lažne«. Z nenehnim zasipavanjem s potrošniškimi dobrinami in z vzbujanjem zahtev po njih se zapira prostor želji. Ustvari se zasičeno polje, v katerem se ne more več izraziti »nemogoča« želja. Blaženost in praznina hodita vedno z roko v roki. Sreča je danes nov moralni ukaz, zato je depresija tako razširjena. Kriv si, če se nimaš dobro, in v tem primeru se moraš zagovarjati tako pred drugimi kot tudi pred sabo. Trgi ljubezni, seksa, dobrega videza in zdravja, ki nam lahko obljublajo popolno zadovoljitev, so alfa in omega vsega. Zadovoljiti pa nas seveda ne morejo, saj objekt popolne zadovoljitve ne obstaja, zato nas delajo nesrečne. Staviš na telo, a v naprej veš, da boš izgubil. In iz vsake nepopolne zadovoljitve, ki že »po defaultu« ostane nezadovoljena, lahko trg obljublja srečo in popolnejšo zadovoljitvev. Najbolje se vedno trči tisto, kar ne obstaja, vendar nas v obstoj neko do prepriča. Več blagostanja. Potekitve. Osebn sreče. Dano ti je vse, zato da ti je lahko kasneje odvzeto. Za Camusa je najbolj odvraten materializem tisti, ki nam hoče kot žive resnice prodati mrtve ideje in našo pozornost obrniti k mitom. K tistemu, kar mora v nas za vedno umreti. Sprejeti golo dejstvo, da sreče ni, verjeti, da boš živel v stalnem pomanjkanju ugodja, je misel, ki je tako vdana v usodo kot tudi neprilvalna. Zato kupujem. Kupujem predmete in avro zadovoljitve, ki jo obljublja, kupujem tvojo naklonjenost, čeprav vem, da v tvojem svetu zame ni prostora. Kupujem poraze, da jih lahko spreminjam v zlagane zmage. Zato da bo pogled nazaj lepši in manj boleč. Vedno znova gradim gradove na oblakih iz ruševin preteklega mesta. Kujem nove iluzije, a mi pri tem pripada le odločitev, kdo bo tisti, ki mi jih bo odslej na novo podiral. Mehanski kovači iluzorne sreče. Spet je vse preprosto in jasno. Spet občutim Kunderovo neznosno lahkost bivanja! Znova se prepušam soncu, ki bo iz mene izžgalo še zadnje pričakovanje do tebe, in novemu vetru, ki me bo ponesel naprej. Še vedno malo tvoja in predvsem svoja. Vsemu navkljub vem, da je življenje praznik. In ne bom si žela manj, kot si lahko. Ker je čakanje pred rdečo lučjo pravzaprav zelo dolgočasno. Brez slabe vesti bom odšla mimo ljudi, ki stojijo v vrsti za srečo in se pridružila neumnim, ki v družbi veljajo za srečne. Pošiljajo svoj zarotniški nasmešek svojim nebesom in prepevajo o tem, da je vendar lepo živeti. Ti to menda srečni. In ja, raj je vedno tam, kjer sem. Tukaj in zdaj.

potem se pa čez polje na tibi razmetavas, kolikor hočeš!« »Ja! Ja! Ja! Ja! Jak« navdušujoče odmeva z vseh strani. Zraven padajo predlogi, kaj vse bi si kdo kupil s tem denarjem! »Pa stanovanje, pa avto, pa playstation, pa delnice, pa partyje, pa potovanja, pa seks, pa seks turizem, pa kakega sužnja, pa ženo iz Ukrajine, pa slavo, pa na hektolitre sreče ...«

Vse, kar smo očitno potrebovali, je bila primerna tema in eliminacija motečega elementa, tega pozerčka, ki sodi druge in jih uči, kako pa kaj. Kure pa kdo ne sovraži takih ljudi? Tudi sam jih. Ampak jebemti, res me zanima, kako je s tem. Ali prihodnost res pripada neskončnim vojskam pr-ovcev in nepreglednim vrstam kovačev slaboumnih oglašev? Ali je to res vse, kar je ostalo od studentarije, od kritike, od upornosti, od aspiracij, od želje po boljšem, od mladine nasploh? Nobenih iluzij nimam. Saj vem, da smo obitili v prostoru, kjer je poslušnost prva, apatija pa druga najbolj cenjena (študentska) kvaliteta. Nekontrolirana grabežljivost pa tretja. Čerte ni.

Skratka, še malce bom podrkal. Mogoče sploh ne gre za nič drugega kot za trmo, ampak vseeno. Grobo razdrem »keš debato«. Na vse ali nič. Bodi dani Rubikonu pokažem rit. »Če vas prav razumem – po diplomji takoj služba, taka, kjer ščitjes kri, ampak kjer je potem veliko keša. Kljub temu, da delaš stvari, ki te morajo, ki se ti gnusijo, stvari, ki jih nočeš delati. No, potem si pa že tam, kjer pravzaprav želiš biti. A?«

Ne gledajo me osuplo ali jezno. V zraku ni nobenih negativnih čustev. Gledajo me z velikim pomilovanjem. Nikomur ni treba ničesar reči. Vsi vemo, kdo od nas bo s svojim naivnim študentskim idealizmom najtrše padel. To je to. Šele zdaj namreč doumem, kaj mi moji kolegi že ves čas sugerirajo – da smo jaz in meni podobni samo še ostanek nekega časa, zablodeli dinozavri, ki so jih že zdavnaj nasledili pragmatični sesalci. Seveda pa ta čas v resnici ni nikoli zares obstajal. Nekdanji študentski intelektualci, vizionarji in pankerji so se preprosto transformirali v veledirektorje, delničarje in politike, v spoštovane predstavnike družbe. Dinozavre pa so pustili za seboj, naj idioti blodi in brodi po svoje. Zda) je torej isto kot včeraj. Samo bolj odkrito. To je vse. Pizda ...

Zalostno zrem v kozarec piva pred seboj. Pol prazen je. »A bomo še eno rundo?« naposled vpraša kulturolog Miha. Jasno, da bomo, Miha. Kaj drugega nam pa sploh preostane?

Žiga Ašič

Energetski džankiji

Za trenutek se zamislite, kdaj ste preživeli dan, posredno ali neposredno, brez energentov. Mobilet naenkrat crkne in ga je treba napolniti. Da sploh kam pridemo, se je večina navajena udobno uesti v avto in porabiti par litrov nafte. Brez elektrike smo praktično paralizirani v našem vsakdanu, svetila – luči – razen kakšne sveče ali petrolejke zahtevajo energijo – elektriko, bodisi iz omrežja, bodisi iz baterij. Da o ostalih pripomočkih iz našega vsakdana (računalnik, ogrevanje, kuhanje ...) sploh ne govorimo. Kakorkoli, poskusite kakšen dan preživeti brez uporabe električne energije, pa bomo videli, koliko časa boste zdržali.

Večina sploh ne pomisli, koliko je naš vsakdan odvisen od energije, kako bi sploh shajali brez najpogostejših primarnih energentov, premoga, nafte, plina, ali celo brez elektrike? Ampak vseeno ostaja dejstvo, da nam ravno vsa ta energija in tehnologija njene izrabe omogočata standard, kot ga imamo. Namreč že ob pogledu na primerjavo gospodarske rasti in rasti porabe energentov je hitro jasno, da je eno pogojeno z drugim.

Rast porabe energentov skladno z gospodarsko rastjo. Poraba energentov je občutljiva na gospodarska nihanja, to lahko vidimo na koncu grafa, ob začetku gospodarske krize. ZDA smo izbrali kot primer, podobna slika velja tudi za ostale države.

Pri količini porabe energentov je namreč zanimivo, da ni odvisna od števila prebivalcev na določenem območju, temveč bolj od življenjskega standarda oziroma gospodarske ravni, ki jo uživa določena družba. Za primerjavo lahko navedemo primer Nemčije (visoka industrijsko-tehnološka razvitost) in Indonezije (nizka raven gospodarske razvitosti). Indonezija, država z 240 milijoni prebivalcev (trikrat več od Nemčije) porabi 4,5 krat manj električne energije. Podobno razmerje velja tudi za ostale energente, nafto, plin, premog. Seveda je pa res, da ima povečanje števila prebivalcev ali zvišanje gospodarske razvitosti na določenem območju za posledico večjo porabo energentov.

Pri tem velja izpostaviti sledeče: Indonezija, ena s premogom najbogatejših držav na svetu, tega svojega energetskega potenciala spričo gospodarske zaostalosti ne more izkoristiti in je prisiljena v izvoz energentov (največ premoga), predvsem v Evropo. Ergo, to pomeni, da je Evropa energetsko odvisna in prisiljena v uvoz energentov, da zadosti lastnim potrebam. Pri tem se poraja vprašanje, kaj se bo zgodilo z Evropo in ostalimi uvoznicami energentov, ko bodo države, ki so trenutno izvoznice energentov, potrebovale ves svoj energetski potencial samo zase, ali pa ko bodo naši energetski apetiti narasli do te mere, da jih ne bomo mogli zadostiti z uvozom. Že sedaj zadeva ni rožnata, kajti v Evropo se uvozi 54 odstotkov vseh energentov, nafte z bližnjega vzhoda, plina iz Rusije, premoga z vzhoda itd. In če ostane brez uvažanih energentov, država, na kratko povedano, dobesedno »crkne«. Agonija. Kamena doba. Spomnite se samo, kaj se je dogajalo pred letom dni, ko je Rusija Evropi zaprla dovod plina preko Ukrajine. EU ima sicer lastnih plinskih zalog za cca. dva meseca, ampak na tem mestu govorimo samo o plinu, kje so šele ostali energenti! Vsekakor so si ekonomisti in inženirji v nečem enotni: prihodnost družbe bo diktirala energetika.

Energetska neodvisnost?

Do sedaj nam je lahko že postalo kristalno jasno, da je energetska odvisnost nesprijemljiva in da moramo nekaj storiti, da postanemo energetsko samozadostni, neodvisni. Vprašanje je, kako? Že sedaj je zaskrbljujoče, 80 odstotkov celotne oskrbe (govorimo za EU) z električno energijo prihaja namreč iz fosilnih goriv, ki jih moramo večinoma uvažati, kajti Evropa ni ravno bogata z energenti. Naslednjih 20 let bo energetsko politiko še diktirala nafta, ampak sčasoma bo zmanjkalo tudi fosilnih goriv, zatorej je z energetskega stališča prihodnost druge; v električni energiji iz nefosilnih goriv. Če konkretiziram, predvsem kar se tiče proizvodnje, se bo potrebno opreti na obnovljive vire energije (OVE – veter, sonce, reke, geotermalna energija in biomasa) ter nuklearno energijo (fisija). Za raziskavo fuzijske tehnologije, ki je nasprotje fisijske (jedrske) se v zadnjem času namenja precej sredstev in znanja, toda izkoriščanje fuzijske energije je rezervirano za generacije za nami, kajti po napovedih bo komercialno izkoriščanje fuzijske energije v večjem obsegu možno šele po letu 2050.

Žal (ali pa tudi ne) je v tehniki tako, da za vsako rešitev obstaja še vsaj en ali več problemov. Evropa ima možnosti za OVE v izobilju, pod vprašaj se najprej postavljata eden temeljnih kriterijev v energetiki, zanesljivost preskrbe oziroma proizvodnje. Veter ne piha tedaj, ko to želimo, sonce pa zakrijejo oblaki oziroma ga ponoči sploh ni. Sicer se z masovno proizvodnjo iz OVE faktor zanesljivosti preskrbe poveča, vseeno pa bi morali hrbenico elektroenergetskega sistema zavoljo zanesljivosti in cene preskrbe držati z jedrske energijo. Predvsem cena postavitve, proizvodnje, obratovalnih stroškov, količine proizvedene energije in ne nazadnje tudi obremenjevanja okolja je pod črto ob pravilnem načinu in upoštevanju standardov krepko v prid jedrski tehnologiji. Na koncu je cena električne energije iz nuklearke krepko nižja, moč in obratovalna zanesljivost pa mnogo večji. Potemtakem bi lahko nižja cena energije iz nuklearke subvencionirala mnogo višjo ceno iz OVE, toda šele po vzpostavitvi stabilnega, zanesljivega in cenovno ugodnega omrežja bi se lahko začelo masovnejše uvajanje OVE. Sicer se v zadnjih 15 letih na svetu ni zgradila niti ena nuklearna elektrarna, ampak prav sedaj se na primer na Finskem gradita dve. Razlog za začasno distanciranje od jedrske energije leži predvsem v ljudskem strahu pred jedrsko tehnologijo ter v prevelikem optimizmu in pričakovanjih glede OVE v 90. letih. Do teh sprememb v energetski politiki v zadnjem času prihaja tudi zaradi finančne krize, ki je tudi močno vplivala na energetsko politiko držav. Znanje je še vedno na voljo, tehnologija je tudi napredovala, zakaj je ne izkoristimo? Pri tem so v veliki prednosti države, ki jedrske elektrarne že posedujejo, kajti umestitev novih jedrskih elektrarn v države, ki te tehnologije še nimajo,

ni ravno pogodu večjim akterjem na svetovnem prizorišču (na primer ZDA). Glede OVE je situacija v Evropi takšna, da delež proizvodnje električne energije iz OVE predstavlja 8,5-odstotni delež celotne proizvodnje električne energije, po sporazumu 20-20-20 (direktiva EU) je cilj do leta 2020 povečati energetsko učinkovitost za 20 odstotkov, zmanjšati izpuste toplogrednih plinov za najmanj 20 odstotkov in doseči 25 odstotkov energije iz OVE. Včasih je veljalo tudi, da je energija iz OVE (pre)draga, toda cena fotovoltaike se na primer niža; s subvencijami je državam uspelo zbiti ceno izgradnje sistema fotovoltaike s 5.000 evrov na kW inštalirane moči na 3.000 evrov na kW inštalirane moči. V primerjavi z energijo iz jedrskih, termo – ali hidroelektrarn je cena še vedno enormna, ampak kot že rečeno, pri dobavi energije se ne smemo zanašati na uvoz, in če uporabimo lastno, domače znanje, nam je to v večjo korist, kot če moramo znanje uvažati. Še ena od večjih slabosti OVE je tudi zelo nizka inštalirana moč, na primer sodobna vetrna turbina ima inštalirane moči približno za 1 MW, se pravi, če bi z vetrno elektrarno želeli doseči inštalirano moč ene nuklearke (1.000 MW), bi morali postaviti čez 1.000 (!) vetrnih turbin. Ta predpostavka velja, če bi vse vetrnice neprestano obratovale s polno močjo, ob idealnih pogojih (konstanten veter primerne hitrosti na celotnem področju), kar je pa realno nemogoče doseči. Samo predstavljajte si, kolikšno področje bi teh 1.000 vetrnih turbin zasedlo. Gre namreč za razpršen vir energije in za isti učinek, kot bi ga imela nuklearka, bi bilo potrebno zasedti precej večji prostor. Torej, prosim, brez komentarjev o domnevni čistosti ter neobremenjevanju okolja in narave z »zeleno« energijo. In če potem primerjamo še vsoto, obratovalne stroške, življenjsko dobo (vetrne alisončne elektrarne je okrog 30 let, nuklearke 50 let), proizvodno moč, obratovalno zanesljivost in vpliv na okolje, ki jih moramo investirati v postavitev nuklearne ali vetrne elektrarne, ekonomska in energetska suma spet govorita krepko v prid jedrski tehnologiji.

Naslednja težava, ki jo velja omeniti, je prenosno omrežje. Za transport električne energije namreč potrebujemo fiksne prenosne poti, daljnovode, razdelilne transformatorske postaje itd. Že sedaj, ob trenutni porabi električne energije, so elementi zelo izpostavljeni, obremenitev pa se z vse večjo porabo še povečuje. Poleg tega postaja omrežje ob trgovanju z električno energijo vse bolj »dinamično« s stališča pretokov moči, tako da se od električnega omrežja zahteva vse več. Če želimo v prihodnosti večino potreb po energiji kriti iz elektrike, bo potrebno nadgraditi omrežje, povečati in obnoviti zmogljivosti prenosnih poti, predvsem srednjega in nizkonapetostnega nivoja. V omrežje bo potrebno investirati ogromno sredstev, sploh če bo prišlo do povečane uporabe električnih avtomobilov. Avto bo treba nekje nekako napolniti. Po ocenah bi se, če bi zamenjali polovico vseh avtomobilov na bencinsko gorivo z avtomobili na električni pogon, povečala poraba električne energije na ravni gospodinjkega odjema za vsaj trikrat. In če bi ta sprememba prišla v nekaj letih, bi se nam celotno električno omrežje, v stanju, kot ga imamo sedaj, kratko malo sesulo. Konceptualnih in sistemskih težav pri vpeljavi novih konceptov v energetiki je še nemalo, izpostavili smo samo dve najočitnejši.

»Pametna« omrežja

Do sedaj je bilo rečeno, da se energetski objekti morajo graditi, ampak vseeno je smiselno, preden se vržemo v masovno izgradnjo vetrnih in sončnih elektrarn, porabo energije racionalizirati. Lep primer se kaže v Nemčiji: poraba energentov je od leta 1990 do danes presenetljivo upadla (na kratek rok tudi zaradi gospodarske krize), medtem ko gospodarska razvitost še vedno napreduje. Varčnejši avtomobili, varčnejše električne naprave, vse to se pozna. Čeprav je na splošno še ogromno nestorjenega na področju učinkovite rabe energije v večjih stavbah, mišljeno s stališča ogrevanja, gradnje in podobnih zadev, se tudi uveljavljajo zakoni, direktive in standardi, ki bodo izboljšali tudi energetsko učinkovitost stavb. Ampak tudi ko enkrat naredimo izrabo energije bolj smotno, bo dolgoročno potreba po njej še vedno naraščala. Naj samo še na kratko omenimo ceno električne energije: za manjše odjemalce, se pravi za gospodinjstva, je že vseskozi dejansko prenizka, izgubo, ki jo imajo distribucije z majhnimi odjemalci, krije industrija, ki plačuje višjo ceno električne energije. Prenizka cena energije pa definitivno ni način, da se poraba racionalizira, še manj pa način, da se začne uvajati draga tehnologija OVE. Kot je bilo omenjeno, bo treba omrežje prenoviti in nadgraditi, da bo ustrezalo potrebam v prihodnosti. Ena od možnih dolgoročnih implementacij za nadgradnjo omrežja je skrita v konceptu »Smart Grids«, torej pametnih oziroma bolje rečeno, aktivnih (električnih) omrežij. Koncept predvideva proizvodnjo električne energije iz OVE ne samo s strani velikih komercialnih elektrarn, ampak tudi s strani manjših uporabnikov. V bodoče, ko bo tehnologija fotovoltaike in ostalih OVE dosegla masovnejšo uporabo za proizvodnjo električne energije doma, bo lahko uporabnik presežke energije, ki jih bo pridelal, pošiljal nazaj v omrežje in to dobil plačano po odkupni ceni. Poleg večjih skoncentriranih proizvodnih enot (večje elektrarne, kot jih imamo sedaj) bi dobili še razpršeno proizvodnjo električne energije. To bi se še bolj poznalo na dinamiki sistema, kar smo na kratko omenili že zgoraj. Naslednji primer delovanja tega omrežja je uporaba

električnega vozila kot shranjevalnika električne energije: ko vozila ne bi potrebovali oziroma ko bi ga napolnili do konca, bi ga obdržali priklapljenega na omrežje in po potrebi pošiljali energijo nazaj v omrežje. To pomeni tudi, da bi navadni uporabniki prodajali energijo distribuciji, odvisno od trenutnih potreb. V konceptu »Smart Grids« se skriva še ogromno možnosti, je pa eden od predpogojev za uvedbo tega koncepta posodobitev celotnega energetskega omrežja, predvsem na nizko – in srednenapetostnem nivoju, ter proizvodnih enot in namestitev »pametnih« števcev električne energije na objekte. Govora je o števcih, s katerimi bi bolje nadzorovali porabo, ki jo kontrolira operater električnega omrežja iz centra vodenja, in bi imeli v vsakem trenutku točne podatke odjema in potreb po energiji. Seveda tako kot pri konceptu energetske neodvisnosti tudi tu naletimo na več (tehničnih, komercialnih in političnih) ovir, ko se problematike lotimo konkretnje.

Splošen koncept »Smart Grids«, vizija prihodnosti energetike. Varčne hiše, obnovljivi viri, lokalna proizvodnja energije, večja integracija komunikacijsko-informacijskih tehnologij v energetiko in električni avtomobili.

Kako naprej?

Koncept »Smart Grids« je dolgoročna vizija razvoja omrežja. Da smo realni, na kratek rok si čudežev ne gre obetati, ampak ta tehnologija (podobno kot pred petnajstimi leti GSM-omrežje, spomnite se njegovega začetka in – za tedaj – drage tehnologije; dan-danes je dostopna praktično vsakomur) je namenjena izključno končnemu porabniku in bo v vsekakor pomenila tehnološko revolucijo, ne samo v smislu racionalnejše porabe in zanesljivejše oskrbe z energijo, ampak tudi kot priložnost za razvoj slovenskega gospodarstva. Za nas v tem tiči velika priložnost; v Sloveniji obstaja precej podjetij, ki se ukvarjajo s proizvodnjo »pametnih« števcev, IT sektor je dokaj močan, želja in znanje s strani podjetij za uvedbo tehnologij sta prisotna. Težava je v okostenelih državnih in distribucijskih podjetij (elektrodistribucije), ki se bodisi bojijo sprememb bodisi ne vidijo prave priložnosti v tem (slednje velja predvsem za politiko), in deloma v pomanjkanju jasnih poslovnih modelov za zmanjšanje tveganja investicije. Znanje in tehnologijo imamo, ne vemo pa, kako naprej, se pravi, da na tem področju potrebujemo pilotne projekte, ki jih pa pri nas ni, čuti se tudi pomanjkanje investicij. Po ocenah CIGRE bi bilo treba za raziskave in razvoj na tem področju letno nameniti vsaj 35 milijonov evrov, privatnih investorjev ni, kako je pa z državo, raje ne bomo govorili. Slovenija je majhna, dokaj razvita država in kot takšna idealen poligon za preizkušanje novih tehnologij. Tudi v proizvodnji in razvoju OVE imamo v slovenskem gospodarstvu ogromen potencial: imamo domača podjetja, ki se ukvarjajo z razvojem fotovoltaike, hidroelektrarne v celoti gradijo slovenska podjetja. Uvedba »Smart Grids« v povezavi z OVE, nova delovna mesta, ki bi se odprla s to panogo, skratka, na tem mestu je možnost, da se ta segment energetike v Sloveniji razvije in da za spremembo tokrat mi prodajamo svoje znanje in svojo tehnologijo na zahod. Da pa razjasnimo nekaj: Slovenija je geografsko zelo neprimerna za masovno inštaliranje in izkoriščanje OVE, vsaj kar se tiče vetra in sonca (trejtino vse energije Slovenija pridobiva iz hidroelektrarn). Kar pa vseeno ne pomeni, da za nas ni prave priložnosti za razvoj tehnologije; postavimo v svetu trende in celoten paket tržimo dalje, preden nas v tem prehitijo ostali.

Dejstvo je, da družba energijo potrebuje, da bodo apetiti držav po energiji rasli, po električni energiji še toliko bolj. Predvsem bo treba zmanjšati odvisnost od uvoznih fosilnih goriv, predvsem nafte. Energetske objekte bo potrebno zgraditi, če želimo zadostiti potrebam po energiji, pri tem pa je za nas zlasti zaskrbljujoče, da Slovenija kljub svojemu potencialu pri tem bolj ali manj stagnira oziroma (kot ponavadi) čakamo, kaj bodo stuhtali in nam prodali veliki akterji na svetovni sceni. Ravno konec oktobra je administracija Baracka Obame namenila paket 8 milijard dolarjev samo za raziskave in razvoj projekta »Smart Grids«. V Evropi že poteka več demonstracijskih projektov, kjer na manjšem področju zgradijo vso potrebno infrastrukturo, skoncentrirajo uporabo električnih avtomobilov in aktivnih omrežij. Kar se tiče investicij Evrope, trenutno se namenja za energetiko slabih 20 odstotkov vseh sredstev, še vedno občutno premalo. V svetu se pa velika večina uvajanja high-techa s področja energetike dogaja na Kitajskem (vsak teden tam zgradijo novo termoelektrarno z močjo 1.000 MW, za primerjavo, termoelektrarna Šošanj, največja TE pri nas, ima skupne inštalirane moči 839 MW, z nadgradnjo bloka 6 po letu 2014 pa bo imela 1.092 MW moči) in v Indiji – najnovejše termoelektrarne in hidroelektrarne, high voltage DC itd. Obe državi sta v strmem gospodarskem vzponu že precej let, in če se ne bo pravočasno ukrepalo, se zna v kratkem zgoditi, da se bo gospodarsko razmerje obrnilo (po pravici povedano, se že obrača), da bomo torej mi kupovali tehnologijo od vzhoda.

Pomembno vlogo regulatorja bo pri vsem tem odigrala tudi politika, treba je poskrbeti za investicije, spodbude in subvencije, jasne zakone in pravila na tem področju. Pri tem bo nujno potrebno upoštevati mnenja in navodila stroke, kar se je do sedaj preveč zanemarjalo. Vsaj v Sloveniji žal stroka praktično nima veljave, kajti večje odločitve na področju energetike so še vedno bolj ali manj politične.

Dejstvo je, da družba energijo potrebuje, da bodo apetiti držav po energiji rasli, po električni energiji še toliko bolj.

Simon Tertnik

Nas res čaka globalno veganstvo?

FOTOGRAFIJA Vladimir Mičkovič

Če je verjeti Albertu A. Bartlettu, akademiku z Univerze v Koloradu, in Martinu Helmsu, raziskovalnemu novinarju British Food Journala, potem nas še za časa naših življenj zgolj za potrebe golega preživetja čaka radikalna sprememba življenjskih navad. V vzporednih raziskavah, podprtih z dokazi, in znotraj meja napovedi sta priznana raziskovalca namreč vzpostavila tezo, da nas bodo potrebe naraščajočega števila svetovnega prebivalstva postopoma silile v opuščanje trenutnih prehranjevalnih, delavnih, pristočasnih in mnogih drugih življenjskih vzorcev.

Po zadnjih ocenah bo leta 2050 na Zemlji živel več kot 9 milijard ljudi. Raziskavi ugotavljata, da pri takšnem naraščanju števila prebivalstva vztrajanje pri mesni prehranski dieti ni več trajnostno, pri čemer poleg očitnih okoljevarstvenih razlogov v ospredje postavljata predvsem kvantitativne omejitve pridelave mesa na zemeljskem površju. Znano je namreč, da je za pridelavo enote mesa potrebnih več enot krme, vode, površine in drugih na Zemlji omejenih dobrin. Omenjena dejstva, nadalje izpeljuje raziskavi, nas bodo prisilila v privzetje veganske diete, ki je podvrsta vegetarijanske (brezmesne) diete, a se od slednje razlikuje po tem, da ne vsebuje nobenih živalskih produktov, na primer jajc, mleka, sira ipd. A več kot to, raziskavi postrežeta tudi z alarman-tno ugotovitvijo, da bo zaradi splošnega pomanjkanja naravnih virov, potrebnih za oskrbo s hrano, kar se prvenstveno nanaša na energijski primanjkljaj zaradi približevanja koncu dobe fosilnih

goriv, pa tudi zaradi morebitnega omejevanja njihove uporabe onemogočena vsakršna večja industrializirana pridelava hrane, kakor tudi kakršen koli njen transport. Raziskavi zaključujeta v tonu, da je edina trajnostna rešitev prehranjevalnega in s tem obče preživetvenega problema v povrnitvi v majhne, lokalno organi-zirane skupnosti ter v ureditvi lastne in samozadostne pridelave življenjsko potrebnih dobrin. Enostavneje rečeno, gre za vrnitev v nekašno staroveško »vrtičkarstvo«, kjer vsakdo na zemlji, ki mu je prepuščena v uporabo, prideluje zelenjavo za lastne potrebe.

Poleg osupljive prepričljivosti in samoumevnosti »ar-magedon« scenarija, ki ga napovedujeta, raziskavi odpirata širši problem trajnostnega razvoja, ki presega zgolj okvire problema zagotavljanja prehrane. Prehrana, transport, prosti čas in še mno-go drugega so področja, katerih oblike in razsežnosti so vedno bolj omejene z naraščajočim številom svetovnega prebivalstva in z usihajočo količino tradicionalnih svetovnih energetskih virov. Kljub morebitnemu pretiravanju omenjenih raziskav ostajata oba trenda očitna in le vprašanje časa je, kdaj v bodočnosti bo ekstra-polacija že danes prisotnih problemov dosegla kritične vrednosti.

Vendarle dvomljivci takšne scenarije pogosto označu-jejo za pretirano pesimistične. Nekateri med njimi se zatekajo k večnemu a priori argumentu, da smo ljudje neskončno prilagodlji-va vrsta, ki se je še vedno doslej znala prilagoditi novonastalemu življenjskemu okolju. Verjamejo v predviden scenarij, a zavračajo

napoved, da bo ta za ljudi predstavljal nepremagljiv izziv. Drugi trdijo, da do takšnega scenarija sploh ne bo prišlo, sklicujoč se na potencial človeške iznajdljivosti. Najbolj neizvirni med njimi, ka-mor spada predvsem vsa najvplivnejša, tudi deklarativno najbolj zeleno ozaveščena politična srenja, govorijo o Kjotskem protokolu, o sistemu trgovanja s CO2 izpusti, o možnostih izkoriščanja narav-no obnovljivih virov, o varčnih žarnicah in o podobnih kratkoroč-nih ukrepih, ki le odvrčajo pozornost od resničnih problemov in katerih prvi pogoj ostaja, da so v skladu z egoistično naravnanimi interesi kapitala ter da spodbujajo potrošniško logiko brezvestnega trošenja produktov in energije, kar pa je – kako ironično – ravno praksa, ki nas je pripeljala do točke, ko moramo sploh razmišljati o takšnih problemih.

Mnogo bolj izvirna in s stališča dejanskih sprememb bolj obetavna je t. i. filozofija oziroma politika gospodarskega upada. Ta izhaja iz preproste ugotovitve, da so v času radikalnih problemov in izzivov potrebne radikalne spremembe. Zavrača brezperspektivno prelaganje konca prek na kapitalistični logiki slonečih provizoričnih ukrepov in se zavzema za popolno spre-membo sistema, za opustitev trenutno prevladujočih vzorcev pro-dukcije in za vrnitev v bolj preproste načine bivanja, temelječe na solidarnosti človeških odnosov, izhajajočih iz skupne skrbi za okolje. Nekateri privrženci te politične opcije, ki se je v Franciji že pojavila v organizirani obliki, pa vendarle ne zavračajo vseh

dosežkov gospodarske rasti, konkretno tehnološkega napredka. Ravno nasprotno: tehnologije ne vidijo kot intrinzično antiekološke, temveč kot neizkoriščen potencial za zlitje človeka in narave. Projekti, kot je The Venus Project, v sebi združujejo vrnitev človeka v manjše, k anarhizmu nagibajoče se skupnosti z uporabo naj-boljših tehnoloških dosežkov za ohranitev standarda življenja ob spremenjenem življenjskem stilu, ki vključuje spremembo druž-bene mentalitete v smeri omejevanja trošenja in ob hkratnem ohranjanju življenjskega habitata na Zemlji za prihodnje rodove. Takšni in podobni načrti, ki so pogosto pretirano smeli, nas ven-darle opozarjajo, da imamo neizkoriščene tehnološke potenciale in da ne smemo dovoliti, da bi ostali brez motivacije za njihovo implementacijo. Izziv naše generacije torej ostaja v tem, ali se bomo pripravljeni odpovedati udobju, ki nam ga v statusu quo iz dneva v dan prinaša divje potrošništvo. Ali nam ga bo uspelo preseči in zaživeti prihodnost brez McDonaldsev in Coca Cole?

Resnično se zdi, da nam globalni pridobitveni ego-centrizem in posledično atomizirano razmišljanje prinašata proble-me, ki niso kompatibilni z našim preživetjem in da se anar-hizem iz marginalnih vod, v katere je zašel v letih globalnega kapitalističnega razcveta, zdaj ko se začenjajo kazati dolgoročne posledice tega, vrača v središče debate o družbenopolitični ureditvi v prihodnosti. Ob vseh neznankah, ki nam jih prinaša jutri, pa je nekaj znano: danes ne bo trajal večno ...

Eva Kraševец

Šoking gala šov ali vstop Pupilije v zrela leta

V časopisu Tribuna je skupina Pupilija Ferkeverk 9. 10. 1969 objavila zabaven oglas, ki se začne takole: »GLEDALIŠČE PUPILIJE FERKEVERK 443 RAZPISUJE VELIKO AVDICIJO za fenomenalni šoking gala šov.« Na avdicio so bili z vzkliki: »Pupilija vas vabi!«, »Pupilija vas potrebuje!« in »Pupilija vas hoče!« povabljeni vsi; navadneži in nenavadneži, obrobneži ali neobrobneži, vsi, od grbastih krotilcev indijskega belega noja, striptizet in lastnikov neartikuliranih glasov do rdečelask in ljudožercev. Skratka, avdicija odprta za vse, ki si želijo osmisлити svoje znanje, ki jim drugače ne koristi.

Konec letošnjega oktobra je Zavod Maska Ljubljana skupaj z nekaterimi drugimi kulturnimi ljubljanskimi ustanovami povabila na Šoking gala šov ob 40-letnici pojava neoavangardne gledališke skupine Pupilije Ferkeverk. Ob tem jubileju so se na festivalu predstavili številni sodobni umetniki in gledališki teoretiki iz Slovenije in tujine. Emil Hrvatin alias Janez Janša (scenski umetnik) pa je leta 2006 z mladimi slovenskimi igralci, plesalci, glasbeniki in literati ustvaril rekonstrukcijo originalne prestave Pupilija, papa pupilo pa pupilčki, ki se je 28.10.2009 odigrala prav na 40. obletnico premiere. Za vse tiste, ki Pupilije Ferkeverk, tega igrivega, a kontroverznega kolektiva pesnikov in literatov, glasbenikov in tudi gledališnikov še ne niste поблиže spoznali, pa nekoliko osvetlimo smeri njihovega delovanja.

Pupilija Ferkeverk pod režijskim vodstvom Dušana Jovanovića je začejala z vzpostavljanjem drugačnega, inovativnega pristopa k gledališču. Pri tem odpade misel na literarno in zgolj estetsko dovršeno gledališče, v ospredje namreč stopijo teme, ki se dotikajo neposredno njih, mladih pupilij in pupilov. Neposredno so se lotevali najrazličnejših tematskih vsebin, od katerih so mnoge v takratni družbi veljale za kar najbolj tabuizirane. Pod vplivom novih eksperimentalnih umetniških praks (hepening,

performans) iz ZDA so brez dlake na jeziku uprizarjali svobodo izražanja, spolnost, istospolno ljubezen, odnos do vere, države ... Njihovo delo lahko primerjamo z ameriškimi eksperimenti Richarda Schechnerja, ki je s svojo The Performance Group skoraj istočasno začel z raziskovanji povezav med ritualom in gledališčem, mejami gledališkega izraza, s tabuji in omejitvami, ki veljajo v polju javnega in pa tudi s političnostjo gledališča. Ustvarjalci fenomena Pupilije Ferkeverk so iskanje svobode navezali na življenje v enopartijskem sistemu in preizkušanja, ali ima svoboda res še kakšno veljavo ali je to zgolj zanosna retorična puhlica. Tega so se pupilčki lotili z vso potrebno resnostjo, kar lahko neposredno vidimo na posnetku originalne predstave Pupilija, papa, pupilo pa pupilčki, ki sicer igrivo, a zanosno zares pripoveduje o duhu njihovega časa. Njihovo delovanje ni trajalo dolgo, vendar pa se je s svojo udarnostjo zapisalo v anale gledališke zgodovine. Pri svojem delu so uporabljali neuveljavljene postopke, kot so kolaž, videospot, fotoroman, otroške igre, izštevankе ter s svojo neposrednostjo razburili slovensko javnost. Verjeli so v svobodo besede in igre ter moč poezije, uporabljali so telo, geste in se igrali z besedami, pomeni in nepomeni. Gledališko institucijo so obogatili z novim izrazom, ki je pokazal na neposrednost, divjost in drznost. Na nekakšne atribute mladosti v svoji najžlahtnejši obliki. Njihov prvi performance oz. predstava je bila Žlahna plesen Pupilije Ferkeverk v ljubljanski Drami, ki pa ni bila tako odmevna. Z drugo, ki so jo v večernih urah pripravljali in vadili v takratnem uredništvu Tribune, pa so pupilčki v Viteški dvorani Križank vzbudili veliko pozornosti, navdušenja in javnega zgražanja. Kritik Jože Snoj jih je v Delu označil kot zelene preobjedence, mladostniško zelene naduteže, skrunilce kruha, ljubezni in domovine, degradirance in sadiste. Večino je poleg izrazilo samosvojega in svobodnega gledališkega izraza zmotila zadnja gesta v predstavi, in sicer javno

Ali je komponenta šoka še vedno potrebna oz. kakšen je novodobni šok? Ne vem. Vsekakor se zdi bistvena vsaj želja po uporabi in aktivno prizadevanje v tej smeri.

klanje bele industrijsko pitane kokoši. Mnogim se je to dejanje zdelo nesmiselno in poniglavo, vendar se zdi, da je na nekem simbolnem (ti pomeni so različno interpretirani, večkrat pa je ta simbol smrti tradicionalnega gledališča) in pa tudi na čisto gestičnem nivoju (kljub kazni, ki so jo za svojo drznost prejeli pupilčki) nekako korespondiralo z duhom časa. Tribuna se je na predstavo odzvala z več prispevki, med drugim tudi z intervjujem treh akterjev Dušana Jovanovića, Matjaža Kocbeka in Tomaža Kralja.

Mlad današnji človek se gotovo vpraša, kakšen pa je bil njihov čas? Kako se potopiti v ta vznemirljivi, nemirni in brbotajoči duh njihovega časa, ki veje s slik, njihove poezije in odrskih posnetkov? Vsekakor je potrebno upoštevati dejstvo, da so bile tedanje gledališke strukture precej okostenele, beleži se kriza »institucionalnega« gledališča v Sloveniji. Zanimivo je, da ustvarjalci Pupilije Ferkeverk (z izjemo Jovanovića) niso izšli iz gledaliških, temveč iz pesniških oz. literarnih krogov. Želja po utelesitvi poezije je prinesla to vmesno formo, ki je bolj kot z iluzijo odrskega dogodka povezana z realnostjo. Njihova predstava je bila polna ideoloških fragmentov, ki so jih nizali skozi prizore. Začeli so z naštevanjem predmetov in ugotovitvijo, da je svet urejen, nato pa s konfuznimi premiki negirali to izjavo, v nekem drugem prizoru so simbolično sekali drva in pri tem pili alpsko mleko – kot provokacija na reklamo in na podleganje njenemu vplivu. Dotaknili so se veliko segmentov družbe, med drugim tudi religije. V ritualnem krogu so peli ljudsko lepa Anka kolo vodi, se prijeli za roke in plesali, izločili enega in ga postavili za voditelja. Njihov izraz je poln pristnih reakcij ter refleksij na njihovo občutenje takratnega sveta in izraža iskren upor, kritičnost, provokativnost, uveljavitev popolnoma njim lastne estetike (modernistično belih obrazov s črnimi kolobarji okoli oči in prav tako črno belih oblačil), odprtost občinstvu (v Študentskem naselju jih je spremljala 1200 gledalcev),

kritično soočanje z gledališkim medijem in postavljanje novih zakonitosti. Izražanje njihove resnice je pravzaprav krik mlade generacije, ki se postavi na lastne noge. To ji uspe v njihovem stilu, brezkompromisno in provokativno politično.

Režiser Emil Hrvatin alias Janez Janša se je odločil za raziskavo tega fenomena in za ustvarjanje rekonstrukcije te predstave v stilu dokumentarnega gledališča. Zbral je mlade igralce in plesalce Aleksandro Balmazović, Gregorja Cvetka, Dražena Dragojevića, Aljo Kapun, Boštjana Narata, Matjaža Pikala, Dejana Srhoja, Ajdo Toman, Ireno Tomažin, Gregorja Zorca in člana glasbene zasedbe prvotne Pupilije Lada Jakšo ter z njimi raziskoval originalne materiale. Njihova predstava je sestavljena iz prizorov, ki jih po originalnem scenariju poustvarijo zdaj novi pupilčki, iz posnetkov prizorov originalne predstave, ki se vrtili na zaslonu in pa najrazličnejših komentarjev na platnu. Razpon komentarjev sega od kritičnih odzivov na originalno predstavo do odzivov na rekonstrukcijo, vmes so izjave prvotnih akterjev, nekaterih sopotnikov in očividcev, vsake toliko je opisan kak manjkajoč prizor ali pa variante izpeljave nekega prizora. V zadnjem delu je pred nami še celo obrazec s štirimi možnostmi konca predstave. Ena izmed teh možnosti je tudi zakol bele kokoši, ki je prav tako ena izmed akterk rekonstrukcije. Občinstvo se tako lahko odloči med gledanjem posnetkov originalnega zakola, pripovedovanjem o njim, poslušanjem pravnih navodil glede pogojev javnega zakola ali pa klanjem kokoši v živo. V kar nekaj ponovitvah predstave se je glede na (provizorično) preštete glasove izglasovala možnost ponovnega klanja kokoši. Ob tem se performerji enoglasno odločijo, da oni tega ne bodo izvajali in povabijo vse, ki so glasovali za to možnost, naj se opogumijo in sami izvršijo svojo odločitev. Ta pobuda na publiko deluje kot močan moment samozavedanja, sproži neprijeten občutek odgovornosti in mučno tišino, na kar

se v večini primerov nihče ne odzove. Ko se je predstava igrala v Beogradu na BITEFU, pa se je v tem napetem trenutku iskanja kandidata za izvrševanje te nečastne naloge odločil naključni gledalec, kar pa je bilo nato s strani vodstva festivala prekinjeno in preusmerjeno v nekakšen tragično pogreben občutek.

Novi pupilčki niso ekvivalentni prvotnim, tudi njihova oblačila stilno le nakazujejo na prvotne. Golote v predstavi skorajda ni, saj bi bilo ob poplavi tovrstnega medijskega materiala iluzorno pričakovati podoben efekt kot pred 40. leti. Performerji so postavljeni v funkcijo znakov originalnih performerjev in izvajalcev enakih oz. podobnih akcij, ki pa namesto organske ritualiziranosti in provokacije nosijo predvsem nekakšno esteti-ziranost prvotne predstave. Edina provokacija, ki tej predstavi še ostane, je pravzaprav ta bela kokoš, ki čaka na zakol. Vse ostalo je živahno, dosledno in interaktivno sledenje originalni predlogi, ki je le mestoma konstruktivno nadgrajena z elementi sedanjega časa. Predstava se ne trudi iskati provokacije in političnih osti, ki bi delovale v sedanjem času, ne problematizira gledališke forme, ampak zvesto sledi in mestoma nadgrajuje. Je izjemno faktična, skoraj muzejska in se hrani s spomini ter dokumenti nekega drugega časa. Ne razburja in ne provocira. Skozi igro in preigravanje prizorov sicer nakaže duh tedanjega časa, vendar pa pupilčki kljub doslednosti izvajanja prizorov delujejo nekako neangažirani in nezagreti. Ali je to element našega časa oz. duh sodobnosti? Zdi se, da je prav v tem času pomanjkanje umetniških skupin ali posameznikov, ki bi v slovenskem prostoru lahko delovali s podobno karizmo in močjo kot je delovala skupina Pupilija Ferkeverk, zdi se, da so se vsi ti svojeglavci, zelenci, objestneži in skrunilci kruha, ljubezni in domovine postarali in da v mlajši generaciji to ni več v modi. Morda pa drži, da nam v tem času zdaj nič več ne more biti šokantno, da so padli še zadnji tabuji in da se je instituciona-

liziralo vse, še celo možnost upora. Ne verjamem. Kot na dlani je, da namen rekonstrukcije ni bil iskanje kritičnih točk sodobnosti, ampak raziskava, analiza in vnovična sinteza prvotne predstave s številnimi umetniškimi postopki, ki so jih ustvarjalci spretno vpeljevali skozi proces dela. Ob tem se postavlja vprašanje, kako v tem našem času odpirati in problematizirati točke upora, kako se postaviti v opozicijo idejnim in estetskim avtoritetam? Gledališče bi moralo angažirati svoje moči in se upreti. Vendar kako? Glede na to, da se vsi skupaj sprašujemo, kaj bi še lahko bil upor, kaj bi še lahko šokiralo kot je pred 40. leti šokiral Šoking gala šov, je potrebno odgovor iskati v duhu našega časa. Katere so kritične točke sodobnosti? So to gledališke predstave, ki tematizirajo problem neke družbene skupine, kot recimo predstava Čefurji raus! v Gledališču Glej ali Amado mio v Mladinskem gledališču, ki intimno izpoveduje prepovedano istospolno ljubezen? Morda. Lahko pa so te točke kritično poigravanje s samoumevnimi strukturami in duhovite konceptualne izjave umetnikov, ki ostajajo izven zaledja institucij. Morda. Ali je komponenta šoka še vedno potrebna oz. kakšen je novodobni šok? Ne vem. Vsekakor se zdi bistvena vsaj želja po uporabi in aktivno prizadevanje v tej smeri. Z jasno artikulirano mislijo, ki opozarja, angažira in celo razburja javnost. Potemtakem se zdi nujno ozaveščanje o nujnosti upora v katerikoli umetniški formi, lahko tudi skozi rekonstrukcije.

Ob tem se vprašam ali se bo čez nekaj deset, morda štiri-deset let ponovno našel nekdo ter ustvaril rekonstrukcijo rekonstrukcije. Tako bi performativni material dobil dimenzijo še enega časa in se vzpostavil kot matrica, tako kot so že več kot dva tisoč let vzpostavljeni dramski teksti. Vedno znova uprizarjani v različnih časih, stilih in različnih interpretacijah. Mogoče. To bi bilo vsekakor zanimivo, še bolj pa kakšna nova kritično provokativna umetniška tvorba, ki bi vzkrla iz trenutka zdaj.

(ne)kulturno

Gregor Inkret

Kruha in iger: finančna kriza skozi oči umetnosti

Urban Presker

Neznosno udobje low budget filma

V dobrem letu dni, odkar se je kriza uradno začela, se je dogajalo marsikaj: odpuščanja, protesti, stavke, zasedbe tovarn, podeljevanje milijonov državne pomoči, tudi iskanje alternativ doktrini prostega trga, navsezadnje pa je finančna kriza pljusnila v umetnost. In ne samo v obliki zapiranja kulturnih ustanov, rezanja sredstev in upadanja obiska, kar v nekaterih manjših ameriških gledališčih rešujejo po principu »pay what you can«, kriza je na različne načine navdihnila tudi umetnike in avtorje same.

Spomladi je zaokrožila novica, da nameravajo v šang-hajskem Centru dramskih umetnosti uprizoriti muzikal po vzoru broadwayskih, zasnovan na Marxovem Kapitalu. Nad novim in nekoliko bizarnim, manj političnim poskusom revitalizacije in popularizacije del slavnega misleca, pa naj bi bdel tudi profesor ekonomije s šanghajske univerze Fudan, ki bo pazil, da Marxove ideje ne bodo preveč popačene.

Michael Moore je na letošnjem beneškem filmskem festivalu premierno predstavil svoj novi dokumentarec Capitalism: A Love Story, osebno videnje finančne krize, pri čemer je na presenečenje svojih nasprotnikov zaigral tudi na karto vere. Moore v filmu trdi, da ne gre le za gospodarsko krizo, ki je nastala kot posledica korupcije in zgrešenih finančnih politik, temveč predvsem za krizo morale. Pri tem mu pomagajo katoliški duhovniki, ki v filmu govorijo o divjem in nereguliranem kapitalizmu kot o družbi pohlepa z nekrščanskimi vrednotami. Katoliški duhovniki imajo v ZDA za razliko od evangeličanskih, ki so zadnja leta stali na okopih Busheve Amerike, navado sodelovati pri delavskih vprašanjih, njihova stališča pa so običajno bližje »levici«.

Uslužbenci lani propadle investicijske banke Lehman Brothers v kartonastih škatlah, s katerimi smo jih videli zapuščati delovne prostore, niso nosili pomembnih dokumentov, temveč zgolj svojo malico. Tako pravi David Hare, dvainšestdesetletni angleški dramatik, čigar novo igo The Power of Yes so uprizorili v začetku oktobra v londonskem National Theatreu. V njej poskuša Hare osvetliti vzroke, ki so pripeljali do zloma finančnega sistema, in to naredi z dramatizacijo pogovorov in intervjujev, ki jih je sam opravil s pomembnimi »igralci« iz londonskega Cityja. V predstavi neimenovanemu avtorju z beležko v rokah ekonomisti, novinarji, nadzorniki in finančniki (npr. Sir Howard Davies, nekdanji šef britanske Financial Services Authority, in George Soros, ki si je tudi ogledal premiero) pojasnjujejo, zakaj je izbruhnila kriza. V londonskem finančnem središču pa je bilo v dneh po premieri pomembno biti med tistimi, s pomočjo katerih je Hare zbiral gradivo za svojo igro.

Vse, kar je bilo v tiskanih medijih objavljeno o finančni krizi, je bilo v veliki meri odvisno od tiskanih medijev, ki so bili v tistem času glavni viri informacij.

Verjetno so redki filmski gledalci, ki se med gledanjem svojega priljubljenega filma zavedajo, kako kompleksno stvaritev zrejo. Vse je namreč videti tako intuitivno preprosto, v resnici pa za vsako sličico in šumom stoji armada ljudi, denarja, časa, sredstev, volje in znanja, ki je odgovorna za to, da pred nami na velikem platnu junak reši svet, stre srce, se zavrti vesoljska odiseja ali avtor tankočutno secira medčloveške odnose. Ne nazadnje je to smisel filmske magije, neposreden potop v gibajoče slike in zvok, ki pri gledalcu za nekaj časa ustvarijo luknjo v času-prostoru ter ga popeljejo v nek drug svet s pomočjo umetnosti, ki je film.

Za takšen magični podvig je v naši fizični realnosti potrebna ravno pravšnja zmes denarja, znanja ter kreativnosti. Žal je tako, da ko je denarja več, ne ostane veliko prostora za kreativnost, saj profesionalna filmska produkcija poleg razmeroma obsežnih finančnih sredstev s seboj prinese tudi odvisnost. Hollywoodski film je neposredno odvisen od trga, ki mu diktira žanre, zgodbo in igralce. Slovenski film je odvisen od Filmskega sklada in navdiha peščice hišnih režiserjev, odvisen je od venomer ponavljajočih se igralcev in igalk, od slovenske publike, ki od njega zahteva lahkotno podebiljene komercialne Ďuro komedije, in odvisen od filmskih festivalov, ki ga najraje vidijo kot »inteligentno metaforo za sumljive vrednote kapitalizma, ki se širijo po novi Evropi«. Toda nasproti odvisnosti profesionalne filmske produkcije obstaja film, ki je vsaj po imenu – neodvisen. To je low budget film, posnet na očetovo digitalko, brez profesionalne osvetlitve, specialnih učinkov, s slabim zvokom in nerodnimi, a velikokrat presenetljivo simpatičnimi igralci. Film, v katerem je ena in ista oseba mnogo-krat producent, režiser, scenarist, snemalec, montažer in glavni igralec filma in ki ga največkrat vidijo zgolj sorodniki in prijatelji, kar pa ni nujno slabo in se mimogrede zgodi tudi slovenskim filmom, ki so obilno financirani s strani Filmskega sklada.

Dostopnost digitalne tehnologije omogoča, da se dandanes vsakdo lahko preizkusi v vlogi filmskega avtorja. Spodobna digitalna kamera je prisotna v vsakem gospodinjstvu, hkrati pa je razvoj računalniške tehnologije iz hišnega računalnika ustvaril priročen montažni studio. Vsako leto se zvrstijo številni neodvisni, underground in žanrski filmski festivali, filmske delavnice in gverilske snemalne akcije. Za sodobnega hišnega cineasta z ustvarjalno žilico je skorajda nemogoče ne posneti filma! Toda ob vsej tehnološki dostopnosti neodvisna filmska produkcija zahteva drugačen pristop od svoje profesionalne različice. Avtorji morajo natančno pretehtati svoje možnosti in zmožnosti, saj določeni žanri in pristopi vnaprej odpadejo zaradi omejenih sredstev, ki jih zahtevajo profesionalna osvetljava, slika, posebni efekti, kostumografija ... Samo z digitalko in Adobe Premierom se je nesmiselno lotiti snemanja naslednjega epskega spektakla ali potapljati Titanik, kar avtorje neodvisnih filmov sili v kreativnost. Profesionalno opremo in ekipo filmskih ustvarjalcev mora nujno nadomestiti gverilsko filmsko znanje, iznajdljivost in talent, ne nazadnje pa tudi neustavljiva želja po snemanju. Žal mnogi neodvisni avtorji in njihovi sodelavci po začetni vnemi izgubijo voljo, saj ugotovijo, da brez vloženega truda njihov izdelek ne bo dosegel ravni, ki so si jo zastavili, trud pa namesto s kreativnostjo enačijo z denarjem. Low budget produkcijo v resnici omejuje zgolj sposobnost avtorjev, da s pomočjo filmskih zakonitosti in preseganjem teh znotraj produkcijskih sredstev, ki so jim na voljo, dosledno izpeljejo ekranizacijo svoje vizije. Neodvisni film za razliko od profesionalnega ni odvisen od tržno določenih standardov temveč

Osemindvajsetletna Lucy Prebble se je v Enronu, ki je bil do začetka novembra na sporedu v Royal Courtu, lotila propada ameriškega energetskega giganta, ki je šel rakom žvižgat pred osmimi leti. Takrat je bilo vse skupaj videti kot osamljen eksces, danes pa se sliši kot zljalnana zgodba. Prebblova je igro napisala v maniri klasičnih tragedij: Jeffery Skilling, takratni šef Enrona, ki trenutno prestaja zaporno kazen, »the smartest guy in the room«, je tragična figura, propadli junak, zaslepljen z vero v svojo moč in z navideznim bogastvom, ki ga je ustvarila njegova korporacija. Avtorica je v pripravi na pisanje preštudirala na stotine različnih dokumentov, sodnih spisov in časopisnih člankov, v tekstu pa je predvsem želela pokazati, da so njeni liki navadni smrtniki iz mesa in krvi.

Londonski Soho Theatre je svoje videnje krize predstavil v omnibusu z naslovom Everything Must Go!, v katerem se je s svojimi kratkimi igrami predstavilo deset različnih avtorjev. Diapazon nabranih besedil je zelo raznolik; od igre o delavski zasedbi Ford-Visteonove tovarne v angleškem Enfieldu prek satire o britanskem filmarju, ki se odpravi v Nigerijo posnet tamkajšnjo verzijo Revnega milijonarja in se pri tem znajde v velikih organizacijskih in finančnih težavah, do uglasbenega zgodovinskega prereza zdajšnje krize.

Angleški pisatelj Sebastian Faulks v svoji uspešnici A Week in December med drugim piše o direktorju hedge sklada, ki ima v načrtu s finančnimi mahinacijami potopiti banko, Ella Hickson je svojo igro Precious Little Talent, premierno uprizorjeno na edinburškem festivalu Fringe, napisala za mlade, ki po koncu šolanja ne morejo dobiti službe, svoj lonček pa je pristavil tudi BBC, in sicer z dokudramama The Last Days of Lehman Brothers in Freefall.

Svet, ki ga v svojem romanu Chalcot Crescent slika Fay Weldon, renomirana angleška avtorica, je srhljiv: postavljen je v bližnjo prihodnost, v leto 2013: medtem ko se Evropa ubada z ogromno inflacijo, visoko brezposelnostjo, lakoto in pomanjkanjem, zraven pa jo pretresa val nacionalizmov, Veliki Britaniji vlada avtoritativna, diktatorska Vlada nacionalne unije.

To, da so dramatiki, pisatelji, filmarji vsak po svoje začeli secirati finančno krizo, je vzbudilo pozornost strokovne in laične javnosti. Umetnost, pravi Nicholas Hytner, umetniški vodja National Theatrea, je ena zadnjih stvari, za katero ljudje nehajo plačevati.

Prav zato ima umetnost v času najnovejše recesije pomembnejšo vlogo, kot se zdi na prvi pogled. Družbi mora na-

Vse, kar je bilo v tiskanih medijih objavljeno o finančni krizi, je bilo v veliki meri odvisno od tiskanih medijev, ki so bili v tistem času glavni viri informacij.

je zgolj na videz izrazno omejen zaradi svoje lastne neodvisnosti, ki pa mu v resnici odpira vrata neomejene kreativnosti.

Slovenski neodvisni celovečerec Korpus Krispi avtorja Vitomirja Kaučiča zagotovo ni odvisen od zahtev trga, saj predstavlja enega izmed redkih slovenskih žanrskih filmov, ki imajo tako po svetu kot v Sloveniji majhno število fanatičnih privržen- cev. Prav takšne privrženca ima tudi ljutomerski Grossmannov festival filma in vina, ki poleg posebne sekcije, namenjene neodvisnemu filmu, in gverilske filmske delavnice vsakih nekaj let postreže z domačim low budget izdelkom. Na letošnjem festivalu so v nabito polni dvorani premierno zavrteli tretji večji projekt produkcijske skupine Plan 9, ki je po Grozi ju jitsu zombijev in Vinopiri: Blutvajnspricar saga pripravila nov prleški odbitek. Film je bil v celoti posnet za pičlih 1.500 evrov, njegov nastanek pa so poleg omejenih finančnih sredstev spremljale tipične težave low budget produkcije. Sprva množično navdušenje in številna ekipa prostovoljcev sta se po nekaj snemalnih vikendih skrčili na peščico entuziastov, ki so zaradi logističnih zapletov lahko snemali samo med vikendi in prazniki. Vseeno so vztrajali do konca in po mnogih zgodah in nezgodah posneli film, ki ga sami opredeljujejo kot mistično grozljivko.

Specifičnost izbranega žanra pušča veliko manevrskega prostora pri ustvarjanju kvalitetnega filma, saj lahko dobro grozljivo posnamemo poceni in tako rekoč iz roke, kar po Blairwitch projectu dokazuje tudi nedavno odkrit low budget neodvisni projekt Paranormal Activity. Avtorji Korpusa Krispi, tudi sami veliki ljubitelji grozljivk, so v film zmešali vse potrebne sestavine žanra: kri, demone, razpadajoča trupla, strelske obračune in seksi nune. Žal so pri mešanju vseh teh elementov zagrešili usodno napako low buget produkcije: namesto da bi z inovativnostjo ali talentom nadomestili svoje produkcijske pomanjkljivosti, so se raje odločili za posnemanje in kopiranje svojih profesionalnih ali polprofesionalnih zgledov, kar pa jim na koncu zaradi objektivnih finančnih razlogov ni v celoti uspelo.

Film se odpre z zanimivim pogledom na Jezusa in apostole, nadaljuje z lovsko nesrečo dveh prijateljev in krvavimi posledicami njunih odločitev. Zgodba sprva veliko obeta, vendar pa je z vsako minuto manj dodelana in proti koncu filma se zazdi, kot da so avtorji neke vmes izgubili kompas. Problematični so tudi specialni efekti in maska, kar za film, ki je prežet z akcijo in klanjem, zagotovo ni najbolje. Avtorji bi morali pred samim začetkom snemanja razmisliti o drugačnem pristopu, saj so verjetno že kmalu videli, kaj lahko dosežejo z omejenimi finančnimi sredstvi in majhno snemalno ekipo. Na profesionalnem setu je ekipa, ki se ukvarja samo z osvetlitvijo, večja od številna vpletenih pri nastanku Korpusa Krispi, kar pa na koncu ne sme biti izgovor za nedodelano zgodbo, zmeđeno kadriranje, čudne montažne prijeme ter neprepričljive specialne efekte. Morda bi bilo bolje, da bi ob manku profesionalnega maskerja omejili količino odrezanih glav in predvsem vnaprej zakrpali vse luknje v scenariju. Bistvo low budget produkcije je, da avtor posname film, ki se mu ne vidi, da je posnet za malo denarja, ne pa da vztraja pri profesionalnih elementih ter zahtevni zgodbi in zasnovi, izvede pa jih amatersko in nedodelano.

Če bi film sam sebe jemal z distanco, bi vse skupaj še nekako razumeli in vse zgoraj omenjene pomanjkljivosti bi lahko bile celo njegove prednosti. Žal se jemlje preveč resno, da bi ga lahko obravnavali kot refleksijo ustaljenih smernic znotraj žanra grozljivk, kritiko ali parodijo. V svojem samozavedanju

staviti ogledalo, vzpostaviti širši okvir in v vsej kompleksnosti osvetliti zgodovinski čas, v katerem finančni zlomi niso le posamezne motnje v sicer brezhibno delujočem sistemu, ampak imajo daljnosežne družbene posledice in usodno vplivajo na cele generacije ljudi. Med fragmenti globalne ekonomije se skriva-jo človeške usode, navade, strahovi in strasti, ki jih ni mogoče zajeti s tabelami in grafi, in zgodbe, ki jih ni mogoče povedati s hladnim jezikom števil. Finančna kriza se ni začela včeraj in ne zajema samo propadanja velikanskih korporacij, ki jim je umiranjne mogoče olajšati z nekaj milijoni davkoplačevalskega denarja, temveč vključuje tudi mnoge družbene, politične, geostrateške in ekološke probleme. Samo sodobna umetnost s svojim izborom izraznih sredstev premore dovolj širine, da omenjena vprašanja tudi verodostojno raziše.

Še na eno pomembno vlogo umetnikov opozarjata tudi David Hare in Lucy Prebble, in sicer na demistifikacijo ekonomije kot znanosti; na poenostavitev ekonomske latovščine, ki je povprečnemu gledalcu odvzela možnost razumevanja delovanja ekonomskih in finančnih sistemov in njihovo tolmačenje zaupala zaprtemu krogu strokovnjakov in šarlatanov.

Če pa so ekonomisti in finančniki do sedaj že bolj ali manj uspešno razložili, kako je kriza nastala, je naloga umetnikov, da se vprašajo: »Zakaj?«. Zakaj se je vse skupaj zgodilo? Zakaj smo tiho gledali nesramno bogatenje manjšine ljudi na račun nemočnih in revnih? Zakaj smo nasledli prividu bogastva in blagostanja, čeprav smo obenem vsakodnevno izgubljali zaupanje v državne institucije?

Obe strani nosita del krivde, tako pohlepni bančniki, tajkuni, goljufi, servilna politika v službi kapitala in ne ljudstva kot ljudstvo in javnost sama, ki nista pravočasno opazila, kaj se dogaja, in ukrepala.

Težko je reči, da se je z naraščajočim trendom gledaliških iger, filmov, romanov, ki se ukvarjajo s finančno krizo, skozi velika vrata vrnila tudi angažirana in politična umetnost. Preprosto zato, ker ta ni nikoli zares odšla, le soj žarometov je bil usmerjen drugam. Tudi umetnost in kultura sta namreč postali žrtvi diktata prostega trga, ki je poskrbel za komercializacijo vsebin, kjer je iz centra pozornosti treba odstraniti vse, česar ni mogoče prodati. To pa se je potem umaknilo na alternativna, manj bleščeča prizorišča.

Kot kaže, pa bi lahko preučevanje krize skozi umetnost v bližnji prihodnosti vendarle dočakalo svojih pet minut. Minut, ki jih bo treba izkoristiti.

gre celo tako daleč, da ga na koncu ne moremo obravnavati drugače, kot se sam predstavlja, kot pravoverno mistično grozljivko. Film bi zlahka zapakirali kot zabebancijo in tedaj bi nekako razumel in sprejel vse pomanjkljivosti, luknje v scenariju, leseno komične pretepe in plastične pištole, ki nadomeščajo prave. Žal Korpus Krispi verjame sam vase, gledalcu pa na koncu pusti zgolj občutek nelagodja.

Avtorji filma so nedvomno imeli željo, motivacijo in veliko pozitivne energije, saj so v popolnoma gverilskih razmerah posneli low budget celovečerec, kar je že samo po sebi dovolj za aplavz ob koncu filma. Tudi drugače je film gledljiv, zabaven v svoji naivnosti in po prleško odbit, igralci vsi po vrsti zanimivi karakterji, naturščiki in prepričljivi v svojih vlogah, žal preredki prizori s črnim Jezusom pa imajo potencial postati kultni. Žanrsko je film neprecenljiv navdih za omejene slovenske razmere, pravi hommage grozljivkam B produkcije, kakršnih nismo videli od časov Morane. Samo upamo lahko, da bodo fantje nadaljevali svoje delo in nam tam zgoraj na robu Slovenije v prihodnje pripravili še kakšen žanrski poklon. Vseeno pa naj neodvisna low budget produkcija in omejena sredstva ne bodo izgovor za slabo kvaliteto osnovnih elementov filma oziroma nekvalitetno kopiranjne in neinovativnost. Avtorji bi lahko z malce več premišljenosti in upoštevanjem realnosti low budget produkcije dejansko posneli zelo dober žanrski film, ne zgolj simpatičen lokalni izdelek.

Neodvisni low budget film je idealna platforma za premikanje filmskih meja, uveljavljanje novih konceptov in spre- vračanje ustaljenih. Vsak film kakršne koli produkcije ima odgovornost do gledalca, odgovoren je za tisto magijo, ki gledalca prevzame, zapelje, navduši, nasmeje ali spravi v jok, če ne gre drugače tudi tako, da se dela norca iz samega sebe in nas prevzame s svojo prvobitno iskrenostjo ter drugačnostjo. V nasprotnem primeru se gledalec zave, kako kompleksna stvaritev je filmska umetnost in kako zelo daleč od magije je film, ki ga gleda.

Vsako leto se zvrstijo številni neodvisni, underground in žanrski filmski festivali, filmske delavnice in gverilske snemalne akcije. Za sodobnega hišnega cineasta z ustvarjalno žilico je skorajda nemogoče ne posneti filma!

FOTOGRAFIJA Ana Baraga

Katja Perat

Kosovni odvoz kulturne zgodovine

Izgubljene generacije so v zgodovini kulture pogost pojav, skoraj bi lahko rekli, da se občutek popolne ustvarjalne nemoči vsakih nekaj desetletji vrača v domala nespremenjeni obliki - okoliščine so nevzdržne; bodisi je vojna ali je predolgo ni bilo, gospodarska kriza je in nimamo niti hrane niti dela, gospodarske krize ni in imamo vsega preveč, apatični sedimo pred televizijo in nemo bolščimo v prazno. Od Remarquaa do Welsha - vse je brezizhodno in komur se še zdi vredno, da bi kaj novega ustvaril, je milo rečeno navaden osel.

Kaj je narobe tokrat? Kako to, da se zadnja v vrsti generacij ustvarjajočih spet spopada z zlo slutnjo, da je praktično nemogoče najti umetniški izraz, ki bi ga bilo vredno postaviti v svet in ki bi ga svet v poplavi že ustvarjenega sploh opazil?

Saj veste, kako je - travma postmodernega človeka vam sledi na vsakem koraku, vi bi pisali, kulturne vsebine pa brez reda ležijo druga čez drugo kot na kosovnem odvozu, obrabljene, polomljene, na videz neuporabne, ne morete se več bahati z njimi, ker jih niste naredili sami, še kupili jih niste, pobrali ste jih s ceste in stvari, ki jih pobereš s ceste, so običajno brez posebne vrednosti.

Če sem zelo stroga, moram izhajati iz dejstva, da se večini intelektualcem zvrti, če vas slišijo reči »postmodernizem«. Družbe vsakega gosta nam je po treh dneh dovolj in postmodernizem je na obisku dosti dlje. Izčrpan, izrabljen, preteoretiziran, preanaliziran čaka na upokojitve in vendar se vsakič znova najde kdo, ki ga potegne iz podstrešja in predstavi kot nekaj, kar je za vse nas aktualno in neizogibno. Kar je v nekem smislu res, čeprav bi si osebno želela, da ne bi bilo. Postmodernizem kot literarni slog je iz mode in avtorji, ki so zamudili njegov vzpon, stojijo na pogorišču literature in se domala dobesedno praskajo po glavi. Vlak za upravičeno jadikovanje nad iztrošenostjo literature je odpeljal, obeta se nam restavracija. Duh časa daje vtis, da je počitnic konec, potrebna bo resnost, s katero bodo ustvarjalci in njihova

publika, ki tvorijo sodobno umetniško dogajanje, določili, kaj se z umetnostjo spleča početi po tem, ko smo z začudenjem ugotovili, da se zgodovina vendarle ni končala.

Če želite, se da na obdobje postmoderne in postmoder- nizma gledati kot na neke vrste karneval skrajnega obupa. Na oblasti je nihilizem, minirane so bile vse oporne točke, ki so glavo filozofije držale nad gladino, zahodna demokracija ne izpolnjuje pričakovanj - vsi imajo pravico do mnenja, vsak si zasluži svojih petnajst minut slave, atmosfera je zasičena s šumenjem od vse- povsod. Obsedeno stanje. In kako se odzove literatura? Vzame si par let prosto - umakne se sama vase. S svetom se nima smisla ukvarjati, zmeda, ki mu vlada, je neobvladljiva, vse tematike iz življenja tam zunaj se zdijo enako nebstvene in nerazumljive, resnica že dolgo ni več način izrekanja sveta. Odkar so vse zgodbe velike in posledično nobena ni večja od zrna, se nanje ne spleča gledati drugače kot na nekaj, kar je lahko prikupna podlaga za metaliterarne akrobacije, kaj več pa težko.

Tako je bilo in tako ni več - svet se je, po pričakovanjih, spremenil, umetnost postmoderne dobe se je izpela. Umetnost, kadar je dobra, načeloma komunicira s svetom, v katerega se po- stavlja, kadar išče publiko, ki jo zaradi svoje narave vedno išče. Nujno je biti sodoben, s čimer ne mislim, da je treba za vsako ceno stremeti k manifestni udarnosti, niti posiljevati svojega umetni- škega izraza z aktualnim družbeno-političnim angažmajem, ki iz kulture rad dela propagando. Nujno je biti sodoben v smislu, da se je nujno odzivati na sedanost, takšno kot je, ne takšno, kot bi si jo želeli - treba je biti resnicoljuben, pa ne v moralnem, marveč v načelnem smislu besede, treba se je izogniti želji po tem, da bi po liniji najmanjšega odpora počeli stvari na enak način, kot so jih počeli naši idealizirani predniki, ki so pa res vedeli, kaj je življe- nje in kaj je svoboda in kaj je umetnost. Na to opozarjam predvsem zato, ker se med študenti zadnjih generacij na več ravneh, ne zgolj

na ravni umetniškega ustvarjanja, pogosto pojavlja miselnost, da je edina prava pot v boljši jutri naučiti se na izust Komunistični manifest in da zadnjo prepričljivo umetnost je ustvarjal Andy Warhol, zato lahko kvečjemu počnemo kaj podobnega, če pa se to ne spodobi, je najbolj pametno, da ne počnemo sploh ničesar. Vse to besedičenje služi zgolj ilustraciji nekega hecnega pojava eklekti- cizma, ki smo mu lahko priče zadnje čase in ki generacijam, ki naj bi že sodelovale pri ustvarjanju kulture, na nek način onemogoča, da bi ustvarile kaj učinkovitega. Bolj očarljivo se zdi brez pravega znanja lepiti skupaj spomine na Pariško komuno, divje leto '68 in modo osemdesetih kot misliti vsebine, ki so važne danes - seda- njost in resničnost se zdita pusti, prazni in dolgočasni, priče smo masovnemu pojavu nepoglobljenega donkihotstva, ki je že izgubilo ves šarm, kar ga je kdaj imelo, in vse bolj postaja zgolj ovira.

Iskanje izhoda iz kulturno zgodovinskih zagat je krvavo zahtevno opravilo in zavest o njegovi nujnosti zgolj majcena točka na začetku poti, pa vendar je za človeka, ki si ne želi, da bi ga za- dušila tesnoba ustvarjalne nemoči, nadaljevanje nujno. Literaturi se je po zlomu postmodernizma zgodil droben premik v smeri minimalizma, to je smeri, ki se iz metaliterarne odtujenosti vrača nazaj k stvarim samim, k življenju v svoji elementarni prepro- stosti, kar se ušesom nekoga, ki je vse življenje sanjal o veličini borgesovskih blodnjakov morda zdi neočarljivo, pa vendar vodi v smer, ki dosti obeta tudi zunaj literarnega sveta. Dobro je ohraniti zavest, da je pogosto idealizirana preteklost hkrati brezpogojno minila in je nič ne bo priklicalo nazaj, da pa nam je kljub temu na razpolago v izročilu, ki se samo od sebe gomili že stoletja in dejstvo, da se ga poslužujemo, na noben način ne izpričuje manj- vrednosti obdobja, v katerega smo bili vrženi. Na kratko - prišli so časi, ko je za umetnost nujno, da prekine z obsesivnim objokova- njem izgubljenih zlatih časov, globoko vdihne in si po dolgem času ogleda svet, ki se, za čuda, še vedno ni nehal vrteti.

napovednik in poročnik

Ponedeljek, 14. 12.

Hala Tivoli ob 20:00.
Koncert: duo Air (FRA). (elektronika)

Slovensko narodno gledališče Drama ob 19:30.
Bernard-Marie Koltès: Roberto Zucco. (veliki oder)

Slovensko narodno gledališče Drama ob 20:00.
Conor McPherson: Jez. (mala drama)

Jazz klub Gajo ob 21:30.
Študentski jam session.

Channel Zero ob 22:00.
DubLab: DJ Tito. (electro gipsy, world music, chillout)

Torek, 15. 12.

Slovensko narodno gledališče Drama ob 16:00.
Andrej Rozman Roza, Davor Božič: Neron. (veliki oder)

Menza pri koritu. Torek, 15.12. ob 18.00.
Tribuna bo! 19:00 Okrogla miza (nastopajo: Mladen Dolar, Tomaž Zaniuk, Sandra Bašić Hrvatín, Anej Korsika, Mojca Pajnik in Aljaž Vin-diš). 21:00 Valterap, Cancel. DJ: Kantriman, Haris Pilton, W.G., Bakto.

Kino Šiška ob 19:00.
Noctiferia – Holymen, live predpremierra nove plošče Death Culture. Gosti: Dickless Tracy, Mordenom.

Sreda, 16. 12.

Gledališče Glej ob 20:00.
Škrip orkestra. (ponovitev noir kiča)

Slovensko narodno gledališče Drama ob 19:30.
Bernard-Marie Koltès: Roberto Zucco. (veliki oder)

Slovensko narodno gledališče Drama ob 20:00.
Yasmina Reza: Bog masakra. (mala drama)

Klub Gromka ob 20:00.
Predstava: Premiera gledališko-gibalne predstave Gerhard

Channel Zero ob 21:00.
Zuma festival: Monotonix (ZDA), Gatuzo (HR), The Ftictions (SLO).

Orto bar ob 22. 00.
Koncert: Frozenchild.

Klub K4 ob 23:00.
KRUNCH IT! (bass/dub/beats/wobwob): Freeverse, Sunneh, Bassick.

Četrtek, 17. 12.

Gledališče Glej ob 20:00.
Škrip orkestra. (ponovitev noir kiča)

Slovensko narodno gledališče Drama ob 20:00.
Julian Barnes: Prerekanja. (mala drama)

Sub Sub ob 21:00.
Koncert: Barehanded, Woli Wo, Septic SCUM, Lintver.

Kino Šiška ob 21:00.
Rambo Amadeus – Hipishizik Metafizik.
Koncert in predavanje ob izidu nove gripe.

Tovarna Rog ob 21. 30.
Cjele Metropola Vol. 2. Nastopajo: Slovinjen, Cops on bikes, God damn it boys! in Killing option.

Menza pri koritu ob 21:30.
Nu Yu: Repetitor, Kriške, Ola Horhe. Srbsko rock podzemlje spet beleži glasbeni razcvet, podoben tistemu v osemdesetih letih prejšnjega stoletja!

Orto bar ob 22. 00.
Koncert: Vatra (HR).

Klub Gromka ob 22:00.
Koncert: Crazyed Farmers (SLO).
Predstavitev novega albuma Far Ma!

Petek, 18.12.

Channel Zero ob 20:00.
Dirty Skunks: Infernal war (POL), Celephais (HRV), Mora (SLO).

Slovensko narodno gledališče Drama ob 19:30.
Thomas Middleton, Wiliam Rowley: Premenjave. (veliki oder)

Slovensko narodno gledališče Drama ob 20:00.
Samuel Beckett: Gledališka skica 11. (mala drama)

Gledališče Glej ob 20:00.
Iz Principa. (ponovite agit-prop mjuzikla)

Stara elektrarna ob 20:00.
Mateja Bučar: Približno na sredini. (sodobna plesna predstava)

Tovarna Rog ob 21. 00.
Let's Go Crazy!!!! Koncert mladih skupin: White Stain, Negative Two, Smokin'Blue, The Fappers in Freeway Machine.

Jazz klub Gajo ob 21:30.
Tribute to Miki – Peter Mihelič Trio z gosti. Večer posvečen spominu na znanega slovenskega pianista Milana Miki Miheliča.

Menza pri koritu ob 22:00.
Nu Yuz: Obojeni program, Stuttgart Online.

Gala Hala. Petek, 18.12. ob 22:00.
Cigu migu. DJ Bayo, Balkanska Sisa, spešlgest: Dinarid.

Klub K4 ob 23:00.
Elements & Synaptic. Main: RIZ, Ocular, Organon, Schrauff. Bar: Daniel Bell, Syman vs. Utti, Splinterhouse.

Sobota, 19.12.

Slovensko narodno gledališče Drama ob 19:30.
Andrej Rozman Roza, Davor Božič: Neron. (veliki oder)

Slovensko narodno gledališče Drama ob 20:00.
Dušan Jovanović: Življenje podeželskih plejbojev po drugi svetovni vojni. (mala drama)

Gledališče Glej ob 20:00.
Iz Principa. (ponovite agit-prop mjuzikla)

Stara elektrarna ob 20:00.
Mateja Bučar: Približno na sredini. (sodobna plesna predstava)

Klub Gromka ob 22:00.
10. Obletnica Aktivne propagande in R.A.F.A.L-a Anarhopunk/hardcore koncert:
Aktivna propaganda + AK47 + Final Approach.

Orto bar ob 22:00.
Koncert: Mit + Profeel. Promocija zgoščenke Stik.

Channel Zero ob 22:00.
HellEkstro : Kons. 5 (harsh elektro/dark techno/industrial/ebm): Schejtan, Ludvik, Tomo.

Klub K4 ob 23:00.
Tabasco – Brookes Brothers. Main: Brookes Brothers, Lunic, Danaja, Borka, Rex. Bar: Zmayo, Bakto, Rocca.

Nedelja, 20.12.

Stara elektrarna ob 20:00.
Mateja Bučar: Približno na sredini. (sodobna plesna predstava)

Klub K4. Nedelja ob 21:00.
K4 Roza. V'n vlečt z Anastassio in Afrodito.

Ponedeljek, 21.12.

Slovensko narodno gledališče Drama ob 19:30.
Bernard-Marie Koltès: Roberto Zucco. (veliki oder)

Jazz klub Gajo ob 21:30.
Študentski jam session.

Channel Zero ob 22:00.
Dublab predstavlja: Wicked witches brew off the brew.

Torek, 22.12.

Slovensko narodno gledališče Drama ob 18:00.
Yasmina Reza: 'Art'. (mala drama)

Slovensko narodno gledališče Drama ob 19:30.
Bernard-Marie Koltès: Roberto Zucco (veliki oder)

Sreda, 23.12.

Slovensko narodno gledališče Drama ob 19:30.
Andrej Rozman Roza, Davor Božič: Neron. (veliki oder)

Slovensko narodno gledališče Drama ob 20:00.
Milena Marković: Barčica za punčke. (mala drama)

Klub Gromka ob 22:00.
Koncertna Gromka: Shoeshiners (Kranj) + Barely Modern (Logatec).

Klub K4 ob 23:00.
Trajna. Bar: Sare Havlacek, Fatal Error Crew, Šarlot.

Četrtek, 24.12.

Jalla Jalla ob 21:00.
X-mas jungle feeva special with DJ*Sun & Pupa Robbie.

Klub K4 ob 23:00.
Jesus loved you: Faces. Main: Aneuria vs. Ian F. Bar: Vextax.

Petek, 25.12.

Gala Hala ob 22:00.
Rapetek 53: Decembrska veselica. DJ: Esco (Rapetek), Sushi, Kustur.

Klub K4 ob 23:00.
RDYO DJ's Fankanamanka. Funky funky xmass.
Rolajo: JAMirko, Ubu, Massimo, Bugi.

Channel Zero ob 23:00.
Driskoteka presents: Nightmare after Christmas. ChristmasJs: b.a.f. (driskoteka), ivanhoe (driskoteka), [f9k] (driskoteka).

Sobota, 26.12.

Klub Gromka ob 22:00.
Koncertna Gromka: Vaginel + Carnaval (SLO).

Klub K4 ob 22:00.
K4 Roza. Roza praznik. Velika svobodna hiša: Nyn, Blasch, FFrika. Mala roza niša: Hruschka, Žak.

Gala Hala ob 23:00.
Balkan Ceci.

Channel Zero ob 23:00.
Elektroliza: 15. Tradicionalna božično novoletna edicija.

Nedelja, 27.12.

Tovarna Rog ob 22:00.
Koncert. Gu guai xing qiu. (bass-drum-keyboard-punk-grind-experimental).

Ponedeljek, 28. 12.

Jazz klub Gajo ob 21:30.
Študentski jam session.

Channel Zero ob 22:00.
Dublab. Rolata: Rollking in Dubbud.

Torek, 29.12.

Slovensko narodno gledališče Drama ob 19:30.
Thomas Middleton, Wiliam Rowley: Premenjave. (veliki oder)

Slovensko narodno gledališče Drama ob 20:00.
Aleš Berger: Zmenki. (mala drama)

Sreda, 30.12.

Slovensko narodno gledališče Drama ob 19:30.
Andrej Rozman Roza, Davor Božič: Neron. (veliki oder)

Slovensko narodno gledališče Drama ob 20:00.
Dušan Jovanović: Življenje podeželskih plejbojev po drugi svetovni vojni. (mala drama)

Channel Zero ob 21:30.
Apsurdistan. Vsakoletni prednovoletni tradišnl Metelkovski ritual pucanja negativitet na Channelov Apsurdistan.

Jazz klub Gajo ob 21:30.
Funky večer.

Četrtek, 31.12.

Slovensko narodno gledališče Drama ob 19:00.
Andrej Rozman Roza, Davor Božič: Neron. (veliki oder)

Slovensko narodno gledališče ob 19:30.
David Mannet: Bostonska naveza. (mala drama)

Jalla Jalla. Četrtek ob 20:00.
V '1o z Jallo.

Jazz klub Gajo ob 21:30.
Klubsko silvestrovanje.

Gala Hala ob 23:00.
Praznovanje novega leta: Pump up the jam! Selektor: Ultrafoxx.

Klub K4 ob 23:00.
Še en fu*ing nov let! Vsakdanja disko/trash mešanka: Ilija Rudman (Red Music, Bear Funk, HRV), Ichisan & Nakova, Mique, Lavka, Mk, Nubis, Fšk. Zmatrana funk/breaks/rare groove mineštra: Part Time Heroes dj set – (Wah Wah 45s, vb), Woo-D, Borka, Bakto, Danaja, Dado, Rex.

Če organiziraš kak študentski dogodek, ga prosim pošlji na napovednik@tribuna.si in vključili ga bomo v mesečni pregled.

Borka

Prvi

na

vasi

Dalaj,

bivši

AliEn

Ko smo mislili, da je zgodba Ali-ja Ena po večkratnem menjanju imen že zdavnaj končana, je le-tos na začetku poletja udarila novica o jubilejni turneji – pet-najst let po skoraj revolucionar-ni, prvi pravi slovenski rap plati (Leva scena) in deset let po ne-koliko mehkejšem in bolj vode-nem nadaljevanju (Smetana za frende).

Lik in delo, ki nista prišla do izraza ...

Na tem mestu bi morali objaviti intervju z znamenitim Markom Brecljem. Po temeljitem razmisleku smo se v uredništvu odločili, da intervjuja ne bomo objavili, saj bi plemenitemu poslanstvu, ki ga Marko Brecelj v naši družbi izvaja že več let, storili več škode kot koristi. Tega pa si seveda ne želimo, saj preveč spoštujemo njegova lik in delo. Vse tiste, ki bi si ga vseeno želeli prebrati, pa vabimo na sedež uredništva na Kersnikovi 4 v Ljubljani, 3. nadstropje, kjer si ga lahko ogledate.

FOTOGRAFIJA Vladimir Mićković

Ali je pionir – poleg tega, da ga lahko umestimo v prvo generacijo slovenskega skejtanja, in poleg vse zgodbe okoli Leve scene, je bil tudi eden prvih didžeev svežih uličnih slogov sredine 90. let, celo eden prvih skrečerjev (v tej vlogi ga lahko slišimo pri projektu »Trans Slovenia Express« pod taktirko Alda Ivančiča in kultnega ter danes prepogosto prezrtega kolektiva Borghesia). Na Studiu City je Aliju in ekipi za kratek čas uspelo zlobirati in sproducirati precej posrečeno in za togo nacionalko napredno rubriko Skate TV. Ne moremo pa izpustiti tudi njegovih prvih vokalnih podvigov, tako v navezi s teatrom Grejprfruit kot s skupino Heavy Less Wanted, kjer je pozneje Alija več kot uspešno zamenjal Call Ya.

Leva Scena pa ni zanimiva samo zaradi zgodovinskega pomena, ampak tudi širšega družbenega okolja, v katerem je nastajala, in tehničnih domiselnosti pri sami produkciji. Ali jo je sklepal z raznimi prijatelji, glasbeniki. Za osnovne matrice so semplali različne, večinoma ameriške raperske zanke, čez pa dodali kar nekaj živih inštrumentov, kar je bilo za tisti čas skoraj vizionarsko. Pri komadu »V mestu nekaj dogaja« lahko prvič na nosilcu zvoka slišimo Klemna Klemna, album pa je, pospremljen z dobro besedo beemiksarskega mojstra in poznejšega Klemnovega didžerja Simona Stojka Falka, izdala mala založba Mačji disk (Maček Muri). Kljub temu da so ploščo zaradi eksplicitnih in neposrednih besedil ignorirale tako rekoč vse radijske postaje (pa tudi drugi mediji) razen Radia Študent in nekaterih svežih komercialcev, je bil nepričakovan uspeh svojevrsten fenomen, saj danes s »Trnow Stajlom« ostaja ena od dveh najbolje prodajanih rap plat v Sloveniji.

Z Dalajem smo se pogovarjali po prvih dveh (oziroma treh) koncertih v Ljubljani in Mariboru. Čeprav je bilo jasno, da bo zanimanje za retrospektivno serijo nastopov veliko, pa je bil odziv na promocijsko nepompozno zastavljeno turnejo izjemno pozitiven, predvsem zato, ker na koncerte niso drli le »nostalgični« feni prvih dveh projektov, ampak tudi mlajša publika, ki je Aliju prisluhnila šele pred kratkim. V Kinu Šiška so morali na hitro iz rokava povleči dodaten datum in dvorana je bila skoraj dvakrat razprodana. Na prvem koncertu smo videli njegov presenetljivo najbolj suveren nastop doslej (ob izidu prvih dveh plat ni imel ravno veliko nastopov, pa tudi nikoli ni slovel kot nastopajoči). Tokrat je sestavil (sicer ne prvič) bend, ki je nalogo opravil še kar korektno, še zdaleč ne slabo, nismo pa slišali nobenih inštrumentalnih presežkov. Večino komadov so nekoliko predelali (kar je na nekaterih delih delovalo bolje kot na drugih), v repertoarju pa smo pogrešali le kak naslov ali dva s prvenca.

Pri samem intervjuju pa je prišlo do dveh kiksov. Prvi je bil moj, saj sem mislil, da se Dalaju da pogovarjati o okoliščinah nastanka prvih plat, o takratni ljubljanski glasbeni in ulični sceni ... Drugi kiks je bil njegov. Dalaj si je za intervju na ljubljanskem Gradu odtrgal dobre pol ure svojega očitno dragocenega časa, iz neznanih razlogov pa si je v slogu velikih pop zvezd zamislil delati dva intervjuja naenkrat, kar ni bila, kolikor pomnim, še nikoli dobra taktika ... Zahvala za dodatne informacije grejo enciklopediji v eni osebi Jizahu.

Kako je nastala ideja o turneji ob petnajst – (Leva scena) oziroma desetletnici (Smetana za frende)?

Ja tako, ker fanka v Sloveniji manjka, meni ga pa tudi manjka. Pa petnajst je bila taka lepa cifra, da se zadevo zaokroži.

Si bil presenečen nad odzivom?

Bil sem presenečen nad tem, da mi je uspelo sestaviti tako dober bend. Odziv publike ... Uau... Madona, vsi ga repajo tako, kar ful.

In kako si izbral glasbenike?

Bobnarja sem srečal v knjižnici, pa je rekel, da ima enega kitarista in da oni nekaj delajo, pa če bi se kaj dobili. Sem odgovoril, da mogoče nekaj delam tudi jaz, pa če je kaj fanki ... Potem smo pa vadili še z enim basistom, pa se je bobnar preselil v Kanado in sem moral hitro najti novega. To je bilo avgusta. In sem potem tega našel, ki igra. Ostali pa ... Z basistom Lukom sem že prej sodeloval na obali, pa s saksofonistom isto – Koželjem Matejem, drugače pa s Kikijem, klaviaturistom, smo se tudi že prej poznali. Sem še koga izpustil? Aja, prek Myspacea smo pa tolkalca našli. Sva si že ene dve leti malo dopisovala o tem, kaj dogaja in se počne v Sloveniji. Sem mu rekel, ti ful igraš, povej kaj, kako je?

Kako tečejo koncerti oziroma turneja?

Do zdaj so bili trije, sledi jih še sedem. Do zdaj je bila dvojna Ljubljana in Štuk. Sam sem rekel, da je že pol turneje narejene, ker je zdaj ful lažje, a ne. Ljubljana je bila ful v pričakovanju in publike in mene, Maribor je bil malo bolj razbremenjen, ne vem, mogoče zato, ker sem v Ljubljani tako dolgo živel in me tukaj folk boljše pozna. Veš, kar naslednji teden pa še en koncert, pizda, no joke, a ne, pa brez plakatov, samo (promocija) po Facebooku, ... In je bilo na drugem koncertu v Ljubljani spet skoraj čisto razprodano, na drugem koncertu je bil tudi boljši sound.

Ja, na prvem ni bil ravno preveč dober zvok ...

Jah, sem gledal malo tudi posnetke. Dvorana je tako smešna, a ne – če si stal nekje, je bilo tako, če si stal drugje, je bilo drugače. In folk, ki je malo muval, si je mogoče našel plac. Zdaj pa ... Tudi za druge koncerte (v Šiški, op. a.) pravijo, da je podobno. Samo, to se vidi že, ko stopiš v plac in imaš nasproti odra ravno steno, takole, kot je tukaj, imaš že pomisleke ...

Pa se ti zdi, da je bila Šiška na koncu boljša izbira kot Križanke?
Križanke je predvsem izbira 17.000 evrov, v štartu. »Hvala, dober dan, a lahko plačam za svoj koncert 17 vnaprej?« Brez vseh plakatov, samo da se malo poigramo. Potem pa še ozvočenje pa vse skupaj, is no joke!

Jah, ali pa če si v zadnjem času slišal kaj, kar te je presenetilo?

Ja veš, da sem šele letos dobil plato od Icota, torej Eyeceeo ... Samo bedak in sila ... Tako je smešna, da je težko ne bi omenil ... Pa mislim, da je letnik 2003, je Ico dolgo čakal, da mi jo je zrihtal ... Veš kaj, jaz neki ne daunloudam preveč, pa mogoče zato nimam v spominu tega, kar me sprašuješ ... Drugače pa itak od Klemna

material ... Pa Zlatko itak in Kosta ... V bistvu te, s katerimi delam, ne morem drugega reči ... Zadnjič sem dobil CD od N'Toka, samo jaz ga še zmerom ne morem poslušati. Pa so ful dobri teksti, sam je preveč ... Nervous mi je, no... Meni je pomembno, da mi je muska v izi ali pa da je ful parti, tisto je pač mogoče za enega, ki ne ve vseh teh stvari, ki jih N'Toko pove – on kar velik ve, ne ... Mogoče če bi v sedmem razredu vrtel to musko, bi bilo de best ... Tako kot šolski program ...

Pri prvih dveh platah me zanima še tole ... Leva scena je bila, kakor jaz razumem, neke vrste ekipni projekt?

No ja, zmeraj sem sodeloval s folkom, ja ...

Na primer, pri prvi plati je sodeloval tudi Brane Zorman s svojim semplerjem ... Je tudi on izbral kakšne semple ali je pomagal predvsem tehnično?

Sodeloval je samo kot frend, ki pomaga, čisto tehnično. Izbor semplov pa je bil na obeh platah moj.

Pa je pri komadu Zadeta si lepa Ljubljana glavni simpl klavirja od Tihomirja Asanoviča?

Je ja, pa saj na drugi plati piše na ovitku za vse semple, ki sem jih uporabil. Na prvi pa za nobenega, he he ... Samo na prvi so bili nerazpoznavni.

Glede na to, kakšen je bil ustvarjalni impulz v Ljubljani neke na sredini 90. let – funk, rap in acid jazz so se rolali v treh ljubljanskih klubih, K4, Palma, Nexus, ne nazadnje tudi Truebar –, imeli smo tovrstne bende in didžeje: Kolja, Dj Poha, Heavy Less Wanted, Radyyoyo itn.

Kar ne moreš mimo mene, a?

Ne ... No, se ti zdi, da ...

Pizda je zajeбан ... Skoz nekaj prvi tukaj na vasi... Prvi na vasi...

Celo v Ambasadi Gavioli se je nekaj dogajalo ...

Celo ja, celo dve leti ali koliko smo bili tam rezidenti ... Drum 'n' Bass, jaz pa JAMirko, jeal!

No, se ti zdi, da bi se iz tega nastavka, iz te scene lahko zgodilo kaj več, kot se je?

Ne. Ne vem, kako je zamrlo ... Jah, več zgodilo ... Pa saj, a se ti ne zdi, da se je več zgodilo, zdaj? Malo manj je prfuknjeno, a je tako? Folk se ima na ketni, lej ... Recesija je, vse za gate trese ...

Dobro, o tej recesiji se govori šele zadnji dve leti recimo ...

Nič se ne govori, je, ne.

Sam mislim, da sicer traja veliko veliko dlje ...

Na poslu se ful kaže, a ne, saj recesija je čist poslovna pizdarija ... Je treba delat, je rekel Adi Smolar ... Lahko se dolgo zabebavaš, sam potem ugotoviš, na čigav račun se, pa ponavadi se zmeraj na svoj ... Is no joke ... Potem je pa fajn, da si narediš, da delaš to, kar

ti je res kul. Če ti to uspe v lajfu, potem si že pravi budist – skoraj.

Pa je tebi uspelo?

Mislim, uspelo ... Saj ni toliko simpl, samo po drugi strani tudi ni tako težko ... Folk je malo premalo originalen, ne mi zamerit, ampak v Sloveniji je preveč revij, preveč vseh teh novic, vsi bi radi nekaj prvi sporočili ... Kaj, saj je vse že povedano, zdaj je treba sam še malo sestaviti ta planet. Ja, planet, saj bo vsem rit razfukal ...

Ali se ti zdi poseben fenomen, da je naša glasbena scena tako nedinamična, da je besedilo Leve scene petnajst let po izidu še zmeraj skoraj aktualno?

Tak prostor je. Dva milijona ljudi, nima se kaj veliko za spremenit. Stoletja smo se ali so se bojevali za svoj jezik, in zdaj, ko to je, je to treba loopat ... Saj veš, kako je hiphop, če je isti loop pol ure, se ga naveličaš, tukaj je pa isti loop že res dolgo. Remiksi se dogajajo počasi. Ja pizda, če delaš plato in če si petnajst let isti avtor, daj, vsaj produkcijsko se loti stvari na novo. Recimo, Vlado Kreslin, dobro en komad je s Siddharto naredil, drugače pa cigu migu ... Ne zdaj, cigu migu, da bi bilo kaj narobe s cigansko musko, ampak to je neko jadikovanje, tukaj ni nekega elana noter, pa happy hour. Moji komadi ipak, tudi če so tako zabebantsko cinični, ipak imajo humor noter, satiro. Lej Zmelkoow, to! Zmelkoow je tak bend za izpostaviti, ko si me prej vprašal ... So skriti, oni so res skriti, komercialni se pa res grebejo, oni pa tako »mi smo Zmelkoow«, v izi. Ali pa oni, Ana Pupedan, jih tudi brijejo po svoje. Imajo svoj teren, svoj humor in to funkcionira. Ampak ne delajo pa komadov z namenom »zdaj bomo prodali tokpatok plat.« Saj ni problem narediti featuring Nina Osenar ... Takoj folk v vrsti stoji ... Tako malo se dogaja, da bi po mojem še Jan Plestenjak razmislil, če bi se mu jaz oglasil »ej stari, a narediva eno zabebancijo«. Samo on je na keš. Da ne bo kdo zdaj narobe razumel, da jaz razmišljam o featuringu. Hočem reči, da se tako malo dogaja, da folk ne reče ne, če ga kdo povabi.

Pa si bil kaj zunaj, zdaj ko si v Ljubljani, na kakšnem koncertu, v kakšnem klubu?

Letos sem bil predvsem v Križankah – Macy Gray, Shined O'Connor, Massive Attack ... Lani sem bil na Bjork v Veroni, to je bilo res kul, ta je bil pa med top tremi koncerti, kar sem jih videl ... Pa na Princeu v Londonu je bilo tudi fajn, v O2 areni ... Veš, kakšen koncert!

Ko je bil še Dj Poha ... Kje se je kupovalo plate, spremljalo musko ... V Trstu, stari. Večinoma, no. Pa tako, kamor si šel. Če si šel v Budimpešto, si jih kupil v Budimpešti. Če si šel v München, potem tam. Ni bilo takrat še povsod Metalheadsov za dobit.

Za konec ... Ti še zmeraj tekne burek, čeprav ni več burekdžinice na Štacijonu?

Pizda, nič bureka ne jem, če sem čisto iskren. Letos sem ga dva-krat, pa še to tako čisto za štos. Da bom vsaj v intervjuju lahko rekel, da ga. In zdaj, ko sem ga, lahko v intervjuju povem, da sem ga, in to je to ... V dveh različnih Mercatorjih sem ga jedel ...

recenzije in avtonomna cona

Eva Mlinar in Kristina Ravnikar

Film: 20. Liffe

Eva Mlinar

Pred dobrima dvema tednoma se je zaključil jubilejni 20. lju-bljanski filmski festival. Med dvanajstimi dnevi festivala se je v Ljubljani zdelo, kot da celo mesto živi samo za film. Na vsakem vogalu je nekdo vehementno mahal s šopom filmskih vstopnic in na vsaki kavi se je razpravljalo o naslednji projekciji. Torej bi iz tega človek lahko sklepal, da smo Slovenci zagreti cinefili ... Zanimivo pa je, da so kinodvorane s prav tako kvalitetnim ni-vojem filmov (Kinodvor, Kino Vič in Kinoteka) med letom precej samevale. Kot vestni obiskovalki praznih dvoran naju je zani-malo, čemu vsako leto sredi oktobra že mesec prej stojiva v vrsti, in kje tiči razlog, da vsi ti »očitni« filmski navdušenci pridejo na plan šele sedaj?

Mogoče je vic v tem, da je letošnji festival zaznamovan s povratkom starih, že uveljavljenih filmskih mačkov. Eden tak-ih je prav gotovo še skoraj muzejski Alain Resnais, ki je začel snemati, še preden je bil postavljen berlinski zid, preden je padla bomba na Hirošimo in preden so fašisti zbombardirali Guernico. Svoj pečat pa je najbolj pustil na francoskem novem valu. Letos je navdušil s filmom Divje trave, v katerem na ležeren način prikaže, kako zelo divje nam lahko z avtosugestijo rastejo priča-kovanja in iluzije.

Gotovo je pozornost privabil tudi fantast Werner Herz-og, ki si ga je občinstvo najbolj zapomnilo po tandemu z nje-go-vim »najljubšim sovražnikom« Klausom Kinskiim. Na trenutke ga je mogoče celo prepoznati v liku Nicholasa Cagea v novem filmu Pokvarjeni poročnik: New Orleans, s katerim se Herzog najbolj približa mainstreamu. Zveste fane prvotnega Pokvarje-nega poročnika Abela Ferrare pa najbrž pusti razočarane. Kot običajno se pri Herzogu nahajamo v okviru naravne katastrofe, tokrat po divjanju orkana Katrine. Skrajne razmere potisnejo protagoniste v razvrat, droge in nasilje in na trenutke se zdi, kot da so legvani, ki jih v resnici sploh ni, ušli iz filma Strah in gnus v Las Vegasu.

V plejado velikih režiserjev spada tudi Jim Jarmusch, ki daje velik poudarek izjemni glasbi, zanimivim likom, fotografiji in skromnim, a skrbno premišljenim dialogom. Za vse tiste, ki smo njegovo kariero spremljali že od začetka, je zadnji film Meje razuma rahlo odstopil od pričakovanega. Njegovo drzno in zape-ljivo novo delo je neke vrste hommage kriminalki 70. in 80. let. Sledimo potovanju plačanega morilca, ki za razliko od običajnega trilerja ne ponudi tenzije, ampak bolj meditacijo in uživanje v vizualni estetiki, ki se sklada z režiserjevim znanim občudova-njem slikarja Edwarda Hopperja. Če nas v njegovih prejšnjih filmih večji minimalizem dialoga ni zmotil, je morda z Mejami razuma malo zašel ...

Mojster melodrame, živih barv, genialne igre in kontro-verznih tem Pedro Almodovar je bil letos edini režiser, katerega film je bil zaradi velikega povpraševanja deležen dodatne pro-jeckije, kljub temu da si bomo film Zlomljeni objemi lahko kmalu

Nina Marok

Glasba: Eto ga Shishmish!

Nina Marok

»Roots In Session! Slovenija! ... Selecta Pier! Selecta Fu!« so uvodni vzkliki nove kompilacije Shishmish, ki je nastala pod taktirko slo-venskih Roots In Session Sounds, didžejev iz kolektiva RDYO DJs v sodelovanju z bosanskimi Baga Sound (FM Jam) ter slovensko vokalistko Anino.

Zgodovino Roots In Session bogati nemalo promocijskih mikstejpov in serija kompilacij kus kus. Gre za zmes reggaeja, dancehalla, hiphopa, duba, drum'n'bassa in jungla, ki ji občasno dodajo tudi ščepec funkvske začimbe. Pred malo več kot enim letom pa so zadnjemu v seriji KUS KUS dodali še nekaj balkan-ske svežine; kus kus v je namreč rezultat dela z bosanskimi promotorji reggae in dub glasbe Baga Sound iz Tuzle. Zgodba se letos nadaljuje – junija je namreč luč sveta ugledal Shishmish – Mished by Pier & Fu, na katerem lahko poleg nekaj jamajških vokalov, kot sta denimo Alborosie in Kardinal Offishall, skoraj stalnici RISOvih kompilacij, med drugimi slišimo tudi »pozagreb-čenega« Eda Maajko, Frenkieja in Popayja. Tako nam Shishmish med drugim ponuja tudi na besedilni ravni zmiksano različico legendarne Saletove Osvete (Edo Maajka), medtem ko je pri pesmi Klasika svoj glas prepevala tudi »svetlejša« polovica slovenskega dueta Muratejose.

Na plošči prevladuje »klubska« različica bolj ali manj nežnega reggaeja in hiphopa, ki pa se od časa do časa fluidno pre-vesi v nekoliko trši jungle in drum'n'bass. Tudi prehodi s »tršega«

ogledali tudi v rednem programu kinematografov. Režiser, ki ima zelo razpoznaven slog (lahko bi ga spoznali že po enormni količini rdeče barve), ravno z novim filmom izstopi iz okvira svoje običajne forme. Čeprav še vedno ostane zvest žanru, dobimo občutek, da gledamo film v filmu in da je prav tisti film, katerega nastajanju sledimo skozi zgodbo, pravi Almodovar.

Zgodbo zloglasne Ersbeth Bathory, poznane tudi pod imenom krvava grofica, so si filmarji do zdaj izposojali pred-vsem za snemanje poceni erotičnih grozljivk, pogosto z lezbič-nim podtonom, vse dokler se zgodbe ni lotila vsestranska July Delpy, ki ne samo režira in igra v filmu, ampak je zanj napisala tudi glasbo. Film lepe Ersbeth tokrat ne prikazuje kot brezčutne poosebitve zlobe in krutosti, kot nam je sliko o njej zapustila zgo-dovina, ampak kot tragično zgodbo ranjene ženske 17. stoletja, ki lačna ljubezni doživi globoko razočaranje, kar njen svet potisne v blaznost. Za svoj čas precej netipična aristokratinja, ki velja za najvplivnejšo v deželi, govori šest jezikov in sama upravlja z ogromnim premoženjem, pooseblja trdnost in odločnost, vse dokler se ne zaljubi. Ali žensko res nadvladujejo čustva? Je to res naša šibka točka, ne glede na znanje in moč, ali je to le mit, kot je v očeh zgodovine nastal mit o krvavi grofici?

Mogoče bi nam na to lahko odgovoril Trier, ki je sam sebe označil za najboljšega režiserja na svetu, ki mu filme izbira sam Bog. Zaradi sovražnega odziva medijev po canski premieri je, kot je bilo pričakovano, največ prahu vzdignil njegov Anti-krist. Film namreč suvereno označi ženske kot čarovnice, ki so po njegovem mnenju gorele še premalo. Antikrist je vse tisto, kar bi moral mačistični ego zadržati zase. Kljub njegovim mi-zoginim idejam Antikrista preveva bogata mračnjaška estetika, skoraj popolna v svoji sublimnosti, za katero bi lahko takoj rekli, da si jo je Trier sposodil pri piscih gotskega romana. Narava je tukaj prav tako temačna, razkrajajoča in skrivnostna, in ko se razodene človeku, so njena razodetja hudobna in strašljiva. Individuum in narava nič več ne sobivata v organski harmoniji, ampak narava človeka nenehno straši s svojim divjim in neu-kročenim temperamentom.

Pravi antipod Antikristu je film o poetičnem popoto-vanju po gozdu v osrčju Tajske, Sedem noči režiserke Naomi Kamwase, kjer je v ospredju zopet narava, (takšna ali drugačna) ki pa tu deluje pomirjajoče in popolnoma nezlovešče. Čeprav ni eksplicitnih prizorov seksa, ima film neverjeten erotični naboj.

Če se za hip vrneva k samemu naslovu ... Privednik »ljubljski« je skoraj edino, kar je bilo na letošnjem Liffu slo-venskega. Spomnimo se, da je prav Liffe v preteklosti služil kot odskočna deska številnim filmom domače produkcije, letos pa slovenskih filmov skorajda ni bilo na seznamu. Razen dokumen-tarca Paradise tv, ki se ukvarja s pornografijo na Japonskem, in pa Big river mana, ki je nastal v ameriški produkciji in ga avtorji sploh niso nameravali predvajati, saj naj ga slovenska

publika sploh ne bi razumela. Prej kot Martin Strel opozarja na ekološko dilemo Amazonke, svoje občinstvo nagovarja h ka-kšnemu kozarčku več. Strel celo izjavi : »To ni moja zgodba, to je ameriški Hollywood. Jaz nisem imel vpliva na film, naredili so zgodbo o meni, kakor so me videli Američani, oni. Videli so v redu, jaz res pijem, jaz popijem tudi flašo pa več, pa nisem pijan.« Toliko o tem.

Sedanji programski vodja Simon Popek je pred dvema letoma, ko je prevzel vodenje Liffa, obljubil, da bo pod njegovo taktirko poudarek predvsem na predstavitvah nacionalnih kine-matografij in osvetlitvah posameznih avtorskih opusov. Čeprav o slovenski kinematografiji ni veliko za povedati, pa je bilo letošnje leto predvsem v znamenju nemškega filma. Cinefilom je bila na voljo odlična retrospektiva avstrijskega režiserja Michaela Hane-keja, ki z vsakim filmom potrjuje svojo pozicijo enega ključnih modernističnih režiserjev v času, ko se zdi, da modernistične ambicije ne funkcionirajo več. Haneke se v svojih delih ukvarja z aktualnimi problemi, kot je vpliv medijev na ljudi in njihova povezava z nasiljem, odtujenostjo in recesijo. Drugi del retro-spektive je ponudil nemške dokumentarce ob dvajseti obletnici padca berlinskega zidu.

Ob gledanju filmov sva šli težko mimo tehničnih na-pak, še posebej pri novem Herzogu, po katerem sva se spraše-vali, kaj so le pomenili vsi tisti »simbolični« mikrofoni, ki so se konstantno pojavljali v kadrih... Dokler nisva ugotovili, da so filmu malomarno pozabili dodati masko. Pri Grofici je na lepem preskočila cela sekvenca, pri Belem raku pa so bili problemi s podnapisi in fokusom slike. Najbolj moteče pa je bilo histerično bežanje ljudi iz kinodvorane, ko filma še ni bilo konec. Točno tako. Glasba je prav tako kot gibljiva slika enakovredni filmski element, in dokler slišimo glasbo, traja tudi film. Gotovo pa nas je med vsemi obiskovalci vsakič sedelo nekaj takih, ki nas malo bolj interesira sedma umetnost in nas je zanimalo, kdo vse je sodeloval pri ustvarjanju filma, pa tega nismo mogli videti, ker je pred nami motovillilo že vsaj 20 ljudi ali nas je sosed že priganjal, naj se umaknemo s stola ... Skrajno neprijetno.

Ravno to nespoštovanje filmskega bontona in odnos do dela samega odgovarja na tisto začetno spraševanje. Liffe je s svo-jim sicer odličnim izborom film za ta kratek čas resda približal širši množici, ampak je neke vmes izgubil svoj karakter. Upava lahko samo, da naslednje leto poleg gumijastih bombonov na Liffu ne bodo začeli prodajati še kokič. Tukaj bi bilo na mestu morda lahko geslo, ki sog a nekoč vpili Rimljani, željni zabave, med tem ko je bilo veličastno cesarstvo že v svojem ideološkem zatonu. Bo-jiwa se, da bo termin »panem et circense« postal zopet aktualen ...

Razen, če nam bodo filmi, ki jih vidimo v dvanajstih dneh Liffa, dostopni tudi v kinu in na malih zaslonih vse leto, kar pa je zaradi kapitalske logike filmske in reproduktivne in-dustrije malo verjetno.

Simona Sušec

Knjiga: Evridika in Orfej

Simona Sušec

Kako drugače se lotiti podobe žensk v zgodovini, če ne skozi li-terarne, teološke in filozofske obravnave likov grških junakinj kot tiste redke tipe zapisov, ki žensko vse od svojega nastanka naprej vsaj zaznavajo, če ji ne že kar dodeljujejo vloge, ki je glede na druge zgodovine izjemna? Kje iskati ženske, da bi razbrali položaje, vpisane v njihovo preteklost in od katerih jih še danes bolijo kosti, če ne v znamenitih zgodbah o ljubezenskih razmerjih, ki nas vse od kratkohlačniških let naprej učijo najintimnejših občutij? In ko pustimo retorična vprašanja ob strani – s katere strani začetí razjedati razliko med spoloma? Alja Adam z boga-tim delom Evridika in Orfej: Od zrcalne k mnogoteri ljubezni vsekakor posega po splošno uveljavljeni tematoški formi. Tudi deleuzovski prenosljivi interpretativni aparat, ki ga uporablja pri svojem prizadevanju, so knjižne moljke-borke že reprogramirale za detekcijo in demoniranje patriarhalnih predsodkov. In ven-dar s svojo knjigo pesnica in raziskovalka na ISH dokazuje, da o ljubezni in o ženski še ni bilo povedano dovolj.

Pot nas skupaj z Evridiko pelje iz Hada grške mitologije vse tja do sodobne biotehnologije. Začnemo s Evridikino anoni-mnostjo in molččnostjo v antičnih literarnih obravnavah mita, v katerih je Evridika zreducirana na objekt, ki se v trenutku, ko ji Vergilij kot prvi namení verze, napisane iz njene lastne perspek-tive, razblini v dim. Nadaljujemo s srednjim vekom in renesanso, kjer Evridika zaniha med Orfejevim zlim in dobrim. Po psiohana-

STRIPBURGER

Gašper Rus

Zimska idila

Gašper Rus

Gašper Rus (1983) je slovenski stripar, ilustrator in občasno tudi stripovski kritik. Študiral je slikarstvo na ljubljanski Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje, kjer je diplomiral leta 2008. Strip, ki ga je ustvaril za svojo diplomsko nalogo, je kasneje ob-javil v Stripburgerjevi antologiji Deveta soba (2008). Kot stripar je debitiral nekaj let pred tem, v Stripburgerju št. 40. V naslednjih letih je postal tesno povezan s to revijo, ne le kot stripar, tem-več tudi kot eden njenih urednikov. Njegovo sodelovanje je bilo ključnega pomena za prva dva dela stripovske trilogije Mostovi (Stripburger/Forum Ljubljana, 2007), ki ju je ustvaril skupaj z Iztokom Lovričem in Cirilom Horjakom. Njegove stripe najdemo tudi v obsežni antologiji Slovenski klasiki ter v Stripburgerjevi najnovejši posebni izdaji, Pozdravi iz Striponije. Životari in po-skuša delati v Ljubljani.

Stripburgerjeva antologija Slovenski klasiki, ki vsebuje 12 stripov, ki so bili izdani v reviji Stripburger, 2007.

Stripburger je mednarodna stripovska revija, ki sodeluje s šte-vilnimi avtorji širom sveta. V njej so se doslej predstavili mnogi avtorji iz Evrope, kot tudi iz bolj oddaljenih držav, kot so Bra-zilija, Izrael, Južna Koreja in Kazakstan ... Na njenih straneh so gostovali priznani avtorji kot so Peter Kuper, James Kochalka, Aleksandar Zograf, Max Andersson, Atak, Jason, Eric Braün, Ed-mond Baudoin, Stéphane Blanquet, Lewis Trondheim, Valium, Joe Sacco, Filipe Abranches in drugi. Po drugi strani pa je Stri-pburger vedno zastopal in k nadaljnemu ustvarjanju spodbujal tudi še neuveljavljene stripovske avtorje. V 15 letih delovanja je tako postal pomemben del »mednarodne stripovske zarote«. Letno v njegovem programu izide 8 do 10 stripovskih (in stri-pu sorodnih) publikacij. Poslanstvo revije je dvojno. Kot prvo slovenskim striparjem in ljubiteljem stripa omogoča vpogled v dogajanje v sodobnem avtorskem stripu v tujini (poleg samih stripov služijo temu tudi teoretični članki in recenzije). Po dru-gi strani pa bralcem iz tujine predstavlja slovensko stripovsko ustvarjalnost (kot tudi stripovske kulture držav, kjer se strip še vedno bori za svoj prostor pod soncem). Zaradi odprtosti mednarodni publiki je revija dvojezična: angleško-slovenska. Stripburgerjevo uredništvo se problematike stripa loteva celovi-to: da bi spodbujalo razvoj stripovske kulture pri nas, organizira tudi stripovske delavnice, razstave, predstavitve svojih izdaj, pogovore z avtorji, natečaje in še več.

Stripburgerjeva antologija Slovenski klasiki, ki vsebuje 12 stripov, ki so bili izdani v reviji Stripburger, 2007.

Stripburgerjeva antologija Slovenski klasiki, ki vsebuje 12 stripov, ki so bili izdani v reviji Stripburger, 2007.

Stripburgerjeva antologija Slovenski klasiki, ki vsebuje 12 stripov, ki so bili izdani v reviji Stripburger, 2007.

Stripburgerjeva antologija Slovenski klasiki, ki vsebuje 12 stripov, ki so bili izdani v reviji Stripburger, 2007.

Stripburgerjeva antologija Slovenski klasiki, ki vsebuje 12 stripov, ki so bili izdani v reviji Stripburger, 2007.

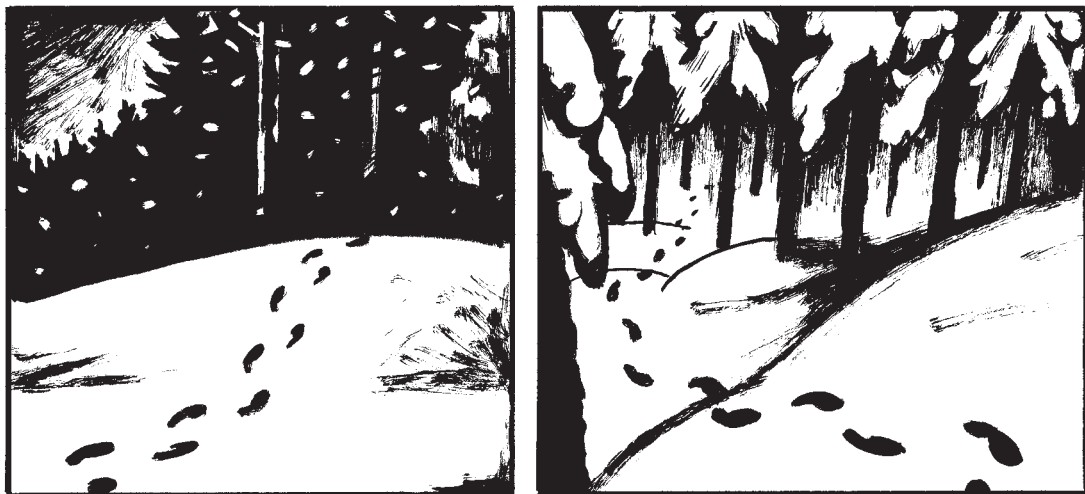
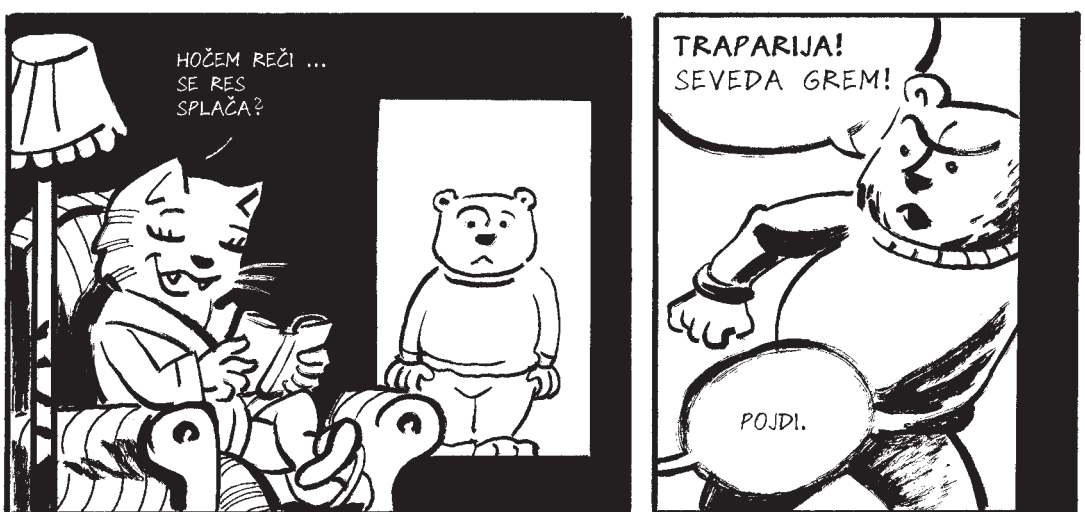
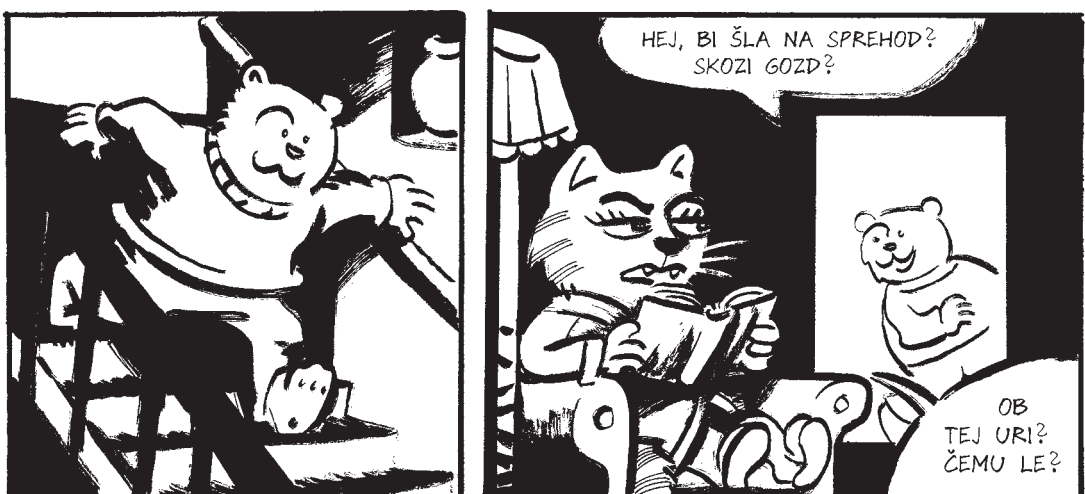
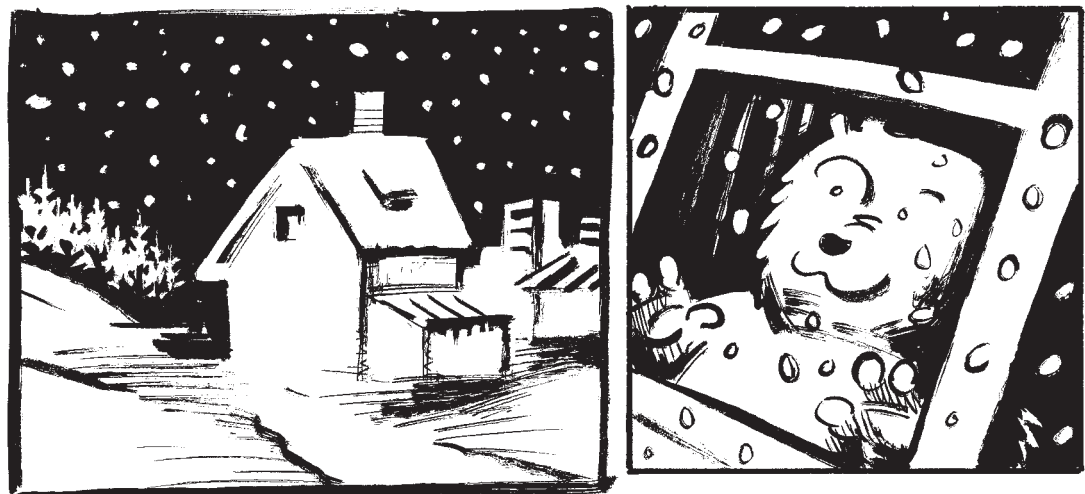
Stripburgerjeva antologija Slovenski klasiki, ki vsebuje 12 stripov, ki so bili izdani v reviji Stripburger, 2007.

Stripburgerjeva antologija Slovenski klasiki, ki vsebuje 12 stripov, ki so bili izdani v reviji Stripburger, 2007.

Stripburgerjeva antologija Slovenski klasiki, ki vsebuje 12 stripov, ki so bili izdani v reviji Stripburger, 2007.

litični seansi z Erosom, kritikom in politikom patriarhata, sledita še romantična intimnost, ki se izkaže za konservativno orodje v rokah oblasti, in biotehniška znanost, ki žensko telo kosa, hkrati pa ženski daje v roke kontrolo nad nastalimi koščki. Da še nismo na sončni svetlobi, pričajo deformirana telesa popularnih pošasti, ki, tako kot ženska, zbujaajo takšno ali drugačno nelagodje in ugodju pri dominantnem spolu.

Hermaforditi so tisti, ki po besedah avtorice »ženski omogočajo, da se odtrga od edinega, vodilnega glasu, stopi iz vzor-cev moške identifikacije in se utelesi skozi množto različnih ženskih glasov«. Toda kaj ko težava ni v tem, da bi se Evridike raztreščile v roj insektov, ki bi brenčali vsak po svoje in spravljali oblastnike v obup, ker bi bilo njihove glasove nemogoče prenašati, kaj šele umeti – saj smo vendar tudi o teh glasovih poučeni s strani naše vodičke. Težava je predvsem v tem, da so nam pred-stavljeni opisi sodobne Evridike, »osvobojene moških fantazem«, nekam znani: samosvoja (prepirljiva) umetnica (besedo si morda prevedite v angleščino, to dandanes pomenu ne škodi), ki za svoj obstoj ne potrebuje moškega ter mu je to pripravljena tudi doka-zati ne glede na to, kakšna je cena, in ki iz reklamnih panojev in televizijskih zaslonov gleda – koga? Bralkam revije Cosmopolitan je takšen opis všeč. Mi pa, da pot na sončno svetlobo ne bo zaman, raje, ne da bi se ozrli, počakajmo v upanju, da bo knjigi sledilo nadaljevanje, ki bo načelo tudi ženske fantazme o samih sebi.

[illegible]